MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

ACADEMIA MILITARĂ A FORŢELOR ARMATE
„ALEXANDRU CEL BUN”

Revista Militară

STUDII DE SECURITATE ŞI APĂRARE

Nr. 2 (10) / 2013

Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forţelor Armate
„Alexandru cel Bun”

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare

Nr. 2 (10) / 2013

Chişinău, 2013

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare. Publicaţie ştiinţifică. Nr. 2 (10)/2013

Fondator: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Tipul de revistă: categoria C

Redactor-şef:
colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar

Secretar responsabil:
locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în ştiinţe tehnice

Colegiul de redacţie:
Mihail Bucliş, colonel
Marin Butuc, doctor în filologie, locotenent major,
Svetlana Cebotari, doctor în ştiinţe politice
Vitalie Ciobanu, doctor în istorie, colonel
colonel (r) **Valeriu Cuşnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
Ion Jarcuţchi, doctor în istorie, conferenţiar cercetător
Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferenţiar universitar (Ucraina)
Victor Juc, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
Irina Mkrtumova, doctor în sociologie (Federaţia Rusă)
colonel (r) **Constantin Moştoflei**, doctor în ştiinţe militare (România)
Alexandru Roşca, academician
Gheorghe Rusnac, academician
Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federaţia Rusă)
Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)
Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferenţiar universitar
Ion Xenofontov, doctor în istorie

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conţinutul ştiinţific al textelor.

Adresa redacţiei: str. Haltei 23, mun. Chişinău, Republica Moldova, MD-2023
Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2013.

SUMAR

Securitate şi geopolitică

Vitalie MARINUȚĂ

OBIECTIVE ȘI FUNCȚII ALE ORGANISMULUI MILITAR AL REPUBLICII MOLDOVA 7

Gheorghe MEREUȚĂ

PERSPECTIVELE ARMATEI NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ 14

Svetlana CEBOTARI

ABORDĂRI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE FENOMENULUI „ARHITECTURĂ GEOPOLITICĂ” 26

Vitalie CIPILEAGA, Svetlana CEBOTARI

SECURITATEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOILOR RISCURI ȘI AMENINȚĂRI 40

Natalia ALBU, Andrei BUSUNCIAN

TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ÎN EVOLUȚIA ALIANȚELOR POLITICO-MILITARE 45

Viorica BOAGHI

UNIUNEA EUROPEANĂ: ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE ALE POLITICII ECOLOGICE 60

Medicină militară

Ion CORCIMARI, Vasile ALCAZ, Tatiana CIOBANU, Eugenia RUSU

HEPATITELE CRONICE 66

Ion CORCIMARI, Tatiana CREȚU, Sergiu BRUNCHI, Iuliana LAPTEANU

HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ 70

Corina RUSU, Ion VACULIN, Diana CEBOTARU

PARTICULARITĂȚILE CLINICO-EVOLUTIVE ALE OREIONULUI LA MILITARII ÎN TERMEN 74

Istorie militară

Ion XENOFONTOV

SUBOFIȚERUL MIHAIL IKONNIKOV, CERCETĂTOR AL MĂNĂSTIRII JAPCA 77

Mihail BUCLIŞ
ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA.
FILE DE ISTORIE 81

Vladimir TROFIMOV
SPITALUL CLINIC MILITAR CENTRAL – AVANPOSTUL SERVICIULUI
MEDICAL AL ARMATEI NAȚIONALE 85

Personalia

Mircea TĂNASE
REDACTORUL-ŞEF AL „REVISTEI MILITARE”
COLONEL (R.) DR. CONSTANTIN MANOLACHE LA UN POPAS
ANIVERSAR: REALIZĂRI ŞI PERSPECTIVE DE COLABORARE 89

Cronica ştiinţifică

Ion XENOFONTOV
„REVISTA MILITARĂ. STUDII DE SECURITATE ȘI APĂRARE” –
PRIMA REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE
MILITARE ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ 93

Foto enciclopedia

Ion XENOFONTOV
MEMORIE ISTORICĂ, POZIȚII STRATEGICE, OBIECTIVE
ȘI INSTITUȚII MILITARE DIN BASARABIA INTERBELICĂ (I) 94

Apariţii editoriale

Vladimir TROFIMOV, Mihai ADAUGE
„MEDICINA MILITARĂ – EXPERIENȚĂ ȘI PERFORMANȚĂ” 99

SUMMARY

Security and geopolitics

Vitalie MARINUȚĂ

OBJECTIVES AND FUNCTIONS OF THE MILITARY BODY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 7

Gheorghe MEREUȚĂ

PROSPECTS OF THE NATIONAL ARMY IN THE CONTEXT OF THE NEW ARCHITECTURE OF REGIONAL SECURITY 14

Svetlana CEBOTARI

THEORETICAL AND CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PHENOMENON OF "GEOPOLITICAL ARCHITECTURE" 26

Vitalie CIPILEAGA, Svetlana CEBOTARI

THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF EMERGING RISKS AND THREATS 40

Natalia ALBU, Andrei BUSUNCIAN

TRENDS AND ORIENTATIONS IN THE EVOLUTION OF POLITICAL AND MILITARY ALLIANCES 45

Viorica BOAGHI

EUROPEAN UNION: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL POLICY 60

Military medicine

Ion CORCIMARI, Vasile ALCAZ, Tatiana CIOBANU, Eugenia RUSU

CHRONIC HEPATITIS 66

Ion CORCIMARI, Tatiana CREȚU, Sergiu BRUNCHI, Iuliana LAPTEANU

ARTERIAL HYPERTENSION 70

Corina RUSU, Ion VACULIN, Diana CEBOTARU

CLINICAL AND EVOLUTIONAL PECULIARITIES OF MUMPS AFFECTING THE MILITARY CONSCRIPTS 74

Military History

Ion XENOFONTOV

NONCOM MIHAIL IKONNIKOV, A RESEARCHER OF THE JAPCA MONASTERY 77

Mihail BUCLIŞ

MILITARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA.
PAGES OF HISTORY 81

Vladimir TROFIMOV

CENTRAL MILITARY CLINICAL HOSPITAL – THE VANWARD MEDICAL SERVICE OF THE NATIONAL ARMY 85

Personalia

Mircea TĂNASE

DIAMOND JUBILEE OF THE EDITOR-IN-CHIEF
OF ”THE MILITARY MAGAZINE”, COLONEL DR. CONSTANTIN MANOLACHE:
ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS OF COLLABORATION 89

Scientific chronic

Ion XENOFONTOV

”MILITARY MAGAZINE. STUDIES ON SECURITY AND DEFENCE”:
THE FIRST NATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL DEDICATED TO MILITARY AND NATIONAL SECURITY 93

Photo encyclopedia

Ion XENOFONTOV

HISTORICAL MEMORY, STARTEGIC POSITIONS,
MILITARY OBJECTIVES AND INSTITUTIONS
IN THE INTERWAR PERIOD BESSARABIA (I) 94

New books

Vladimir TROFIMOV, Mihai ADAUGE

”MILITARY MEDICINE-EXPERIENCE AND PERFORMANCE” 99

OBIECTIVE ŞI FUNCŢII ALE ORGANISMULUI MILITAR AL REPUBLICII MOLDOVA

Vitalie MARINUŢĂ[1]

OBJECTIVES AND FUNCTIONS OF THE MILITARY BODY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

After the period of global confrontation we are confronted with the inefficiency of the instruments available to neutralize the threats to national security. The urgent need to review and amend the mechanisms state security are explained by the accelerated development of science and technology, on the one hand, and the significant increase of contradictions caused by the differences of economic development, on the other hand, determine the character of non-military threats to national security of the European countries. Delimitation of the powers at various levels must exclude any extremities: both the excessive individual concentration of powers and a collective irresponsibility in the process of adoption of decisions in exceptional circumstances.

După sfârşitul Războiului Rece, perioadei de confruntări globale, schimbări semnificative pe harta geopolitică a lumii şi în ierarhia actorilor internaţionali, regrupări ale anumitor state în uniuni şi alianţe, ne confruntăm cu problema ineficienţei pârghiilor disponibile pentru neutralizarea ameninţărilor la adresa securităţii naţionale.

Apariţia necesităţii urgente de a revedea şi a introduce anumite amendamente în mecanismele de asigurare a securităţii, cauzată de dezvoltarea accelerată a ştiinţei şi tehnologiei, pe de o parte, şi de intensificarea semnificativă a contradicţiilor provocate de diferenţele de dezvoltare economică, pe de altă parte, determină caracterul non-militar al ameninţărilor la adresa securităţii naţionale a statelor Europei. Noile provocări survenite la răscrucea de milenii sunt: ameninţările economice (cauzate de situaţia economică complexă), consecinţele confruntărilor militare (de exemplu, perturbarea sociopolitică regională în timpul operaţiilor NATO din Kosovo), uzitarea de dependenţa economică drept instrument eficient pentru asigurarea obiectivelor de politică externă (în special, prin refuzul de a furniza resurse energetice, scumpirea bruscă a acestora); răspândirea tehnologiilor cu dublă utilizare (în cazul dat, a armelor de distrugere în masă şi a mijloacelor de furnizare a acestora ca urmare a extinderii „clubului" de state nucleare), aceasta pe fundalul eforturilor internaţionale de neproliferare a tehnologiilor de acest gen; numărul insuficient de specialişti

[1] *Vitalie MARINUŢĂ, general de brigadă (r), Ministrul Apărării al Republicii Moldova.*

competenți în structurile puterii executive și legislative (politicieni, funcționari de stat care împiedică buna guvernare și astfel creează premise pentru acțiuni corupționiste); corupția, care devine un adevărat pericol pentru democrație și dezvoltarea economiei de piață; neprotejarea frontierei de stat, fapt ce nu prezintă un obstacol pentru migrarea ilegală și contrabandă (dar prezintă o amenințare pentru relațiile de bună vecinătate); crima organizată (care are tendința de a se extinde în una cu caracter internațional); conflictele interetnice (deseori provocate de dispute religioase), precum și decalajul de dezvoltare economică în cadrul societăților mici în care conviețuiesc diverse grupuri religioase și etnice, fapt ce provoacă conflicte armate și manifestările separatismului; războaiele informaționale, menite să defecteze sistemele computerizate, să cauzeze pierderi semnificative statelor (de exemplu, penetrarea sistemelor de control ale centralelor nucleare, perturbarea controlului traficului aerian) și cetățenilor (criminalitatea în sectorul bancar etc.) [1, pp. 183-190].

Evenimentele din 11 septembrie 2001 din SUA au demonstrat existența amenințărilor la adresa securității naționale din partea structurilor teroriste organizate. Această situație sugerează că, în sec. XXI, amenințările au devenit mai complexe, cu un caracter multidimensional, asimetric, iar prevenirea sau neutralizarea acestora necesită crearea unor mecanisme adecvate și elaborarea de modalități corespunzătoare, una dintre care ar putea fi utilizarea forței în afara hotarelor naționale în scopuri preventive. În acest context, eficacitatea îndeplinirii sarcinilor de garantare a securității militare depinde de revizuirea percepției amenințărilor recente. Acțiunile respective (inclusiv implicarea potențialului structurilor analitice neguvernamentale) trebuie să devină o etapă preliminară, în urma căreia eforturile se vor concentra asupra monitorizării continue și analizei complexe a proceselor distructive, prognozării tendințelor acestora, creării mecanismelor de neutralizare și contraatac.

Luând în considerare cele menționate, Forțele Armate (FA) și alte componente ale organismului militar ale multor state sunt forțate să își asume funcții care anterior nu intrau în competența structurilor respective. În prezent are loc un proces de identificare și elaborare a unor mijloace eficiente de contracarare a amenințărilor și provocărilor moderne, care, între timp, pot fi utilizate pentru atingerea obiectivelor politicii externe de ordin global. Noua fază a revoluției tehnico-militare a determinat apariția unor noi tipuri de armament. Operațiile militare desfășurate de către NATO în Kosovo, SUA în Afghanistan și Irak au demonstrat un decalaj semnificativ al armamentului din dotarea armatei SUA și FA ale aliaților europeni, fapt ce i-a determinat pe cei din urmă să-și revizuiască programele tehnico-militare. Aceasta confirmă faptul că, în ciuda caracterului non-militar al amenințărilor existente în Europa, forța militară nu-și pierde relevanța în contextul relațiilor internaționale. Dimpotrivă, reflectă reforma sferei militare și schimbările calitative care ar asigura eficacitatea de contracarare a amenințărilor și a provocărilor la adresa securității naționale.

Experiența altor state trebuie să fie luată în considerare, însă astfel ca să

evităm aplicarea directă și axarea unilaterală pe anumite standarde, luând în considerare condițiile, problemele, provocările specifice și oportunitățile Republicii Moldova. În lume nu există două state identice, mai mult ca atât, nu există două armate similare. Pentru a face față noilor tipuri de amenințări este nevoie de o pregătire specială și schimbări în sistemul de organizare structurală a FA și a organismului militar în ansamblu.

Acțiunile de contracarare urmează a fi efectuate prin identificarea zonelor vulnerabile, care ar putea fi folosite pentru dezechilibrarea statului din interior, pentru deteriorarea relațiilor dintre structurile de stat, dintre guvernare și societate. Pentru aceasta, mai întâi, este nevoie de asigurarea unui sistem de securitate națională și o colaborare dintre subiecții sistemului respectiv. La moment principala amenințare externă la adresa securității naționale a Republicii Moldova este prezența trupelor militare în localitățile din stânga Nistrului, amplasate în zona Mării Negre, țara noastră poate fi amenințată de traficul ilicit de armament, producerea de droguri, de contrabandă cu bunuri contrafăcute (ce ar cauza prejudicii semnificative pentru securitatea economică a statului).

Formele de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova sunt incluse într-o serie de acte normative și legislative. De exemplu, conform *Concepției securității naționale a Republicii Moldova*, prin securitate militară se subînțelege acea parte a securității naționale care asigură apărarea militară a statului împotriva pericolelor militare externe și interne prin promovarea politicii de apărare, crearea FA capabile să respingă o eventuală agresiune armată [2].

Cu toate că rolul, funcția și scopul fiecăreia dintre structurile de forță din Republica Moldova, la nivel legislativ, au fost deja determinate, cele mai multe dintre dispozițiile relevante ale Constituției și ale legilor din Republica Moldova au un caracter general. Actele normative emise de conducerea Republicii Moldova, Cabinetul de Miniștri, regulamentele departamentelor de resort de asemenea au un caracter general. Situația respectivă este cauzată, în mare măsură, de faptul că majoritatea documentelor conceptuale și a celor de bază au fost elaborate în primii ani de independență. Respectiv, documentele în cauză au fost întocmite în conformitate cu modelele sovietice, fără a se lua în considerare posibilele schimbări ale situației geopolitice în lume, ignorându-se o sinteză a provocărilor și pericolelor, identificarea resurselor necesare pentru contracararea acestora. De exemplu, în legislația anilor ’90 ai sec. XX – începutul anilor 2000 referitoare la securitatea națională a Republicii Moldova s-a atras atenția insuficient asupra concepției de război informațional, care actualmente capătă noi dimensiuni în plină eră informațională.

Declarațiile făcute pe fundalul conștientizării insuficiente a realităților lumii moderne, conștientizarea conținutului proceselor politico-economice globale, principiilor de asigurare a securității și apărării naționale într-un stat democrat (inclusiv necesitatea de elaborare a politicii de stat cu participarea organizațiilor neguvernamentale) au devenit cauzele directe de tergiversare a reformelor nu doar în domeniul militar, ci și al reformelor democratice în stat în ansamblu.

Un rol important în determinarea rolului și responsabilităților defensive revine *Doctrinei militare* [3]. În condițiile în care aceasta se bazează pe prevederile documentelor superioare din punct de vedere ierarhic, ea cuprinde tot spectrul de elemene ale securității naționale ale statului. *Doctrina militară* a Republicii Moldova este, în mare parte, un document teoretic, care nu determină direcțiile strategice ale transformării sferei militare și reforma FA, căile de atingere a scopurilor și, prin urmare, nu poate fi aplicată în cazul planificării dezvoltării sferei militare pe termen lung.

Orientarea spre standardele internaționale, impactul organismului militar al unui stat neutru ce mizează doar pe propriile forțe provoacă o oarecare dezorientare a conducerii politice și militare în ceea ce privește determinarea direcțiilor de dezvoltare a FA și a altor componente ale organismului militar.

Structura FA include perspectivele de participare în sisteme de securitate colectivă. Un aspect prioritar de dezvoltare a armatei a devenit formarea (în bază profesională și conform standardelor internaționale) a acelor componente care ar putea fi aplicate în cadrul forțelor internaționale. La acest capitol există mai multe aspecte pozitive (sporirea nivelului de compatibilitate, antrenarea militarilor de a acționa în cadrul departamentelor multinaționale, de exemplu în Afghanistan). Trebuie însă de menționat că acțiunile depuse în vederea ajustării unei părți a armatei la nivelul de a îndeplini anumite sarcini (o asemenea practică există în mai multe contingente multinaționale) pe fundalul reducerii cantitative a sarcinilor FA, în lipsa unei delimitări clare dintre componentele organismului militar, va reduce importanța sferei militare în societate. Un asemenea scenariu, la fel ca și păstrarea unei situații neclare în ceea ce privește perspectivele de dezvoltare a armatei și a organismului militar în ansamblu, etapele și măsurile de sporire a coordonării acțiunilor structurilor de forță (inclusiv în vederea soluționării sarcinilor de ordin intern), poate periclita imaginea armatei în cadrul societății.

Delimitarea principiilor și obiectivelor de exploatare a organismului militar este de o importanță majoră întru oferirea unui impuls pentru transformarea domeniului militar într-o pârghie de încredere, care ar fi folosită de către stat în scopul protecției societății. Soluționarea problemei în cauză necesită o abordare complexă a relațiilor civil-militare, obiectul etapei de tranziție la controlul civil democratic fiind mecanismul de elaborare a politicii militare, adoptarea și executarea deciziilor politico-militare, procedurile și normele de exploatare a organismului militar etc.

În *Concepția reformei militare* din 2002 nu sunt clar stabilite asigurarea legalității și reglementarea aplicării armamentului și tehnicii militare de către FA pe timp de pace [4]. Următorul pas ar trebui să fie determinarea clară a ordinii și procedurii de îndeplinire a funcțiilor de către FA pe timp de pace; aici ne referim la pregătirea formațiunilor militare pentru îndeplinirea sarcinilor ce țin de apărarea națională.

Experiența mondială și cea națională (războiul de pe Nistru în 2002) ne arată că, în condiții de război sau de pericol de izbucnire a acestuia, este nevoie de consolidarea puterii de stat, a ordinii interne, mobilizarea resurselor umane și ma-

teriale, mobilizarea tuturor structurilor de stat în scopul respingerii sau prevenirii agresiunii militare. Conştientizarea necesităţii de a aplica norme şi reguli speciale în activitatea organelor puterii de stat, societăţii, cetăţenilor în condiţii de pericol de război sau de război propriu-zis a condiţionat adoptarea legilor speciale încă în Roma antică, în Franţa, Germania şi Austria şi alte state din Europa în sec. XVIII–XIX. În Rusia ţaristă, starea de război se declara în baza normelor din anul 1892 şi a unor decrete speciale [5]. În URSS nu exista o lege specială în acest sens.

Este de menţionat faptul că legislaţia majorităţii statelor abordează starea de război drept un institut de drept ce reglementează starea de urgenţă şi realizarea puterii de stat în situaţiile în care buna funcţionare a societăţii şi statului este imposibilă. O asemenea legislaţie este un element indispensabil al unui stat de drept, unde în scopul de a asigura drepturile şi libertăţile omului şi ale cetăţeanului este interzisă crearea organelor excepţionale ale puterii de stat. În legislaţie se stipulează în detaliu atribuţiile guvernului şi ale instituţiilor centrale ale puterii de stat ş.a., fapt care ar face imposibilă folosirea unei situaţii de criză în scopul scoaterii puterii de stat de sub controlul societăţii civile sau a sferei militare de sub controlul civil democratic. Principiile de bază privind aplicarea forţei militare în cadrul statului sunt determinate de pericolul pentru viaţa cetăţenilor, integritatea teritorială a statului, modificarea forţată a ordinii constituţionale.

Funcţionarea organelor de stat şi a componentelor organismului militar în caz de introducere a stării de urgenţă este reglementată în *Legea Republicii Moldova privind regimul stării de urgenţă, de asediu şi de război* [6, p. 134]. Prin cadrul juridic se creează mecanisme eficiente de neutralizare a ameninţărilor la adresa securităţii naţionale, care se pot agrava. Conform legii menţionate, starea de război este declarată de preşedintele Republicii Moldova, comandant suprem al FA (art. 43). Totodată, „mobilizarea în stat se declară de către Parlament din momentul instituirii stării de război"; această activitate are loc la propunerea Consiliului Suprem de Apărare sau a preşedintelui Republicii Moldova, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului (art. 44). Hotărârea privind declararea stării de urgenţă, de asediu sau de război trebuie să prevadă: a) motivele care au impus declararea stării respective; b) teritoriul pe care se instituie; c) durata instituirii; d) măsurile urgente care urmează a fi luate; e) organele competente în a căror sarcină este pusă aducerea la îndeplinire a hotărârii în cauză; f) alte prevederi, după caz (art. 13).

Din punct de vedere al creării premiselor pentru asigurarea controlului civil democrat, o trăsătură importantă este prevederea din art. 2 din legea menţionată, unde este specificat obiectul legii: „măsurile ce se aplică în perioada stării de urgenţă, de asediu sau de război, precum şi drepturile, obligaţiile şi răspunderea persoanelor juridice şi fizice în această perioadă" [6, p. 134].

Controlul asupra planificării, organizării şi coordonării activităţii de apărare a ţării în condiţii de stare de război este realizat de Consiliul Suprem de Apărare, condus de preşedintele Republicii Moldova, care efectuează coordonarea generală a activităţii FA şi celorlalte com-

ponente ale sistemului de apărare a țării (art. 30). În contextul declarării stării de război FA desfășoară acțiuni de luptă planificată pentru respingerea agresiunii armate (art. 48). Statul-major general al FA asigură conducerea FA în scopul respingerii agresiunii armate (art. 47).

În situații speciale, sarcinile principale ale FA includ apărarea teritorială, deoarece acesta rămâne elementul de bază al organismului militar, care va fi axat pe înlăturarea pericolelor din exterior. Anume din acest motiv forțelor MAI ale Republicii Moldova le revine rolul de a organiza activități de pregătire prealabilă și multilaterală a populației, obiectivelor economice și forțelor de protecție civilă pentru desfășurarea acțiunilor în cazul pericolului de declanșare și în cazul declanșării situațiilor excepționale, incendiilor, precum și executarea lucrărilor de salvare, altor lucrări prioritare în condiții excepționale și de lichidare a consecințelor acestora [7].

Astfel, necesitatea adaptării statului și a organismului militar al acestuia la noul mediu de securitate determină revederea sarcinilor și funcțiilor sferei militare. Astăzi, particularitățile amenințărilor la adresa securității (rezultatul analizei acestora) sunt punctele de pornire în vederea determinării parametrilor organismului militar, volumului bugetului necesar pentru îndeplinirea noilor sarcini ce vizează protecția societății și a statului. În acest context, de o prioritate majoră este crearea unei baze conceptuale unice de realizare a politicii de stat în domeniul asigurării securității militare.

În perioada ce s-a scurs de la proclamarea independenței Republicii Moldova s-a acumulat o experiență redusă în privința formulării de obiective și funcții ale organismului militar al țării. Se constată necesitatea stringentă de continuare a practicilor de elaborare a documentelor conceptuale de către diviziunile Ministerului Apărării (cu implicarea centrelor și instituțiilor de cercetare), asigurarea dezbaterilor între reprezentanții instituțiilor analitice neguvernamentale, mass-media ș.a.

Baza conceptuală menționată (în special concepția securității naționale, doctrina militară) trebuie să fie un produs al eforturilor comune ale subiecților ce asigură securitatea națională, să prevadă o delimitare clară a funcțiilor, competențelor, volumul resurselor necesare pentru fiecare etapă de realizare a deciziilor de stat. Adoptarea documentelor de acest gen va permite elaborarea unui algoritm al acțiunilor guvernului în domeniul securității naționale pentru o perspectivă de scurtă durată. În așa fel, societatea va avea posibilități suplimentare pentru a cunoaște și a-și forma poziția privind politica militară a statului, iar puterea de stat care la rândul ei are interesul de a asigura legalitatea propriilor acțiuni, – pentru a asigura consecutivitatea acestora, ținându-se seama de opinia publică.

În prezent, sarcinile prioritare ale procesului de armonizare a organismului militar la nivel operativ sunt: distribuirea detaliată a funcțiilor formațiunilor militare, lichidarea structurilor ce se dublează. Ulterior, eforturile trebuie să fie orientate spre elaborarea scenariilor de implicare a trupelor militare (a anumitor subdiviziuni) pe timp de pace, în situații critice și în zone tensionate (în mod special, în localitățile din stânga Nistrului). În privința implicării armatei în îndepli-

nirea sarcinilor interne pe timp de pace, o sarcină deosebit de importantă rămâne a fi determinarea organelor de stat și a împuternicirilor acestora. Trebuie să fie stabilită o ordine și procedură de adoptare a deciziilor de acest gen, aducerea la cunoștința nimijlocită a responsabililor. Delimitarea clară a atribuțiilor de conducere la diferite niveluri trebuie să excludă extremitățile: concentrarea excesivă a atribuțiilor în mâinile unui singur funcționar și iresponsabilitatea colegială în procesul adoptării deciziilor în situații excepționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Кифу Ю., *Большое Причерноморье в поисках концепции стратегической безопасности*, în *Средиземноморье–Черноморье–Каспий: между Большой Европой и Большим Ближним Востоком*. Москва, Издательский дом «Граница», 2006, с. 53-59; Dobândă Liuba, *Axa Marea Caspică – Marea Neagră – Uniunea Europeană: rolul geopolitic al României (Studiu de caz: coridoarele energetice)*, în *Revistă de Filozofie, Sociologie*, nr. 2 (156), 2011.

2. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova și la formarea Consiliului coordonator pentru elaborarea proiectelor de legi și altor acte normative care vor reglementa construcția, pregătirea și folosirea Forțelor Armate,* nr. 445-XIII din 05.05.1995, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 35/399 din 29.06.1995.

3. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind Doctrina militară a Republicii Moldova* nr. 482-*XIII din 06.06.1995, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 38-39/429 din 14.07.1995.*

4. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției reformei militare* nr.1315-XV din 26.07.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 117-119/975 din 15.08.2002.

5. *Правовые акты Российской Федерации в сфере военно-гражданских отношений. Комментарии*, în *Сборник документов* /под редакцией Ф.Флури, Сулакшина С., Москва, ФРПЦ, DCAF, 2004.

6. *Legea Republicii Moldova privind regimul stării de urgență, de asediu și de război* nr. 212-XV din 24.06.2004, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 132-137/696 din 06.08.2004.

7. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 778 din 27.11.2009 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne, structurii și efectivului-limită ale aparatului central al acestuia*, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 173, 01.12.2009.

PERSPECTIVELE ARMATEI NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE NOII ARHITECTURI DE SECURITATE REGIONALĂ

***Gheorghe MEREUȚĂ*[1]**

PROSPECTS OF THE NATIONAL ARMY IN THE CONTEXT OF THE NEW ARCHITECTURE OF REGIONAL SECURITY

A general trend in all modern armies is to create rapid response forces or even to transform themselves in rapid response armies. Rapid response is a complex phenomenon, which regards not only military, but all possible means, including direct psychological deterrent systems. The equipment of such forces must correspond to the tasks they have to perform.

Europa de Sud-Est alcătuiește un complex de securitate bine individualizat, din punct de vedere geografic și ca zonă civilizațională (preponderent ortodoxă, dar și de interferență între spațiile catolic și islamic). Din punct de vedere statal, spațiul este serios fragmentat (Albania, Grecia, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Turcia, Cipru, Bulgaria, Bosnia și Herțegovina, Iugoslavia, Croația, Slovenia, România și, evident, Republica Moldova).

În cadrul Iugoslaviei, Macedonia, Kosovo și Vojvodina dețin prerogative proprii de auto-administrare, ce tind de la caz la caz spre suveranitate. Cipru este plasat sub control internațional (ONU) și divizat în regiuni administrative distincte – greacă și turcă.

Toate statele balcanice activează în cadrul OSCE și sunt incluse în Pactul de Stabilitate din Balcani; multe țări fac parte din blocul NATO și au aderat la UE. Altele sunt incluse în procesele de extindere UE și NATO.

Pactul de Stabilitate recunoaște rolul însemnat al SUA și Rusiei în Balcani.

În momentul de față, complexul de securitate din Europa de Sud-Est, tradiționala arenă de confruntare între marile puteri europene moderne (Germania, Rusia, Marea Britanie și Franța) și între superputerile postbelice (SUA, URSS), trece printr-un proces profund de restructurare politică, economică și militară. SUA și NATO, în cadrul ONU și OSCE și în afara acestor instituții, controlează cele mai semnificative evoluții locale, orientate în următoarele direcții: prevenirea, stoparea și gestionarea conflictelor armate și politice; democratizarea țărilor balcanice; dezvoltarea economiilor de piață și societății deschise; integrarea în structuri regionale, europene și euroatlantice de securitate.

Europa de Sud-Est etalează variate și persistente vulnerabilități. De altfel, Balcanii au fost considerați decenii de-a rândul „butoiul cu pulbere al Europei", fapt confirmat de evenimentele de după 1990.

Gheorghe MEREUȚĂ, colonel (r), conferențiar universitar, doctor în științe militare, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".

Din punct de vedere economico-social, spațiul de securitate sud-est european evidențiază o serie de *slăbiciuni de structură*, ce decurg din: sărăcia relativă a solului și subsolului; infrastructura slab dezvoltată; lipsa de capital necesar investițiilor de modernizare industrială și de promovare a serviciilor; o piață relativ *săracă*, puțin atractivă pentru marii investitori occidentali; persistența unor mentalități *neocomuniste* în numeroase zone din Albania, Grecia, Iugoslavia etc.; locul important ocupat de *economia subterană* în dinamica economică a regiunii etc.

Acestor *slăbiciuni organice* li se adaugă și: impactul negativ al războaielor și conflictelor armate locale (Iugoslavia, Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Macedonia) asupra economiilor naționale și a circuitelor economice regionale; unele rezultate nefavorabile obținute în aplicarea reformelor de modernizare în fostele state socialiste; creșterea demografică vertiginoasă din anumite zone (Albania, Kosovo), în condițiile neimplementării complete a reformelor economice și stagnării sau chiar regresului productivității industriale; consecințele proceselor de regionalizare și mondializare economică etc.

Vulnerabilitățile economice ale Europei de Sud-Est reprezintă un serios handicap în competiția est-europeană pentru aderare la NATO și UE; totodată, acest handicap economic sporește dependența statelor de marii investitori străini și împiedică constituirea unei baze economice solide, absolut necesară înfăptuirii cooperării economice și politice în plan regional.

Din punct de vedere politic, principala carență a complexului balcanic de securitate constă în incapacitatea componentelor sale (state-națiuni, federații) de a preveni și gestiona crizele locale. Foarte îngrijorător este faptul că în prezent nu s-a încheiat procesul inaugurat în 1989–1990 de remodelare politico-teritorială a regiunii.

În egală măsură, rămânerile în urmă în domeniile asimilării sistemelor moderne de valori democratice, evoluția confuză și anemică a regimurilor democratice, reflexele autoritare ale liderilor și societății, semnalele de intoleranță politică – toate denotă fragila bază organizatorico-socială a democrației în Balcani. În mod concret, țările balcanice evoluează între turbulență și stabilitate relativă. Ca și în sfera economică, în cea politică se înregistrează, așadar, obstacole reale în calea procesului de integrare europeană și euroatlantică în Europa de Sud-Est. Și la nivel politic regiunea trebuie să primească o constantă și substanțială asistență din partea NATO și UE.

Din punct de vedere militar, statele din Balcani nu au resursele și mecanismele necesare gestionării și rezolvării crizelor de amploare și nici posibilitatea de a contracara, prin forțe proprii, agresiuni externe.

În cuprinsul regiunii, controlul asupra forțelor armate a fost, în general, obținut cu destulă dificultate; cu toate acestea, în Turcia, Grecia, Macedonia, Iugoslavia și Croația armata deține încă poziții puternice în stat și acționează ca un redutabil grup de presiune asupra mediului politic, mai ales că societatea civilă nu oferă probe clare de activism.

Gradul de instabilitate politico-militară din Europa de Sud-Est este subliniat și de crearea în regiune a unor zone

tradițional conflictuale sau potențial conflictuale, cu o fizionomie proprie. În acest spațiu s-au acumulat în timp tensiuni economice, politice, militare, etnoculturale etc.

O vulnerabilitate a Balcanilor – întâlnită și în alte spații de securitate ale Europei – o reprezintă o întreagă istorie de dispute teritoriale și de conflicte etnoculturale și religioase.

În concluzie trebuie menționat că nerezolvarea tensiunilor etnoculturale din Europa de Sud-Est prin întronarea valorilor democratice moderne și colaborare între state, într-un interval mediu de timp, se va solda cu amplificarea poziției Balcanilor drept spațiu de insecuritate. Coroborarea efectelor vulnerabilităților economico-sociale, politice, militare și etnoculturale ar duce la definirea în continuare a Europei de Sud-Est ca spațiu de insecuritate internă.

Este o caracteristică actuală a complexului de securitate balcanică, specifică ce favorizează, deopotrivă, și intervențiile destabilizatoare.

Amenințări interne. Vulnerabilitățile trecute în revistă anterior sunt capabile să devină tot atâtea amenințări, în situația în care acțiunea lor se face resimțită pe termen mediu și lung, cu grade sporite de intensitate:

- fragilitatea sistemelor economice moderne;
- prelungirea proceselor de redefinire național-teritorială în Balcani, turbulența politică la nivelul mediilor interne de securitate și la cel regional;
- persistența tensiunilor și disputelor etnoculturale și teritoriale;
- ritmul lent în care se edifică un sistem de securitate regională etc.

Amenințări externe. Sub unghi economic, un conflict armat în Orientul Apropiat și Mijlociu, generat de nerezolvarea crizelor din Palestina și Golful Persic, s-ar repercuta negativ asupra dinamicii economice în Balcani;

- la fel, o eventuală prăbușire financiară a Turciei ar deregla circuitele economice în curs de coagulare în interiorul Pactului de Stabilitate;
- foarte îngrijorătoare este dependența energetică a Balcanilor de petrolul arab, de cel rusesc și de gazele naturale transportate din Ucraina și Rusia;
- deopotrivă, încetarea asistenței economice internaționale în regiune (preponderent UE) ori eșecul implementării monedei unice în spațiul UE s-ar resimți acut, într-un sens negativ, în Europa de Sud-Est. Apreciem că excluderea pe termen lung a statelor din Balcani din procesele de integrare UE și NATO, coroborată cu incapacitatea lor de a edifica un sistem regional de securitate, reprezintă principala amenințare externă în complexul de securitate analizat;
- deosebit de periculoasă ar fi transformarea concurenței pentru influență în regiune, constatată la nivelul politicilor promovate de Occident și Rusia în ciocnire politico-militară directă sau prin interpuși;
- o premisă negativă pentru stabilitatea în Balcani ar fi deschisă și de conturarea, pe fundalul evidențiat mai sus, a unor tensiuni între UE (Germania) și SUA.
- fără doar și poate, stabilitatea în regiune poate fi grav afectată de fenomenele terorismului internațional, de rețelele crimei organizate și de expansiunea fundamentalismului islamic sau ortodox. Atât terorismul, cât și fundamentalismul islamic și crima organizată se manifestă în Balcani, tendințele respec-

tive fiind pe moment ținute sub control (Pactul de Stabilitate, OSCE, strategiile antiteroriste ale UE, NATO etc.).

În concluzie, în ansamblu, starea de securitate în Europa de Sud-Est se prezintă în condiții „mulțumitoare". Există indici că nivelul sporit de insecuritate regională din anii 1990–2000 este pe cale să fie depășit. Focare de criză se mai mențin încă datorită factorilor generați de implementarea noilor constituții care oferă avantaje politice minorităților; redefinirea raporturilor dintre noile state independente, îndeosebi în Balcani.

Identificarea unei formule politice de rezolvare democratică și durabilă a „problemei secesiunii iugoslave" este examenul crucial al ONU, UE, NATO și OSCE în Balcani. Un faliment al politicii de negociere și armonizare a intereselor între părți în diferendele din Iugoslavia ar pune în discuție toate demersurile de cooperare de natură economică, instituțională și culturală în sud-estul Europei. De asemenea, includerea unor state noi în NATO și UE va consolida în mod evident securitatea și stabilitatea regională.

La modul general, conceptul de securitate militară desemnează o stare caracterizată prin lipsa pericolelor și amenințărilor la adresa existenței, dar și procesul de gestionare a acțiunilor la realizarea unei asemenea situații. Ea trebuie soluționată pentru ca o persoană, un grup de persoane, o societate să poată acționa neîngrădit pentru promovarea intereselor proprii, în condițiile respectării normelor interne și internaționale. Securitatea poate fi definită din perspectiva realistă ca fiind un produs al puterii.

Pe lângă dimensiunea militară, pentru securitatea unei țări dimensiunile politică, economică, socială și ecologică devin cel puțin la fel de importante. Apariția pe agenda de securitate a statelor a unor probleme, precum crima organizată transfrontalieră, terorismul sau macropoluarea confirmă justețea abordării multidimensionale a acestui proces.

Instituția militară este o instituție a statului. Ea depășește însă simpla condiție de *instrument al statului* datorită funcțiilor pe care le are în societate și calității ei de putere militară a națiunii. De aceea, relația armată – societate este una de un tip special, cu numeroase valențe și condiționări. Din păcate, de foarte multe ori, această relație de cea mai mare importanță pentru configurarea unui sistem credibil de securitate națională și regională este înțeleasă și tratată simplist. În Strategia de securitate națională a Republicii Moldova, scopul acțiunii statului în sfera dezvoltării naționale rezidă în „edificarea unui stat stabil, prosper și democratic, capabil să participe eficient la dinamica vieții internaționale". Interesele fundamentale vizate sunt: menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului; garantarea drepturilor și libertăților fundamentale și asigurarea bunăstării și securității cetățenilor; afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice; protecția mediului înconjurător.

Republica Moldova trebuie să acționeze, prin politica sa de apărare, ca parte a securității naționale și regionale, pentru: integrarea în structurile europene; reforma organismului militar în vederea dezvoltării unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente; întărirea controlului civil și democratic asupra forțelor armate, în conformitate cu principiile și valorile democrației;

consolidarea statutului țării drept generator de securitate, prin menținerea și îmbunătățirea contribuției la stabilitatea regională.

Reforma în domeniul militar și influența sa asupra societății civile presupune:

• statutul cadrelor militare și poziția acestora în societate;

• conversiunea industriei de apărare – implicații sociale, economice și politice;

• lupta împotriva corupției în Armată, în contextul combaterii acestui fenomen la scară națională;

• drepturile și obligațiile militare ale cetățenilor, precum și drepturile și obligațiile civile ale militarilor.

Strategia militară a Republicii Moldova precizează: „Obiectivul fundamental al apărării naționale îl constituie realizarea capacității militare necesare și adecvate pentru apărarea suveranității și independenței naționale, a integrității și unității teritoriale, a democrației constituționale și a statului de drept". Ca obiective militare, de interes național, se detașează: prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor care ar putea afecta direct securitatea Republicii Moldova; sprijinirea autorităților publice în caz de urgențe civile și prin acțiuni cu caracter umanitar; prevenirea, descurajarea și zădărnicirea unei eventuale agresiuni armate împotriva statului; sporirea contribuției la stabilitatea regională. Strategia militară include între principiile sale – alături de neagresiune și caracter defensiv activ – și subordonarea armatei în raport cu puterea politică: „Armata se subordonează și răspunde în fața conducerii democratice civile a statului. Cadrul legal al Constituției stabilește controlul democratic civil asupra forțelor armate de către conducerea politică a statului – Parlament, Președinte, Consiliul Suprem de Securitate, Guvern – precum și procedeele de luare a deciziilor strategice. Folosirea forțelor armate pentru apărarea țării reprezintă o decizie politică ce se adoptă de către conducerea Republicii Moldova".

Armata Națională traversează un complex proces de restructurare/modernizare. Măsurile și acțiunile de operaționalizare implementate și cele care urmează să fie transpuse în fapt în perioada următoare au în vedere evoluțiile mediului de securitate din spațiul de interes al Republicii Moldova.

Operaționalizarea viitoarei structuri a Armatei Naționale, element esențial al reformei, trece printr-un proces de clarificări conceptuale, de identificare a obiectivelor, misiunilor și cerințelor, în funcție de evoluțiile mediului strategic și, nu în ultimul rând, de corelare cu resursele disponibile pentru securitatea națională.

În prezent se sugerează o viziune clară asupra scopului final al procesului de restructurare și modernizare. Această viziune mută accentul pus, până nu demult, de pe *armata de apărare* către constituirea unei *armate de securitate*, care să fie implicată direct, prin mijloacele sale specifice, în promovarea și susținerea stabilității și securității în Europa.

Prin parcurgerea acestui proces, în care operaționalizarea este esențială, Armata Națională trebuie să devină o forță modernă și credibilă, să fie dotată cu tehnică performantă și echipament modern, precum și pregătită și antrenată potrivit standardelor NATO.

Obiectivele prioritare ale operaționalizării sunt elementele de bază care conțin finalitățile generale ale ansamblului

de măsuri şi acţiuni ce s-au derulat şi se vor desfăşura sistematic până la încheierea actualului proces de modernizare a armatei. Acest proces va permite Republicii Moldova să-şi consolideze poziţia de *generator de securitate regional*ă şi să evite condiţia de consumator al acesteia.

În acelaşi timp, se impune eficientizarea eforturilor armatei aşa încât să se asigure capacitatea de conducere a comandamentelor şi cea de luptă şi acţiune a trupelor, necesare pentru descurajarea agresiunii, apărarea credibilă a ţării, pentru participarea la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor şi apărarea colectivă în plan regional, precum şi pentru soluţionarea unor urgenţe civile. Operaţionalizarea Armatei Naţionale, componentă esenţială a reformei, trebuie să aibă ca finalitate realizarea unei structuri de forţă mai compactă, performantă, eficientă, flexibilă şi compatibilă cu standardele NATO.

Analizând *rolul armatei în sistemul societal*, putem desprinde câteva aspecte particulare.

Este deosebit de importantă analiza binomului relaţional *armată – societate civilă*, ca unul dintre principalii factori potenţatori ai stabilităţii şi securităţii naţionale. Relaţia aceasta se desfăşoară în două sensuri: influenţa indirectă exercitată de societatea civilă asupra organismului militar, ca element esenţial în garantarea păstrării de către armată a rolului constituţional, în asigurarea securităţii şi apărării naţionale, dar şi influenţa armatei asupra societăţii, ca unul dintre principalii factori de socializare.

Studiul raportului *armată – societate civilă* este justificat şi de situaţia şi tendinţele actuale existente în majoritatea armatelor lumii: schimbarea radicală a structurii organizaţionale şi a practicii manageriale, în principal ca urmare a renunţării la modelul armatei de masă. În acest sens, pot fi formulate 5 enunţuri:

1) Declinul armatei de masă şi trecerea la armata profesionalizată:

• este un proces gradual care se desfăşoară pe un interval de timp mai lung;

• presupune restructurarea şi adaptarea în conformitate cu necesităţile societăţii în schimbare a formatului şi structurii organizaţionale, a dimensiunii, a resurselor şi a misiunilor forţelor armate;

• chiar dacă în multe state democratice dezvoltate se renunţă la încorporarea obligatorie, în favoarea recrutării pe bază de voluntariat (acest lucru s-a întâmplat în SUA în 1973, în Marea Britanie în 1967, în Danemarca, Olanda şi Belgia în 1975, în Franţa în 1990, în România în 2005) ne exprimăm convingerea (din mai multe considerente) că şi în continuare trebuie *de menţinut sistemul de încorporare prin circumscripţie*;

• tendinţa este de trecere de la o forţă militară de mobilizare (*mobilization force*) către una permanentă (*force in being*), capabilă de intervenţie rapidă.

2) Reducerea diferenţei dintre sfera civilă şi cea militară:

• „civilirea" profesiei militare concomitent cu penetrarea forţelor militare în cadrul structurilor sociale civile. Specialiştii în domeniu au observat o „militarizare a diplomaţiei" şi, în acelaşi timp, o „internaţionalizare" şi o „civilire" a staffurilor militare;

• creşterea interdependenţei cu societatea civilă, ceea ce ar putea duce la alterarea structurii interne a armatei;

• profesionalizarea crescândă a personalului militar ca urmare a creşterii

complexității tehnologiei militare, dar și inserarea considerabilă de tehnicieni civili în structurile armatei.

3) Schimbarea autorității organizaționale și a tehnicii manageriale:

• influența din viața civilă, dar și evoluțiile interne ale organismului militar au determinat schimbarea radicală a bazelor de la modelul autorității și impunerii disciplinei la o „autoritate managerială" și o „autoritate de competență" (accentul este pus pe tehnicile explicative, persuasiune, experiență și consens de grup);

• la baza acestei operațiuni organizatorice stă o idee specifică lumii civile: autoritatea se bazează mai puțin pe rangul oficial și pe autoritatea conferită de funcție și mai mult pe leadership-ul personal, solidaritatea grupului primar;

• este caracterizată de o dispută între două ideal-tipuri de conducere militară: comandantul clasic, care simbolizează tradiția și gloria militară, și managerul militar, expresie a dimensiunii științifice, instrumentale a preparativelor militare.

4) Schimbarea modului de recrutare a ofițerilor și schimbarea patternului carierei militare:

• în ultimul timp s-au remarcat două trenduri în recrutarea personalului militar: pe de o parte, voluntariatul a dus la creșterea calității individuale a recruților, iar pe de altă parte, a scăzut calitatea socială a cohortelor de indivizi veniți în armată, comparativ cu alte corpuri profesionale orientate spre viața civilă;

• a apărut un concept alternativ la serviciul militar, aplicabil cadrelor în rezervă sau în retragere, și anume „a doua carieră", ce presupune identificarea în viața civilă a unei a doua ocupații, indiferent de existența au inexistența pensiei permanente.

5) Schimbarea misiunilor armatei în funcție de importanța lor actuală:

• prevenirea războiului;

• păstrarea stabilității sociale interne și internaționale (*peace-keeping*);

• asistență militară, vehicul pentru dezvoltarea socială și națională (*nation building*), intervenții în situații de urgență.

În acest context trebuie analizată puterea instituțiilor civile exercită asupra armatei. Conform lui S. E. Finer [1, pp. 256-259], intervenția armatei în viața socială se produce atunci când instituțiile politice sunt slabe și lipsite de legitimitate, iar modul de participare depinde de principalele surse de slăbiciune la nivelul structurilor civile, de mobilizarea necontrolată a populației.

Dacă însă această situație nu este identificată, se poate vorbi despre existența controlului civil [2, pp. 312-335], ce urmărește menținerea la un nivel optim sau chiar minimalizarea puterii militare. În comunitatea științifică au fost identificate cinci tipuri de control civil ce au sau nu în vedere intervenția statului, dintre care ne vom opri asupra unora:

Controlul civil subiectiv constă în maximizarea puterii civile, adică a unuia sau a câtorva grupuri civile, în absența unui corp ofițeresc profesionist. Dat fiind numărul mare al grupurilor civile dintr-o societate, este imposibilă maximizarea puterii lor ca întreg în raport cu armata. Controlul civil subiectiv implică relații de putere între grupurile civile, unele dintre ele invocându-l ca mijloc de a-și spori puterea în detrimentul altora. De asemenea, acest tip de control poate fi utilizat și de grupurile lipsite de putere asupra armatei în disputele cu alte grupuri care dețin o asemenea putere.

Este important de menționat că puterea politică a instituțiilor militare, precum și profesionalismul corpului ofițeresc sunt extrem de scăzute, facilitând intervenția și controlul civil în viața armatei. Este puțin probabil ca societatea caracterizată de o asemenea situație să funcționeze după o ideologie promilitară; din contră, puterea politică scăzută și profesionalismul scăzut al organismului militar sunt specifice țărilor cu o ideologie antimilitară, unde ideologia societății este promovată atât de intens, încât militarilor le este imposibil să se sustragă influenței, oricât de mult își reduc intervenția în viața politică.

Un astfel de tip de control devine un slogan instrumental, de tipul „statul de drept", nicidecum un scop în sine.

Unul dintre primele aspecte ale analizei armatei ca instituție socială în directă legătură cu societatea civilă se referă la *corelația dintre armată și populație* prin prisma determinărilor socio-demografice. Aici este avut în vedere faptul că raportul dintre armată și populație este, de fapt, raportul dintre parte și întreg, armata reprezentând acea parte a populației special pregătită pentru apărarea țării.

Studiile de specialitate [3, p. 80] au stabilit existența unor factori ce determină organizarea armatei în funcție de contextul social și demografic:

1. Caracterul determinant al populației în raport cu armata:

- structura demografică a populației și a armatei;
- rata sporului natural al populației;
- numărul populației active apte să participe la acțiunile de luptă;
- caracteristicile psihologice ale populației (hotărâre, fermitate, spirit de sacrificiu).

2. Potențialul economic, tehnic și științific al țării.

3. Sistemul de organizare, mobilizare și pregătire militară a populației.

4. Atitudinea populației față de scopurile războiului.

În acest context, este evident faptul că armata are doar o autonomie relativă, ea neavând capacitatea de a subzista și acționa, în anumite limite, în afara raporturilor nemijlocite cu populația.

În celălalt sens al relaționării, trebuie luată în considerare influența activă exercitată de armată asupra populației în forma socializării. *Socializarea* reprezintă acel proces psihosocial de transmitere-asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor sau modelelor de comportament specifice unui grup sau unei comunități în vederea formulării, adaptării și integrării sociale a unei persoane [4, pp. 546-547]. Acest aspect are în vedere nu numai relația dintre armată și populație, ci și pe aceea dintre *armată și cultură*; în consecință, socializarea indivizilor, atât a celor care sunt implicați direct în funcționarea instituției militare, cât și a cetățenilor, condiționează puternic organizația militară din două puncte de vedere: al mărimii și structurii grupului militar și al valorilor, normelor, atitudinilor care caracterizează modelul militar.

Socializarea militară este specifică procesului de socializare secundară și poate fi definită ca ansamblu de procese de însușire și internalizare a normelor și valorilor militare, de învățare a comportamentului specific ostășesc, procese ce pot fi organizate sau spontane, conștiente sau inconștiente [5, p. 61] .

Având în vedere toate aceste aspecte, dintre factorii ce influențează socializa-

rea indivizilor umani în armată se disting următorii:

• imaginea armatei în societate: pentru ca armata, ca factor instituțional, să aibă o mai mare importanță în procesul de socializare este necesar ca imaginea asupra ei să fie cea reală, să influențeze formarea individului prin aspectele sale pozitive, nu prin cele care nu îi sunt caracteristice, însă sunt aduse în primplan de mass-media. Rolul socializării militare nu este numai de a pregăti oamenii pentru profesiunea ce o implică, ci și pentru viața socială;

• cunoașterea nivelului de maturizare psihosocială ce este în același timp și rezultat al procesului de socializare în ansamblu și condiție fundamentală a socializării secundare;

• cunoașterea reală a nivelului de cunoștințe și de dezvoltare a structurilor de gândire a indivizilor din Armată, ca aspect ce influențează materializarea socializării militare în comportamente dezirabile pentru instituția militară și pentru societatea civilă.

Următoarele două tipuri de relații stabilite între armată și societate (raportul armată – economia națională și raportul armată – politică) sunt mediate pregnant de către stat, iar societatea civilă este delimitată prin definiție de această entitate, motiv pentru care nu vom insista prea mult asupra lor. Totuși este necesară măcar o prezentare sumară care să ajute înțelegerea rolului instituției militare în viața socială.

Raporturile de natură economică stabilite între armată și societate sunt mediate politic, în sensul stabilirii proporțiilor și finalităților în ceea ce privește:

• rolul și funcțiile interne și externe ale armatei;

• condițiile și misiunile în care va fi folosită violența organizată, respectiv în care vor fi folosite forțele armate;

• dotarea tehnică a armatei – statul trebuie să întreprindă acțiuni sistematice în domeniul economic pentru a stabili noi direcții și priorități în dezvoltarea, achiziționările pentru armată și completarea armatei cu mijloace performante ale producției de apărare, operabile conform standardelor NATO;

• principiile, normele și regulile pentru folosirea potențialului economic național în vederea pregătirii și desfășurării războiului.

În acest context, economia națională se constituie ca un cadru obiectiv al raporturilor materiale dintre armată și societate.

În ceea ce privește *relația dintre armată și politică,* aceasta se desfășoară și ea în ambele sensuri: clasa politică deține monopolul asupra anumitor decizii ce privesc instituția militară, în timp ce armata influențează și ea direct sau mediat aceeași clasă politică.

Domeniile în care clasa politică ia decizii referitoare la activitatea armatei includ:

• organizarea, structura, rolul și funcțiile armatei;

• principiile și normele instituite de stat prin legi juridice și regulamente militare, pe baza cărora este organizată și se desfășoară activitatea de selecție, educare și folosire efectivă a armatei în timp de pace, la criză și la război;

• relațiile dintre armată și celelalte instituții guvernamentale ale societății, precum și cu cele nonguvernamentale;

• modalitățile, scopul și finalitatea participării armatei la viața social-politică a țării.

Celălat aspect al binomului relațional vizează *influența armatei asupra clasei politice*. Influența exercitată în acest caz este directă sau mediată și se referă la:

- modul de folosire a resurselor financiare, economice, științifice și umane ale statului;
- sistemul de guvernare, de elaborare și realizare a politicii de securitate și apărare a statului;
- modalitățile de acțiune în urgențe civile și militare, de rezolvare a conflictelor din interiorul unui stat, dintre state sau grupări de state.

În general, armata furnizează clasei politice consiliere militară, argumente militare pentru elaborarea unei politici de securitate și apărare națională coerentă și eficientă, suport și structuri de susținere militară a interesului național.

Deși armata este o instituție socială a statului, subordonată acestuia, raporturile de interdependență dintre aceste două entități nu sunt numai necesare, ci și esențiale.

O altă direcție spre care trebuie să se orienteze o armată modernă în prezent și, mai ales, în viitor este operaționalizarea acesteia în corespundere cu *strategia acțiunilor rapide*.

Europa are, azi, alte obiective politico-militare și strategice care vizează menținerea păcii și a stabilității și crearea condițiilor pentru o unitate puternică europeană. Dar de aici nu rezultă că, în zona noastră strategică, nu există forțe care au renunțat la interesele lor de secole, la strategiile lor tradiționale.

Dar un astfel de adevăr nu-l poate confirma decât timpul. Evident, eventualele acțiuni militare ale cuiva n-ar putea fi decât acțiuni foarte rapide, cu obiectiv strict limitat, în vederea creării faptului împlinit sau determinării reacției forțelor rapide ale comunității internaționale.

Nu este exclusă – și considerăm că nu trebuie exclusă – o astfel de eventualitate, indiferent cât de bune și de stabile ar fi relațiile în zonă. Turcia și Grecia au, de asemenea, problemele lor specifice în ceea ce privește situația politico-militară și cea geostrategică a momentului, dar și perspectiva imprevizibilă a evoluției acestora. Ucraina își elaborează conceptul ei strategic. NATO ar fi, pentru unele din aceste țări, un fel de umbrelă. Pentru orice eventualitate. O umbrelă la adăpostul căreia să fie refăcute economiile naționale și să se elaboreze, în liniște, strategiile viitorului. De aceea, s-a declanșat o adevărată competiție pentru intrarea în NATO, estompată sau temperată cumva de inițiativa americană *Parteneriatul pentru Pace*, acțiune care oferă o șansă efectivă de cooperare, de armonizare a temerilor, dar și a intereselor.

Deși destul de complicate, problemele sunt totuși uneori atât de vizibile. De aceea, conceptele de strategie a securității naționale și cele doctrinare vizează, pe de o parte, atragerea atenției Occidentului și, pe de alta, încercarea de a forma un spațiu de siguranță care să permită și o altfel de proiecție asupra viitorului. Una din aceste doctrine a adoptat *principiul suficienței defensive circulare*. Țara a declarat că nu are inamici la ora actuală și nu și-a definit imaginea unui potențial inamic.

E normal însă că fiecare țară, într-un moment sau altul, trebuie să-și ia măsuri sau să treacă imediat, în câteva ore, la agresiune împotriva unei alteia. Deși, analitic vorbind, nicio astfel de eventualitate nu trebuie complet exclusă. Totuși

situația internațională, evoluția evenimentelor și prezența NATO în zonă nu încurajează astfel de acțiuni. Ba chiar le descurajează.

Acțiuni de tip rapid există și în războiul total, de tip popular. Războiul total nu este însă un tip de conflict bazat pe strategia unor acțiuni rapide. Dimpotrivă, scopul lui este de a temporiza acțiunile adverse, de a hărțui, de a uza. Războiul total este unul care se preconizează a fi dus în inferioritate tehnologică. De aceea, în epoca modernă supertehnologizată, e greu de spus dacă un astfel de război are sau nu vreo șansă reală. Cruzimile războiului din spațiul ex-iugoslav ne arată că, într-o confruntare pe viață și pe moarte, beligeranții nu sunt impresionați de problemele umanitare. Acțiunile rapide, la nivel strategic, nu se duc doar cu tancuri care forfotesc pe străzi. Cu toată aparența disfuncției între războiul total și strategia acțiunilor rapide, aceste concepte nu se exclud. Războiul total, ca reacție completă și complexă, în toate planurile, la acțiunile rapide ale adversarului, nu poate fi, la rândul lui, conceput fără a face apel la acțiunile rapide. În unele doctrine a apărut conceptul de *suficiență defensivă* sau *suficiență pentru apărare*. Conceptul a fost impus de noile coordonate politico-militare din Europa și din lume, de limitările de armamente, de noile raporturi militare care s-au așezat în lume.

Suficiența defensivă (suficiența pentru apărare) este un concept valabil numai în timp de pace. El înseamnă, în esență, păstrarea unor cantități de forțe armate și de armament și organizarea lor în structuri defensive, care să nu constituie un pericol ofensiv pentru nici o țară, asigurând totuși capacitatea de reacție în cazul unei agresiuni asupra teritoriului propriu și îndeplinirea misiunii de apărare a țării.

Conceptul este complex, destul de confuz și foarte transparent la semnificații. Pericolul mare este că oricând el poate fi defavorabil celui care l-a adoptat, mai ales când acesta nu are destulă flexibilitate tehnologică, ca în cazul Armatei Naționale. Suficiența pentru apărare (suficiența defensivă), ca opțiune doctrinară, ar trebui să se bazeze, în cea mai mare măsură, ca opțiune militară, pe strategia acțiunilor rapid**e**. În afara unor structuri militare foarte competitive, a unor tehnologii de vârf și, evident, a unor structuri de conducere capabile s-o materializeze, o astfel de strategie este de neconceput.

CONCLUZII

1. Epoca pe care o parcurgem este marcată de trecerea substanțială de la masivitate la suplețe, de la armatele bazate pe forța numărului la armate bazate pe calitatea forței. Forțele de acțiune (reacție) rapidă reprezintă modelul de armată eficientă al prezentului și al viitorului.

2. Sistemele de arme și, în general, tehnologia bazată pe explozia informatică, microprocesoare și calculatoare a revoluționat arta militară, impunând modelul de *forță de reacție permanentă*, care este gata de luptă în orice moment, capabilă să prevină și, la rându-i, să realizeze surprinderea: forța de acțiune (reacție) rapidă.

3. Forța de acțiune (reacție) rapidă este o structură complexă de război în timp de pace. Fără ea, în viitor, nu va putea exista nici pacea, nu va putea exista nici războiul.

4. Forța de acțiune (reacție) rapidă este și un instrument de descurajare a războiului și, în același timp, poate fi un eficient instrument de menținere și impunere a păcii.

5. Tendința generală, în toate armatele moderne, este de realizare a unor structuri de reacție rapidă sau de transformare a armatelor respective în armate de reacție rapidă.

6. Reacția rapidă trebuie să fie concepută complex, nu numai prin mijloace armate, ci prin toate mijloacele posibile, inclusiv prin sistemele de descurajare psihologică nemijlocită, iar dotarea acestei forțe trebuie să fie pe măsura misiunilor pe care le are de îndeplinit.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Cf. Sava Nicu Ionel, Tibil Gheorghe, Zulea Marian, *Armata și societatea. Culegere de texte de sociologie militar*ă, București, Ed. Info-Team, 1998.

2. Huntington Samuel P., *Securitatea națională și relațiile civil-militare*, în *Armata și societatea. Culegere de texte de sociologie militară*, coord.: Sava Nicu Ionel, Tibil Gheorghe, Zulea, Marian, București, Ed. Info-Team, 1998.

3. Stoian Tudor (coord.), *Interacțiunea dintre armată și societate*, București, Ed. Militară,1985.

4. Vlăsceanu Lazăr, *Socializare*, în *Dicționar de sociologie*, Coord.: Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, București, Ed. Babel, 1998.

5. Iliescu Gheorghe, *Aspecte teoretico-metodologice privind conexiunile dintre socializare și integrarea oamenilor în domeniul militar*, în *Buletin informativ: Sesiunea de comunicări științifice a AISM - 2000*".

ABORDĂRI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE FENOMENULUI „ ARHITECTURĂ GEOPOLITICĂ”

Svetlana CEBOTARI[1]

THEORETICAL AND CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PHENOMENON OF “GEOPOLITICAL ARCHITECTURE”

Though the phenomenon of „geopolitical architecture” is in place from ancient times, it is not until the XXI century that it gained the universal recognition, being characterized by transformations and reconfigurations of both Eastern and Western areas, the increasing role of USA, NATO and the rise of China.

This article analyzes the conditions that intensified the appearance and creation of a new geopolitical architecture, the correlation that existed between the notions of “architecture” and “geopolitics”. Also, it intends to define the concept of “geopolitical architecture”.

INTRODUCERE

Deşi fenomenul „arhitecturii geopolitice” este prezent din Antichitate, acesta capătă conturare abia la începutul sec. al XXI-lea, arena internațională fiind tot mai mult caracterizată de fenomene cum ar fi transformările și reconfigurarea cardinală atât a spațiului estic, cât și a celui vestic, rolul crescând al SUA, al Rusiei, al NATO, al Chinei, Indiei, dar și al statelor deținătoare de petrol pe mapamond. Urmărind cu atenție transformările în curs de desfășurare pe plan global, observăm că s-a modificat într-un ritm rapid conținutul geopoliticii centrate pe capacitatea statelor de a compartimenta spațiul geografic. Schimbările profunde în spațiul central și est-european, cu începere din 1989, au condiționat apariția unei noi arhitecturi a mapamondului. Procesele integraționiste, care se desfășoară practic pe toate continentele, au ajuns într-un stadiu al evoluției în care dezvoltarea și siguranța statelor nu mai pot fi tratate unilateral. Din acest considerent se impune ca obiectiv necesitatea coordonării eforturilor tuturor statelor pentru atingerea intereselor supreme ale comunității internaționale: asigurarea păcii și securității internaționale, prevenirea și combaterea terorismului, apărarea drepturilor și libertăților omului, eradicarea sărăciei, lichidarea traficului de droguri și ființe umane.

Astăzi, la începutul sec. al XXI-lea, când ordinea mondială se conturează în jurul unor poli de putere, este de observat faptul că ambițiile actorilor internaționali s-au modificat. După anii ’90 arena internațională este inclu-

Svetlana CEBOTARI, doctor în politologie, conferențiar universitar, Catedra relații internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

să într-un nou joc geopolitic, în care nu există jucători buni sau răi, dar care se axează pe o nouă miză – securitatea și bunăstarea statelor și a popoarelor. Destrămarea URSS, extinderea UE, și a NATO – toate acestea pot servi drept motiv al examinării noilor relații apărute pe mapamond. Începutul poate fi căutat în anii 1991, odată cu colapsul URSS și, respectiv, crearea UE ca descendentă a comunității europene. Ca răspuns la extinderea UE, Rusia creează Uniunea Economică Euroasiatică, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, CSI, ȘOS-ul, iar ca oponent al NATO – Organizația Tratatului de Securitate Colectivă. În anul 2008, președintele rus Medvedev consideră că la crearea unei noi arhitecturi geopolitice este necesar de a se implica nu doar UE și NATO, dar și alți actori ca de exemplu CSI, OTSC. Rolul crescând al Rusiei se vede la 5 iunie, la Berlin, unde Medvedev înaintează propunerea de creare a unui sistem colectiv de securitate europeană, care ar evita confruntările războiului rece, egal pentru toate statele, evitând liniile de demarcare, zonele cu nivel diferit de securitate.

De asemenea, noua arhitectură a securității presupune transformarea geopolitică a unei părți a spațiului postsovietic, fapt ce determină dezicerea, refuzul de la structura veche și aderarea la o structură nouă de bază. În practică aceasta presupune pierderea unei părți a spațiului postsovietic, a centrismului rusesc și fortificarea legăturilor interstatale prin intermediul magistralelor care leagă Europa de Asia. De asemenea, se poate de inclus și concurența în cadrul CSI dintre diverse organizații cum ar fi Uniunea Vamală, care reprezintă ideea centristă și GUAM – ca idee ce reflectă tendințele europene. Un alt exemplu care denotă noua arhitectură geopolitică pe mapamond sunt transformările din cadrul NATO, caracterizate prin programele de extindere a parteneriatului și crearea forțelor operative multinaționale NATO [1].

În anul 2009, experții au constatat că Federația Rusă a revenit pe arena internațională, exact ca și Rusia de acum 200 de ani, cea din 1856. Rusia sec. al XXI-lea reapare pe arena internațională, insistând asupra reevaluării regulilor de joc în scopul „formării unui sistem de relații democratice și corecte", insistând asupra creării unei noi arhitecturi geopolitice. În acest context, se observă o politică dublă promovată de Federația Rusă – pe de o parte se încearcă crearea unui nou sistem al relațiilor internaționale, iar pe de altă parte – readucerea, apropierea Statelor Noi Independente (CSI) de Moscova.

Arhitectura geopolitică la începutul secolului XXI

În circuitul științific, termenul de „arhitectură geopolitică" este introdus pentru prima dată la 28-29 octombrie 2006, în cadrul Seminarului internațional „Noua arhitectură a politicii mondiale", desfășurat la Piemont, Italia, sub președenția ex-liderului de la Kremlin M. Gorbaciov, în cadrul căruia au fost supuse examinării subiecte ca: „Lumea în criză – provocări, conflicte, noi actori", probleme vizând noua arhitectură și reformarea relațiilor internaționale, asigurarea securității statelor și a cetățenilor. În discursurile participanților, în scopul de a stopa ri-

valitatea absurdă a confruntării militare, s-au reflectat nu doar problemele ce trebuie soluționat, dar și modul în care urmează să fie efectuată noua arhitectură a lumii, cu implicarea mai multor actori – state, organizații internaționale, forțe politice, reprezentanți ai societății civile, organizații social-religioase [2].

În discursul privind securitatea internațională, discurs considerat a fi de o importanță istorică (dar, conform opiniei unor critici occidentali, ca de exemplu cea a ministrului de externe a Cehiei, K. Schwarzenberg, este discursul cel mai dur, direct și pragmatic după încheierea Războiului Rece), din 10 februarie 2007, în cadrul conferinței de la München, V. Putin, președintele Federației Ruse, readuce Rusia pe arena internațională. În discursul său, președintele rus se pronunță împotriva ordinii unipolare, considerând benefică pentru relațiile internaționale actuale prezența a mai multe centre de putere. De asemenea, pentru relațiile internaționale, lumea unipolară este imposibilă și inacceptabilă. În opinia sa, sistemul unipolar este lipsit de baza morală și, indiferent cât de mult ar fi înfrumusețat acest termen, în practica relațiilor internaționale aceasta semnifică existența unui singur centru de putere, a unui singur centru de luare a deciziilor. Lumea unipolară este lumea unui singur stăpân, a unui singur suveran, care nu are nimic comun cu democrația, deoarece însăși democrația presupune existența majorității care ține cont de interesele și opinia minorităților. Pronunțându-se împotriva extinderii NATO spre est, președintele V. Putin pledează în discursul său pentru relații de cooperare cu Occidentul, inclusiv cu SUA [1]. Astfel, în opinia unor experți occidentali, anul 2007 poate fi considerat anul în care s-a pus baza creării unei noi arhitecturi globale [3; 4].

Actualmente, relațiile internaționale sunt caracterizate prin trecerea de la o lume unipolară la o lume multipolară, iar conform opiniei lui F. Gerbasi, factorii care au cauzat aceste schimbări sunt:

1. SUA, ca supraputere, pierde din influență în spațiul european, dar și pe arena mondială, fiind confruntate pe scena politică de alți actori – noi centre de putere.

2. Restabilirea puterii pe arena internațională a Federației Ruse, odată cu venirea lui Putin.

3. Prețurile înalte la carburanți au dus la majorarea importanței statelor deținătoare de petrol: în Caucaz – Armenia, Azerbaidjan, Georgia; în Asia Centrală – Kazahstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kîrgîzstan, Tadjikistan; în Orientul Apropiat și Mijlociu – Israel, Turcia, Iran, Pakistan, Afghanistan;

4. Pe arena internațională apar noi actori geopolitici ca BRICS (Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud), actori care dețin influență pe arena internațională, ALC (America Latină și Caraibele) – regiune bogată în resurse naturale, dar care mai este caracterizată prin probleme ca sărăcia, inegalitatea, fragmentarea politică.

5. Stabilirea unei guvernări pe arena internațională axată pe cooperare și colaborare în cele mai diverse sfere lupta contra terorismului, combaterea crimei transnaționale organizate, trafic de persoane, comerțul cu droguri, ameliorarea sistemului internațional financiar, lupta împotriva poluării mediului înconjurător [5].

Inițiativa Rusiei nu a fost respinsă și tot mai multe state examinează necesitatea refacerii noii arhitecturi geopolitice. Astfel, Rusiei i-a revenit rolul de a neutraliza primul val de neîncredere a partenerilor săi și de a-i implica în dialog. În pofida crizei relațiilor internaționale de la începutul sec. XXI-lea, Rusiei îi revine rolul, de a înainta propuneri constructive în domeniul securității [6]. În contextul noului joc, Rusia este de părerea că Tratatul de Securitate Colectivă Europeană (TSCE) trebuie să se axeze pe cinci principii, conform cărora primele două se axează pe faptul că nici un stat nu dispune de dreptul exclusiv de-a susține pacea în Europa, de a stabili parametrii de bază și de control asupra înarmării și asupra necesității rezonabile a construcției militare. De o importanță semnificativă sunt următoarele trei principii, care au intrat în lexicul politic ca principiul celor trei de „nu" – să nu asiguri propria securitate pe seama altor state; neadmiterea acțiunilor care ar slăbi și destabiliza spațiul comun de securitate, și, principalul – neadmiterea de a aduce prejudicii alianțelor militare care se extind și se dezvoltă, cât și statelor membre ale tratatului. Rusia consideră arhitectura securității colective din Europa ca fiind una fragmentară, iar „fragmentele, prin care se subînțeleg organizațiile existente în domeniul securității, au demonstrat incapacitatea de a exercita funcția de bază – asigurarea securității [7].

Odată cu revenirea Federației Ruse și a impunerii influenței sale pe arena internațională alături de alți actori, cât și implicarea acesteia în probleme ce vizează securitatea, impunând interdicția totală asupra extinderii uniunilor și blocurilor militare, se conturează o nouă linie de demarcație în Europa, necunoscută după încheierea Războiului Rece. Această linie presupune hotarul NATO și cel al statelor CSI și al OTSC. Celelalte state care nu aparțin la nici o uniune, sau bloc se vor conduce de principiul „cine nu a ajuns, a întârziat". Drept exemplu poate servi Ucraina, care se află în centrul acestui joc geopolitic, ba chiar poate fi considerată drept cauză a acestuia (poziția în noua arhitectură geopolitică europeană, evidențiată în special în urma Summitului de la Vilnius din 28-29 noiembrie 2013).

În februarie 2009, ca rezultat al publicării in ziarul francez „Le Monde" a articolului „Ca chauffe entre le couple Merkel/Sarkozy et l'UE", prin conceptul de „noua arhitectură geopolitică" se încearcă „amplasarea actorilor geopolitici la locul lor", dând astfel start unui nou joc de poziții pe arena internațională [8].

Un pas important în reevaluarea noii arhitecturi geopolitice a avut loc în cadrul Summitului franco-german-rus din 18-19 octombrie 2010 de la Deauville, Normandia (Franța) cu participarea lui N. Sarkozy, A. Merkel și D. Medvedev. Acest eveniment este considerat a fi important, după părerea unor istorici, prin faptul că liderii europeni au recunoscut existența unei noi Europe multipolare, o Europă flancată de NATO, care se extinde spre est, o Europă tripolară- în care Rusia, Turcia și UE își dezvoltă propria politică externă și concurențială. Prin însuși Summitul de la Deauville se marchează sfârșitul izolării Uniunii Europene și reliefarea unei Europe multipolare [9]. În acest context, N. Ferguson afirmă că UE își transferă puterea de la vest în spațiul estic [10].

De asemenea, în procesul definirii noii arhitecturi geopolitice merită atenție și lucrările Conferinței „Geopolitica lumii multipolare" din 2010. În contextul noii arhitecturi geopolitice, D. Vidal stabilește rolul Fondului Monetar Internațional (FMI), a Băncii Mondiale (BM), pronunțându-se pentru reformarea acestor instituții [11; 12]. În acest context, nu mai puțin interes pentru studierea noii arhitecturi geopolitice prezintă cercetările efectuate V. Puledda. Rezultatele publicate pe siteul ziarului *La Repubblica*, denotă rolul amplasării pe arena internațională a actorilor geopolitici. Astfel, conform lui V. Puledda, China, în următorii douăzeci de ani va deveni liderul economic mondial, SUA poziționându-se pe cel de-al doilea loc, Rusiei revenindu-i cea de-a cincea poziție din clasamentul marilor puteri, cedând în fața Indiei. Analizând procesele integraționiste și tendințele expansioniste ale unor actori geopolitici pe arena internațională, M. Lebedeva consideră că viitoarea arhitectură a lumii va fi policentrică [13].

În scopul studierii noii arhitecturi geopolitice prezintă interes lucrările Summitului NATO din 19-20 noiembrie 2010 de la Lisabona. Principalele subiecte abordate de către aliați au fost adoptarea Noului Concept de Securitate, apărarea antirachetă, viitorul misiunii din Afghanistan și cooperarea cu Rusia. Alianța a adoptat un Nou Concept Strategic, pentru viitorii zece ani, care a pus bazele unui NATO revitalizat, pregătit să facă față încercărilor secolului XXI. Reforma din structura de comandă a NATO va duce la o organizare mai agilă și eficientă. Scopul Alianței este apărarea colectivă: gestiunea crizelor și securitatea cooperativă este esențială pentru a se face față noilor amenințări. Acestea includ o capacitate de apărare antirachetă pentru protejarea teritoriilor, populației și forțele statelor membre ale NATO, cooperarea în securitatea informatică, pentrru detectarea, prevenirea și recuperarea după atacuri cibernetice, precum și cooperarea civil-militară pentru o abordare a crizelor, conflictelor, stabilizării și reconstrucției [14, p.19-22].

Noul concept strategic al NATO reflectă aspirația statelor membre ale Alianței de a stabili relații constructive cu Rusia de-a coopera în domeniul în care interesele coincid cu interesul comun [2, 15].

Spre deosebire de Summitul de la Washington din 1999 în materie de securitate, cel din 2010 scoate în evidență importanța cooperării cu statele din exterior, și nu mai consideră Federația Rusă drept inamic. La sfârșitul lunii decembrie 2011, portalul de știri *arhi.ru* supune examinării arhitectura proiectelor Uniunii Europene și ale Rusiei, în contextul admiterii Rusiei în cadrul OMC [9].

Summitul NATO de la Chicago din 20-21 mai 2012 este evenimentul care accentuează formarea noii arhitecturi geopolitice. Deși inițial summitul avea menirea să evalueze progresele înregistrate după summitul de la Lisabona din 2010, agenda oficială a cuprins 6 subiecte de importanță majoră. Subiectul central al summitului a fost analiza situației din Afghanistan. Acest subiect a marcat atât termenii de retragere a trupelor statelor aliate, cât și strategia post-2014, care actualmente este decisivă pentru succesul operațiunii în Afghanistan. Operațiunea NATO în Afghanistan

post-2014, conform Secretarului General NATO, F. Rasmussen, va fi una non-militară: „Consider că NATO trebuie să instruiască, consulte și să ofere asistență Forțelor de Securitate Afghane. Aceasta va fi o misiune care va oferi un nou rol Alianței". În cadrul summitului a fost adoptată o declarație privind situația din Afghanistan, în care statele aliate s-au angajat să susțină financiar Afghanistanul post-2014. Al doilea subiect marcant de pe agendă este angajamentul asumat în cadrul summitului de la Lisabona – elaborarea Defense and Detterence Posture Review – DDPR. DDPR reprezintă un document ce relevă o dilemă conceptuală mai veche apărută în interiorul Alianței. Cele 3 state nucleare NATO împreună cu noii membri estici ai Alianței continuă să acorde o importanță substanțială existenței armelor nucleare menite să garanteze atât securitatea lor națională, cât și cea a Alianței în ansamblu. Pe de altă parte, state precum Germania, Norvegia sau Olanda mizează pe o Alianță fără arme nucleare. DDPR a fost prezentat la summitul de la Chicago, relevând o poziție conciliatoare între cele 2 tabere și un angajament continuu de a folosi capabilitățile nucleare în scopuri defensive și în situații de ultimă instanță. Decizia în acest sens a fost una modestă deoarece: „Această problemă nu va fi tratată unilateral... Liderii NATO vor include acest subiect în cadrul negocierilor bilaterale viitoare NATO–Rusia privind amplasarea armelor nucleare", consideră S. Pifer, director Brookings Arms Control Initiative. Cel de-al treilea subiect de pe agenda summitului a fost scutul antirachetă. Pe cât de actual este acest subiect pe agenda Alianței, pe atât este de controversat. La summitul de la Lisabona s-a ajuns la un acord de edificare a unui scut antirachetă al Alianței. Propunerea președintelui SUA, B. Obama, de a amplasa interceptoare pe navele Aegis din zona Mediteraneeană a oferit Europei acest scut aproape gratis. Însă este necesară o contribuție mai substanțială din partea statelor europene precum procurarea unor interceptoare adiționale și necesitatea asigurării susținerii în cazul mobilizării navelor Aegis în alte regiuni ale lumii.

La summitul de la Chicago, liderii NATO au declarat operaționale capabilitățile interimare de apărare antirachetă și și-au asumat angajamentul de a asigura capacitatea operațională deplină a scutului antirachetă NATO până în 2018. Acest lucru poate irita Federația Rusă în cazul în care aceasta nu va fi consultată în edificarea acestui scut în Europa. În acest sens, Declarația summitului a reiterat poziția Alianței privind scopul pur defensiv al scutului antirachetă. Pentru Republica Moldova, amplasarea unor elemente ale scutului antirachetă în România poate crea tensiuni adiționale în contextul reglementării conflictului transnistrean. Al patrulea subiect de pe agenda summitului rămâne constant relația NATO – Rusia. Chiar dacă Consiliul NATO – Rusia nu a avut loc, subiecte de discuție în acest sens nu lipsesc. Divergențele recente privind operațiunea NATO în Libia, situația din Siria și Iran, precum și problema scutului antirachetă și potențiala extindere NATO în est, continuă să antagonizeze pozițiile celor două părți.

Pentru a diminua divergențele dintre NATO și Rusia, profesorul S. F. Cohen (Universitatea din New York) propune

demilitarizarea extinderilor NATO prin evitarea amplasării instalațiilor militare NATO pe teritoriul noilor membri. Acest lucru „ar reduce anxietățile și resentimentele Moscovei, precum și rezistența de a coopera cu Alianța în privința scutului antirachetă și reducerii armelor nucleare". Această propunere converge atât cu pozițiile unor state membre NATO cât și cu angajamentele asumate la summitul de la Lisabona. Pentru Republica Moldova, diminuarea disensiunilor între NATO și Rusia ar avea un efect benefic asupra stabilității geopolitice regionale. Pe de altă parte, relația NATO–Rusia are un potențial pozitiv de dezvoltare pe un șir de subiecte de interes comun: situația din Afghanistan, combaterea pirateriei, combaterea traficului de droguri, neproliferarea armelor de distrugere în masă etc.

Declarația summitului a punctat importanța cooperării NATO–Rusia. Cel de-al cincilea subiect ține de parteneriatele NATO în lume. Operațiunile și misiunile NATO se bazează din ce în ce mai mult pe participarea și suportul din partea partenerilor Alianței. Elocventă în acest sens este misiunea NATO în Afghanistan și Libia. În cadrul summitului de la Chicago au fost discutate lecțiile învățate din misiunea NATO în Libia, precum și modalitățile de extindere a parteneriatelor NATO în plan global. „Mai mult de 20 de state non-NATO contribuie cu trupe și resurse în Afghanistan. Oriunde NATO este implicat, partenerii NATO au un rol important în combaterea pirateriei, extremismului violent, menținerea păcii în Kosovo. Aplicarea NATO a rezoluției Consiliului de Securitate ONU privind protecția civililor în Libia a fost posibilă, în mare parte, datorită partenerilor NATO din Europa și Orientul Apropiat", a punctat Hillary Clinton, secretarul de stat al SUA.

Summitul a reiterat angajamentul de extindere a cooperării NATO cu partenerii săi în diferite regiuni ale lumii, accentuând transformarea NATO dintr-o alianță de securitate regională în una globală. Ultimul subiect major de pe agenda summitului ține de noul concept de „smart defense". Conceptul a fost lansat în iunie 2011 în cadrul discursului ministrului apararii al SUA, R. Gates. Conceptul mizează pe trei aspecte: prioritizare, specializare și cooperare multinațională. În contextul crizei internaționale financiare și al măsurilor de austeritate luate de guvernele statelor membre NATO, bugetele de apărare a acestora nu mai pot corespunde limitei de 2% din PIB. Doar 5 state aliate în prezent ating această limită – SUA, Marea Britanie, Franța, Turcia și Albania.

Acest lucru ar putea afecta capabilitățile Alianței în general. În acest context, „NATO nu mai poate trata toate misiunile sale egale în importanță, urgență sau probabilitate. O balanță între prioritizare, specializare și colaborare este importantă", consideră J. Shea, asistentul adjunct pentru provocări de securitate emergente al secretarului general NATO. „Smart defence are și un caracter de încredere, încrederea că statele membre vor pune la dispoziție capacitățile sale în orice situație de criză", consideră K.-H. Kamp, directorul Departamentului de cercetare al Colegiului de Apărare NATO.

Exemple pozitive de „smart defense" au fost deja inițiate anterior: Baltic Air Police Patrol și Alliance Ground Surve-

illance Programme. Aceste proiecte au menirea de a specializa statele aliate în dezvoltarea anumitor capabilități de securitate pentru care acestea au un avantaj comparativ. Deși, conceptual, astfel de proiecte sporesc eficiența activităților NATO, în mod practic specializarea comportă și anumite riscuri. Riscul major ține de accesibilitatea Alianței în ansamblu întru folosirea anumitor capabilități dezvoltate de anumite state ce se abțin de a participa în anumite operațiuni NATO. Cazul Libiei este elocvent în acest sens [16, p.3-4]**.**

Astfel, analizând noua situație creată pe arena internațională, D.Kuleba consideră ca noua arhitectură rezidă în amplasarea actorilor geopolitici pe arena internațională, dând start unui nou joc de poziții [6].

Abordarea teoretico-conceptuală a fenomenului „noua arhitectură geopolitică"

Limbajul politic inclusiv cel al relațiilor internaționale, reprezintă un complex de termeni speciali, folosiți în contextul noilor fenomene politice de pe mapamond.Vocația de deschidere pentru împrumut, *caracteristică terminologiei politice,* face ca în limbajul politic să pătrundă termeni din alte domenii, cum ar fi cel economic, lingvistic, matematic, juridic, biologic, geografic, din fizică, militărie, medicină etc. [17]. În acest context, dacă e să analizăm termenul de „*arhitectură geopolitică*" este de menționat faptul că e recent apărut în circuitul științific. Termenul „arhitectură" își are etimonul în latinescul „architectura" [18, p.458] și poate desemna: 1) știința și arta de a proiecta și a construi, 2) caracterul distinctiv al unei construcții, 3) aspectul compozițional, structura armonioasă a unei lucrări [19], sau, conform *Le Robert. Dictionaire d'aujourd'hui*: 1) stilul, caracterul distinctiv al unei construcții, al unei epoci, 2) presupune alcătuirea internă a ceva [10, p.51]. Conform *Diccionario de la lengua española***,** arhitectura este: 1) știința și arta de organizare, de construire a spațiilor necesare vieții și activității umane, 2) folosit în domeniul militar, reprezintă arta de a fortifica [20, p.121]. Elementele de bază ale arhitecturii sunt volumul, suprafața și planul – organizate după un anumit ritm...**a.** este împărțită în: **a.** civilă, **a.** religioasă, **a.** militară, **a.** industrială etc. curent apărut după al doilea război mondial, ca reacție la cubismul interbelic, care urmărește integrarea **a.** în peisaj prin apropierea aspectului ei exterior de forma sculpturală [19].

Arhitectura geopolitică a fost și este subiectul a numeroase interpretări sub aspectul definirii obiectului de studiu. Astăzi, termenul *arhitectură geopolitică* desemnează relația dintre politică și geografie, demografie și economie, făcând referire în special la incidențele acestor domenii asupra relațiilor internaționale ale unui stat. Astfel, arhitectura geopolitica devine un domeniu de studiu al combinațiilor dintre factorul geografic și cel politic în determinarea poziționării unei țări față de vecinii săi, față de regiune sau față de ceilalți actori internaționali. Dacă prima parte a termenului „geo" face trimitere la o coordonată concretă (spațiul, locul, poziția, coordonatele zonale, regionale, climatic, de evoluție, istorice), cel de-al doilea constituent – „politica", introduce

echivocul, întrucât domeniul politicii este unul nedefinit în mod unitar. De comun acord, comunitatea academică utilizează această parte a termenului în sensul relațiilor de putere (cauze și efecte, influențe și reacții, jocuri de putere, sfere de influență, hegemonie etc.) ale unui actor internațional în raport cu ceilalți actori [21, p.214-215].

Termenului de arhitectură geopolitică, în literatura de specialitate, i se fac primele încercări de a fi exprimat și de a i se da o definiție. Aceasta indică faptul că arhitectura geopolitică a fost și rămâne a fi un domeniu activ. Atractivitatea sa se datorează, în principal, legăturii pe care o are cu politica și, prin aceasta, cu puterea. Astfel, arhitectura geopolitica poate fi definită în termeni foarte abstracți. În acest sens, spațiul, suprafața, terenul, poziția, compoziția solului, resursele naturale conținute etc., respectiv tot ceea ce este corelat cu arealul geografic deținut, sunt principalii constituenți ai arhitecturii geopolitice. Din acest punct de vedere, tot ce este corelat unui spațiu, de la geografie la demografie și economie, constituie posibile variabile ale arhitecturii geopolitice [21].

Spațiul este o noțiune polisemantică și polivalentă. Din punct de vedere filosofic, spațiul poate fi interpretat ca o formă obiectivă și universală a existenței materiei, având aspectul unui întreg cu trei dimensiuni, exprimând ordinea coexistenței obiectelor lumii reale. În sens curent, noțiunea de spațiu exprimă ordonarea corpurilor materiale în raporturile lor reciproce, folosind ca suport real și concret omul și activitățile sale. Geopolitica, disciplină ce analizează raporturile complexe, biunivoce, între activitatea umană politică și spațiu, vizează ca principal demers științific organizarea politică a spațiului. În acest sens, se poate vorbi despre un *spațiu geopolitic* în care subspațiile reprezintă unități integrate din punct de vedere sistemic, între care există multiple relații de interacțiune. Spațiul geopolitic reprezintă expresia superioară de integrare sistemică a spațiului geografic și a celui social-economic, într-o configurare ordonată politic. Introducerea acestei noțiuni se impune, pe de-o parte, din necesitatea abordării cantitative a realităților teritoriale cu care operează geopolitica, iar pe de altă parte, din inadecvarea unor noțiuni, ca regiune, zonă sau areal, de a răspunde tuturor cerințelor de ordin practic. În ceea ce privește raportul dintre spațiul geopolitic și noțiunile de regiune, zonă și areal, deseori folosite în analiza geopolitică, el trebuie foarte bine definit, plecând de la raționamentul conform căruia orice regiune geopolitică (zonă sau areal) poate fi considerată un spațiu geopolitic, relația inversă nefiind însă valabilă. Atât regiunea, cât și zona și arealul sunt definite de anumite principii, între care omogenitatea ocupă locul central. Noțiunea de spațiu geopolitic poate fi atribuită oricărui teritoriu, cu condiția analizei complexe și integrale a tuturor relațiilor dintre componentele geografice, social-economice și politice. Proprietățile specifice spațiului geopolitic decurg din variabilitatea cantitativă și calitativă a relațiilor locale, regionale sau globale dintre componentele mediului natural, social, economic și activitatea politică. Rezultatele cercetărilor formale multidimensionale asupra spațiului geopolitic trebuie confruntate permanent cu realitatea obiectivă, pentru că, pe de o

parte, în calculele teoretice se omit numeroase variabile, iar pe de altă parte, un spațiu geopolitic dat nu este identic decât cu el însuși. Există posibilitatea, în anumite împrejurări, a suprapunerii unui anumit spațiu geopolitic unui spațiu geografic sau social-economic, însă în permanență trebuie de ținut seama de faptul că spațiul geopolitic implică o geometrie variabilă, ce cunoaște modificări conjuncturale continue. Orice spațiu geopolitic se caracterizează atât prin particularități cantitative, cât și prin aspecte calitative, rezultate ale interacțiunii diferențiate dintre componentele mediului geopolitic. Se disting, așadar, proprietăți cantitative și proprietăți calitative.

Proprietățile cantitative se referă exclusiv la caracteristicile măsurabile ale spațiului, exprimându-se prin suprafețe, distanțe, volum etc. Datorită dinamicii permanente a relațiilor dintre componentele spațiului geopolitic, aceste dimensiuni au caracter relativ. Unele dintre particularități sunt fixate aprioric prin limite administrative sau delimitări obiective, generate de necesitatea studierii unui anumit fenomen geopolitic. *Proprietățile calitative* vizează multidimensionalitatea, continuitatea, coerența, organizarea, toate exprimând aspecte topologice și morfologice ce asigură funcționalitatea spațiului geopolitic. Pe baza acestor considerații generale se poate admite că noțiunea de spațiu geopolitic este atribuită unor entități teritoriale de mărime variabilă, de la cele mai mici unități geopolitice (spații geopolitice substatale) până la spațiul geopolitic planetar. Spațiul geopolitic, ca o realitate teritorial-politică structurată sistemic, se caracterizează printr-o serie de trăsături distincte.

Complexitatea reprezintă principala caracteristică a spațiului geopolitic. Spațiul geopolitic este o realitate sistemică în care coexistă și interacționează numeroase subsisteme, compuse la rândul lor din elemente cu comportament specific. În acest sens, putem identifica la nivel de macroscară un sistem global, ce integrează subsistemele regionale, alcătuite la rândul lor din sisteme naționale. Întreaga sa organizare internă, structurală și funcțională indică o puternică asemănare cu un sistem termodinamic și informațional deschis, în care variabilitatea fluxurilor de intrare produce modificări și impune reconfigurări ale sistemului. Caracterul deschis explică posibilitățile sale interne de autoreglare. Dispariția unuia dintre blocurile organizării bipolare a sistemului global a demonstrat posibilitatea de autoreglare printr-o reconfigurare structurală și funcțională. Organizarea sistemică a spațiului geopolitic face ca acesta să reacționeze la orice schimbare, pe baza unor procese de difuziune în lanț (*principiul dominoului*). Astfel, impulsul inițial generat de reformistul Gorbaciov în Uniunea Sovietică a antrenat, în procesul de decomunizare, întregul sistem spațial regional.

Polaritatea reprezintă o altă caracteristică a spațiului geopolitic. Funcțional, spațiul geopolitic prezintă numeroase centre de putere, de ranguri diferite, care dinamizează întregul sistem. Dezvoltarea acestor centre de putere depinde de natura relațiilor dintre ele și de proprietățile ariilor adiacente. Spațiul geopolitic poate fi conceput ca un tot unitar, rezultat al unei incidențe de factori naturali, istorici, economici, demografici, sociali și politici. Această caracteristică

se aplică cu precădere centrelor de putere, care, prin geneză și natura relațiilor generate în spațiul de influență și în mediul internațional, se individualizează.

Spațiul geopolitic are un caracter *dinamic* generat atât de mutații interne, cât și de intervenția unor factori externi de natură politică, economică, socială, culturală etc. Acțiunile externe impun o dinamică permanentă în plan vertical a spațiului geopolitic, determinând permanente modificări ale ierarhiei, reorientări ale fluxurilor de materie, energie și informație, conturarea a noi subsisteme spațiale generate de restructurarea rețelei anterioare. Toate aceste schimbări se reflectă și în plan orizontal, unde sistemele și subsistemele geopolitice se pot restrânge sau procese de restrângere și de extindere a sistemelor spațiale reprezintă elemente de continuitate și discontinuitate funcțională, dar care, prin caracterul lor compensatoriu și prin situarea de fiecare dată la un nivel superior celui precedent, asigură specificul funcțional al sistemului respectiv. Un bun exemplu al manifestării tuturor acestor caracteristici îl oferă analiza lărgirii NATO și extinderea UE, care produc o nouă reconfigurare a regiunii balcanice, dar și a spațiului estic.

Spațiul deține o poziție prioritară în cercetările ce vizează arhitectura geopolitică, el reprezentând unul din factorii de condiționare a deciziei politice, element prioritar în ecuația puterii, dar și sursă a vulnerabilității, suport al întregii activități umane și cadru general în care se desfășoară acțiunea politică. Spațiul geopolitic, ca sistem teritorial condiționat politic, reprezintă o entitate cu caracteristici foarte variabile, care pot fi identificate la nivel atât micro-teritorial, cât și mezo-teritorial sau macro-teritorial. În principiu, problemele de structură, de dinamică, de organizare și dezvoltare sunt aceleași, cu deosebirea că în funcție de scară și complexitate sunt introduse caracteristici dimensionale și temporale specifice. Dacă prima caracteristică este spațială și se regăsește în nivelul în care se plasează, cea de-a doua ține cont de coordonata timp, esențială în judecarea nivelurilor de organizare și dezvoltare.

Pentru a asigura coerență demersurilor științifice, în mulțimea de informații asupra spațiului, de-a lungul timpului s-au individualizat preocupări pe linia unei adevărate sistematici spațiale, încercându-se adoptarea unei scări de analiză, care să țină cont de particularitățile fiecărui sistem teritorial, dar în același timp să și generalizeze trăsăturile acestora, în vederea facilitării sintezelor. Răspândirea inegală a elementelor și fenomenelor geopolitice, diferențierile cantitative și calitative care se înregistrează în teritoriu, nivelul și modul de abordare și soluționare diferită duc la necesitatea delimitării în cadrul sistemului planetar al regiunilor geopolitice, care să servească în practica analizei geopolitice. Regionarea geopolitică se conturează ca un proces obiectiv care urmărește delimitarea unor *spații geopolitice* cu condiții particulare de desfășurare a *fenomenului geopolitic*, ținând cont de calitatea (caracteristicile) *elementelor geopolitice* și de *profilul geopolitic* al diferitelor spații.

Regionarea geopolitică se bazează pe cunoașterea complexă a caracteristicilor teritoriului analizat și pe utilizarea unor criterii. În acest sens, pentru o mai bună sistematizare a spațiului geopolitic, propunem modelul *domeniilor geopolitice*

de regionare teritorială. Vom aplica o scară temporal-spațială, structurată pe trei niveluri ierarhizate funcțional, în interiorul fiecăreia distingându-se o serie de categorii spațiale. Primul nivel sistemic, într-o ierarhie descrescătoare, este *domeniul geopolitic global.* Acest nivel maxim de integrare ordonează totalitatea entităților spațial-funcționale, fiind caracterizat printr-un grad mare de eterogenitate și printr-o dominanță a relațiilor de complementaritate a subsistemelor inferioare. Un al doilea nivel este constituit de *domeniul geopolitic regional*, unde scara de mărime descrie spații suprastatale, cu o geometrie variabilă ordonată de diverse funcționalități politice, economice, sociale, militare etc. Domeniul geopolitic regional se identifică prin omogenitate, coerență individuală și complexitate, sub raportul caracteristicilor sale naturale și social-economice și politice. Regiunea geopolitică este, așadar, o entitate spațială, integrată și perfect delimitată teritorial față de unitățile înconjurătoare. Regiunile geopolitice au un evident caracter de obiectivitate, fiind ansambluri teritorial-funcționale care există independent de optica de identificare. Al treilea nivel sistemic de integrare a spațiului geopolitic este reprezentat de *domeniul geopolitic statal*, care descrie și analizează fenomenul geopolitic la nivelul principalului jucător politic – statul. Acest nivel implică și spațiile politice substatale sau arealele geopolitice. *Arealul geopolitic* descrie o suprafață variabilă ca întindere, caracterizată printr-o maximă omogenitate a fenomenului analizat [22, p. 88-92].

Astfel, revenind la analiza conceptului de „arhitectură geopolitică", putem considera că este unul dintre cele mai recente concepte. Apariția sa este, poate, unul dintre puținile evenimente revoluționare din sfera relațiilor internaționale. Conceptul a devenit, astfel, inevitabil: este una din categoriile organizatoare ale relațiilor internaționale contemporane. Poate fi definit și înțeles ca practica localizării puterii (economică, politică, demografică...) și dominației, a colaborării, consensului, soluțiilor și conflictelor care sunt amplasate într-o porțiune determinată de teritoriu, care, la rândul său poate fi o arenă, intersecție în care se întâlnesc strategiile, interesele, retorica diferitor actori (state, organizații internaționale, organizații regionale…). În această interpretare, apreciem „arhitectura geopolitica" drept relațiile internaționale trecute, prezente și viitoare, din perspectiva influenței actorilor geopolitici într-un anumit spațiu.

CONCLUZII

Chiar dacă în construcțiile teoretice nu a fost formulat în mod explicit termenul de „arhitectură geopolitică", în mare parte se vorbește despre această realitate. Tocmai din acest motiv și pentru că acest fenomen a cunoscut o evoluție în timp, a fost necesară o prezentare a lui dincolo de definiție. Faptul ca arhitectura geopolitică a lumii se schimbă de la o epocă la alta este de natură să atribuie acestui fenomen o definiție clară. Reconfigurările geopolitice la care asistăm în prezent sunt provocări pentru a ține pasul cu o știință dinamică. Așa cum s-a întâmplat de-a lungul timpului, actorii geopolitici se vor schimba, vor apărea noi uniuni cauzate de procesele integraționiste/dezintegraționiste pe arena internațională.

Utilitatea introducerii conceptului de „arhitectură geopolitică", dar și impactul pe care l-a avut și îl are asupra relațiilor internaționale, va face posibilă evaluarea corectă a situației de pe mapamond, a tendințelor actorilor geopolitici, a rolului pe care aceștia îl pot deține într-un anumit spațiu, dar și va duce la apariția în viitor a unor abordări mai complexe vizând acest fenomen.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. http://www.newsru.com/world/12feb2007/putin.html)*

2. *http://www.gorby.ru/presscenter/news/show_25388/*

3. *Мюнхенская речь Путина. http://www.ng.ru/politics/2007-12-28/1_munhen.html*

4. *http://archive.kremlin.ru/appears/2007/02/10/1737_type63374type63376type63377type63381type82634_118097.shtml].*

5. Gerbasi F. *El nuevo multilateralismo regional, Venezuela y los conflictos geopolíticos en América Latina, Instituto Latinoamericano de Investigaciones Sosiales.* Caracas, mayo, 2012, p.2-4. www.ildis.org.ve

6. Кулеба Д. *Новая старая архитектура европейской безопасности. http://geopolitics.ru/common/publics/123.htm*

7. *[7 Ca chauffe entre le couple Merkel/Sarkozy et l'UE http://lci.tf1.fr/monde/institutions/2010-10/ca-chauffe-entre-le-couple-merkel-sarkozy-et-l-ue-6115921.html*

8. Martens S. *La chute du Mur de Berlin et la nouvelle géopolitique européenne. http://www.google.md/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDEQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ac-guadeloupe.fr%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdocuments%2Fconf_rence_recteur_devant_l_ves_cpge_et_scienc_11806.pdf&ei=b_CcUuuKs2jhge1_YGADA&usg=AFQjCNEpppeS60tVgblWgym1Q5Kk2Mo0Lw&bvm=bv.57155469,d.ZG4*

9. *Géopolitique : Les règles du jeu ont changé // http://www.presseurop.eu/fr/content/article/369311-les-regles-du-jeu-ont-change*

10. Le Robert. *Dictionaire d'aujourd'hui.* - Monreal.Canada, 1992.

11. *http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/eura.htm*

12. Quelles réformes pour l'architecture internationale ? http://www.cartografareilpresente.org/article526.html].

13. Лебедева М. *Политическая архитектура мира через 100. . http://russiancouncil.ru/inner/?id_4=1712#top*

14. *Summit-ul NATO de la Lisabona, noul concept strategic și noile evoluții în politica de securitate NATO.* Jurnal academic.decembrie, 2010, Ediția 13.

15. *Bouclier antimissile en Europe: Moscou prône l'équité http://fr.ria.ru/world/20101121/187921117.html]*

16. *Summit-ul NATO de la Chicago: repere pentru Republica Moldova.* Jurnal academic, N15. Centrul de Informare și Documentare NATO în Republica Moldova. - Chișinău, 2011.

17. Cebotari Sv. *Internaționalizarea limbajului politic.* În. Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice", VII, - Chișinău, CE USM, 2003.

18. Lungu M, Lungu M. *Dicționar român-latin, latin-român*.Constanța, ediția Steaua Nordului, 2003.

19. *Dicționar explicativ al limbii romane. / http://dexonline.ro/definitie/arhitectura*

20. *Diccionario de la lengua espanola.* Real Academia Espanola. - Madrid, 1956.

21. Țăranu M. *Geopolitica. Concepte și teorii social-politice.* - Iași, Instiutul European, 2011.

22. Frăsineanu D. *Geopolitica. Ediția a II-a, revăzută și adăugită.* Editura Fundației România de Mâine, 2007, București.

SECURITATEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL NOILOR RISCURI ŞI AMENINȚĂRI

Vitalie CIPILEAGA[1]
Svetlana CEBOTARI[2]

THE SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF EMERGING RISKS AND THREATS

In the context of changes on the international arena and the emergence of new sources of insecurity, the security issues move to the forefront. Defining a security state, not only theoretically but also putting into practice safe mechanisms and strategies, is an obvious way of ensuring stability in the defense sphere.

The security of the Republic of Moldova is a problem connecting all internal and external fields. Accordingly, a security analysis is needed to find the safest and most effective ways to prevent risks and ensure stability. This article tries to determine the basis of security of the Republic of Moldova, the area related to the fields of reference, the dependence of specific strategic and security issues on external factors, as well as the main problems underlying the potential security threats. In the end, some conclusions are made that establish ways to improve the system security state, as well as the connection between security strategies and their implementation.

Unul din elementele definitorii ale aprecierii oricărui criteriu de stabilitate, fie că este internă sau externă, națională sau statală, care stabilește gradul de deschidere față de potențialele riscuri și amenințări, dar și măsura în care un stat poate face față la contracararea vulnerabilităților, respectiv protejarea cetățenilor și a intereselor sale naționale, este însăși securitatea statului.

Gradul de securitate a unui stat determină nivelul de stabilitate, atât la nivel intern, în limitele concrete ale suveranității statale, cât și la nivel extern, prin conexiune cu domeniile de referință (securitate politică, economică sau militară).

Securitatea Republicii Moldova se încadrează și ea în particularitatea strategică a necesității apărării intereselor de stat, a definirii unui cadru complex și sigur de asigurare a securității, dar și măsurile concrete întreprinse împotriva surselor de insecuritate.

În contextul necesității definirii mecanismelor de securitate în toate dimensiunile, fie securitatea națională sau statală, este absolut necesar de a da o definiție constructivă securității însăși, cea mai simplă fiind din documentele naționale

[1] *Vitalie CIPILEAGA, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.*

[2] *Svetlana CEBOTARI, doctor în politologie, conferențiar universitar, Catedra relații internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.*

ce abordează tema securității. Astfel, Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova stabilește că: „Prin securitate națională se subîngelege protecția persoanei, societății și statului, drepturilor și intereselor lor, stabilite de Constituție și alte legi ale republicii împotriva pericolelor externe și interne" [1].

Securitatea deci nu este o categorie nouă sau element nedefinit. Principalul în acest sens îl constituie transpunerea definițiilor, strategiilor și noțiunilor teoretice în practică, fapt posibil doar drept urmare a conștientizării adevăratelor cauze de insecuritate, dar și a intuirii posibilelor surse de nesiguranță în procesul de dezvoltare a statului.

Există mai multe tipologii sau domenii de securitate, fiecare având un criteriu bine definit de evidențiere a mecanismelor de contracarare a insecurităților, dar și de consolidare a eforturilor de eliminare a acestor insecurități. Toate aceste elemente ale securității sunt interdependente și se completează reciproc.

Extrem de importantă în pornirea identificării nivelurilor de securitate este securitatea persoanei. Securitatea persoanei este o componentă esențială a securității naționale și unul dintre obiectivele principale ale dezvoltării socio-politice și socio-economice a comunităților de oameni și a statelor civilizate ale lumii [2].

Securitatea militară asigură protecția statului împotriva atacurilor armate din afară, inviolabilitatea teritorială și integritatea, libertatea și independența statului. Se realizează astfel un echilibru al puterii, primordial pentru suprimarea tuturor amenințărilor externe. În acest context, securitatea în sistemul internațional este la fel de importantă și se determină prin asigurarea protecției intereselor și valorilor naționale de amenințările ce vin din exterior. Relațiile de înțelegere reciprocă și cooperare cu alte state, la nivel regional și global, sunt extreme de importante în acest sens.

Securitatea în sfera politică este poate elementul strategic cel mai important ca însemnătate și stabilitate. Ea determină inviolabilitatea suveranității naționale, viabilitatea sistemului constituțional, formarea și funcționarea eficientă a sistemului politic, dar și a tuturor instituțiilor de stat, fără existența unei presiuni externe.

Securitatea economică asigură dezvoltarea și funcționarea economiei țării și a mecanismului său economic, protecția resurselor economice strategice ale țării, precum și drepturile fundamentale economice ale cetățenilor.

Securitatea socială presupune asigurarea stabilității sociale, cu toate elementele caracteristice, inclusiv condiții de viață și mentenanța echilibrului social.

Securitatea informațională caracterizează siguranța spațiului de informare, inclusiv a secretelor de stat, dar și a patrimoniului cultural al țării.

În condițiile dependenței de factorul extern în ceea ce privește asigurarea țării cu resurse energetice, securitatea energetică este primordială. Este importantă identificarea unor surse alternative de energie, cât și a mecanismelor eficiente de gestionare a acesteia. Pe lângă acestea, mai sunt și alte tipuri determinative ale securității, cum ar fi securitatea demografică, intelectuală, culturologică, care au conexiune cu arealul complex al securității. Toate alcătuiesc în final un complex interdependent ce asigură, într-o măsură mai mare sau mai mică, nivelul pregătirii statului față de even-

tualele riscuri, dar și activitatea privind securitatea vizavi de subiecte ce leagă statul de securitatea externă.

O altă categorie importantă ce definește gradul de aprofundare în stabilitatea securității este cultura de securitate. Prin aceasta se are în vedere:

• nivelul de implementare a democrației în viața societății respective;

• modalitatea în care instituțiile statului abilitate în domeniul securității au reușit să conștientizeze, la nivelul populației, rolul, obligațiile, avantajele și așteptările fiecărui individ de la starea de securitate realizată.

Problema culturii de securitate se referă și la relația militar–civil ce trebuie să se realizeze în teatrele de operații unde sunt prezente efective ale comunității internaționale cu misiuni de impunere sau menținere a păcii [3].

Categoria contracarării tuturor tipurilor de insecuritate la adresa statalității, independenței și siguranței naționale trebuie văzută doar după identificarea amenințărilor și riscurilor la adresa securității.ConcepțiaSecurităţiiNaționale identifică câteva tipuri de amenințări la adresa securității naționale:

- conflictul transnistrean;

- riscurile apariției unor tensiuni interetnice;

- amenințarea terorismului internațional;

- amenințările de origine economic;

- amenințările de origine socială;

- amenințările din domeniul tehnologiilor informaționale;

- amenințările care derivă din activitatea umană. factorii tehnogeni și calamitățile naturale;

- amenințarea crimei organizate și a corupției [4].

În aceeași Concepție, contracararea și neutralizarea amenințărilor respective este văzută posibilă prin două căi de bază: reformarea sistemului de securitate și cooperarea internațională. Cooperarea inrternațională la rândul ei prevede cooperarea pe linie multilaterală în organizații, cât și bilaterală.

Așadr, sunt câteva priorități:

• participarea la eforturile internaționale orientate spre contracararea amenințărilor și provocărilor contemporane;

• procesul de integrare în Uniunea Europeană;

• cooperarea cu Organizația Tratatului Nord-Atlantic (NATO);

• cooperarea în cadrul Comunității Statelor Independente (CSI);

• cooperarea la nivel bilateral în domeniul securității.

Prin urmare, interesele Republicii Moldova în domeniul securității se rezumă la doi vectori cheie, aflați întro interdependență directă:

a) integrarea deplină în structurile politice, economice și de securitate euroatlantice

b) fortificarea internă a capacităților statului în consolidarea securității naționale și regionale [5].

Existența unei politici de securitate bine structurată în jurul necesității apărării intereselor Republicii Moldova, dar și protejării de eventualele riscuri, este esențială. Politica națională de securitate este un element indispensabil în cadrul național de politici. Acest document reflectă principalele obiective de securitate ale statului, determină acțiunile care se impun pentru protejarea și asigurarea intereselor și principiile fundamentale de care se conduce statul în politica de asigurare a securității sale naționale,

determină ameninţările şi riscurile care afectează securitatea naţională, principalele metode de neutralizare a acestora, mijloacele şi resursele care urmează a fi utilizate în acest scop. Pentru acest document de politici se utilizează termenul de Strategie de Securitate Naţională. Iar pentru a exista, o Strategie bine închegată, cu toate obiectivele prezente, trebuie, în primul rând, să vizeze reformarea principalelor instituţii conexe direct cu implementarea Strategiei. Astfel, reformarea structurii actuale a Consiliului Suprem de Securitate şi definirea unei structuri operaţionale, care ar avea capacitatea reală de monitorizare a implementării Strategiei, este la fel de importantă ca şi crearea Strategiei însăşi. De altfel, implicarea activă a Comisiei de Securitate Naţională, Apărare şi Ordine Publică a Parlamentului Republicii Moldova în supravegherea şi ghidarea procesului de implementare a Strategiei este de asemenea importantă [6].

Pe cât de importantă este existenţa unei strategii, a unei politici de securitate şi a unui mecanism eficient de asigurare a securităţii, pe atât de importante sunt şi organele responsabile de aceasta, întrucât într-un final ele şi determină finalitatea implementării acestor strategii şi politici. Organele de asigurare a securităţii naţionale sunt:

- Consiliul Suprem de Securitate;
- Ministerul Afacerilor Externe;
- Serviciul de Informaţii şi Securitate;
- Ministerul Afacerilor Interne;
- Ministerul Apărării;
- Departamentul Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale;
- Serviciul de Protecţie şi Pază [1].

Aceste organe nu trebuie să activeze separate sau să aibă strategii de asigurare a securităţii diferite ca abordare generală faţă de celelalte. Pentru aceasta trebuie identificate mecanismele cu impact strategic instituţional.

Aşadar, securitatea Republicii Moldova trebuie văzută în contextul unei strategii bine definite, Strategia securităţii la rândul ei trebuie să cuprindă mecanisme de asigurare a stabilităţii sociale, cu programe de dezvoltare în diferite sfere, inclusiv militară, economică sau politică.

Este esenţială finalizarea chestiunii de integritate teritorială, precum şi stabilirea unui concept strategic concret în ceea ce priveşte apărarea de ameninţările externe. Neutralizarea principalelor surse ale ameninţărilor şi riscurilor la adresa securităţii statale prin efecte de stabilitate internă şi contracararea strategică este un element important. Pentru un mecanism de securitate eficient, protejarea intereselor naţionale este esenţială. Respectiv, odată stabilite obiectivele de bază, fie pe termen mediu sau lung, şi odată identificate componentele strategice ale politicii interne şi externe a Republicii Moldova, şi latura securităţii va avea un contur mai definit, determinat de necesitatea apărării acestor obiective şi strategii. Fie că vorbim de apărarea independenţei şi suveranităţii statale, de menţinerea integrităţii teritoriale, sau de dimensiunea securităţii energetice sau informaţionale, toate trebuie regăsite în complexa strategie naţională de securitate. Ameninţările la adresa securităţii Republicii Moldova sunt strict dependente de principalele probleme cu care se confruntă statul moldovenesc, atât pe plan intern, cât şi extern. Şi aici vorbim şi de riscul de a rămâne pe lungă durată cu probleme teritoriale în interiorul ţării, şi de categoria riscurilor econo-

mice, determinate de insecuriatea economică internă și cea energetică, și de riscuri cu caracter mult mai larg, ca de exemplu criminalitatea transfrontalieră.

Contrabanda, traficul de droguri și ființe umane, proliferarea armelor de distrugere în masă sunt flageluri de insecuritate mult mai gravi decât însăși contextul securității naționale. Apoi, regăsirea RM în spațiul de frontieră cu Uniunea Europeană și existența unui teritoriu transnistrean, lipsit de supraveghere din partea autorităților statale, amplifică nivelul de amenințare a securității în acest domeniu.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 5 mai 1995.*

2. *Provocări și amenințări la adresa securității naționale a Republicii Moldova. www.moldovenii.md.*

3. Albu Natalia, *Structura și procesul securității naționale, scoalanato.files.wordpress.com.*

4. *Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova, 2008.*

5. *Republica Moldova în sistemul regional de securitate. www.nato.md*

6. *Strategia securității naționale. Recomandări pentru procesul de implementare. Studiu. În http://www.ipp.md.*

TENDINȚE ȘI ORIENTĂRI ÎN EVOLUȚIA ALIANȚELOR POLITICO-MILITARE

Natalia ALBU[1]
Andrei BUSUNCIAN[2]

TRENDS AND ORIENTATIONS IN THE EVOLUTION OF POLITICAL AND MILITARY ALLIANCES

Military alliance can be considered as an "embryonic" form of collective security: when states unit and allow access to their own security in order to promote and defend their national interests. From the Greek cities to the game of alliances of the Thirty Years War, from the Holy Alliance to the Entente (Triple Alliance), collective security was historical one and in its essence, was a system of alliances and guarantees, whereby governments provided mutual commitments in order to unite to face external threats and to support each other in case of an attack against one of them. In this context, the article focuses on the evaluation of the transformation of the nature of military alliances and their role after the Cold War. Particular attention is paid to the historical evolution of the process of formation of the system of alliances on the European continent and other defence and security structures of the contemporary stage. This allows us to determine whether alliances present stabilizing or destabilizing factor in the international order, where in the context of globalization the correlation between national and international security is increasingly emphasized. That is, states as a response to the actual risks and threats understand the necessity of multilateral collaboration in order to manage them.

Mecanisme de formare a alianțelor politico-militare (repere istorice)

Alianțele fac parte din peisajul internațional, precum și din cel european de securitate. Actualmente, ele nu sunt o relicvă a istoriei, ci o modalitate complexă de organizare a spațiului militar și politic. Formate ca concentrații militare, alianțele din spațiul european, spre exemplu, joacă în primul rând un rol de securitate. În acest cadru, considerăm important să evidențiem evoluția alianțelor militare începând cu secolul al XIX-lea, considerat unul stabil în planul afacerilor internaționale și cunoscut prin preocupări privind ideea apărării și menținerii *echilibrului de putere*. Aceasta ne va permite să identificăm mecanismele de formare a alianțelor politico-militare, precum și să stabilim caracterul acestora la etapa actuală.

Marile Puteri care au declanșat Primul Război Mondial în 1914 au fost Puteri ce organizaseră Congresul de la Viena în 1814-1815, unde ia naștere *sistemul*

[1] *Natalia ALBU, doctor în științe politice, Academia Militară „Alexandru cel Bun".*
[2] *Andrei BUSUNCIAN, magistru, locotinent-colonel, Ministerul Apărării.*

concertelor care se referă la un sistem ad-hoc de conferințe ținute de Marile Puteri pentru a rezolva crizele diplomatice din Europa dintre 1815-1854. Deși nu a avut o structură oficială instituțională, scopul Congresului a fost, sub aspect managerial, să controleze, prin consultări reciproce, *echilibrul puterii* din Europa de după războaiele napoleoniene.

După prăbușirea imperiului napoleonian, sistemul internațional european era unul marcat de opoziția fundamentală dintre Marea Britanie și Rusia, puteri preponderente în Europa. Ca urmare, reconfigurarea hărții europene a fost decisă în cadrul Congresului de la Viena, unde, între 1 noiembrie 1814 și 9 iunie 1815, s-au reunit reprezentanții puterilor învingătoare (Austria, Rusia, Prusia și Marea Britanie) alături de alți 217 plenipotențiari mandatați de Entitățile Suverane Europene [1, p. 99].

Congresul de la Viena, grație numeroaselor reuniuni ale celor Cinci Mari Puteri (puterile aliate şi Franța), a sfârșit prin a remodela sistemul internațional european, noua realitate geopolitică și teritorială fiind sintetizată în Actul final de la Viena (9 iunie 1815). Interesul general l-a constituit stabilirea unei păci „durabile și juste". În lipsa războiului dintre Marile Puteri și datorită absenței Puterilor revizioniste, existau condiții favorabile realizării acestui obiectiv [2, p. 28].

Antagonismele Marilor Puteri constau în interese divergente și se confruntau la nivel diplomatic. Generic, se pot identifica ca înfruntări substanțiale, cu potențial impact destabilizator asupra balanței de putere, cele ce opun în plan general european Marea Britanie Rusiei, precum și cea dintre Prusia și Austria, în spațiul german.

Epoca Congresului s-a caracterizat prin încercarea statelor mai conservatoare – în particular, a Sfintei Alianțe dintre Rusia, Prusia și Austria de a interveni, chiar şi cu forța armelor dacă era necesar, în afacerile interne ale statelor pentru a preîntâmpina reînvierea radicalismului, a naționalismului și a liberalismului, respectiv pentru a preîntâmpina alterarea statu-quoului stabilit prin Actul final de la Viena.

Viciile de fond au îngreunat sensibil funcționarea și eficacitatea sa, contribuind ca „sistemul" să aibă o viață scurtă. Aici este vorba de atitudinea intervenționistă promovată de *Sfânta Alianță*, care a dus la dispute aprige între Puteri. Ca urmare, Marea Britanie s-a retras oficial din sistem în 1820. Sistemul Concertelor, chiar dacă ca atare s-a încheiat odată cu Războiul Crimeii, a fost *primul sistem mondial deliberat de regim de securitate.* A doua și a treia încercare de refacere și conducere a ordinii internaționale din 1919-20 și mai apoi din 1945-46 datorează foarte mult eforturilor de pionierat ale grupului din 1815.

La finele secolului al XIX-lea, nașterea sistemului de alianțe e o consecință directă a conflictului franco-prusac din 1870-1871. Este o dezvoltare logică a tentativei diplomatice a lui Bismarck de a izola Franța. După 1878 cancelarul german, fără a părăsi ideea alianței celor trei împărați, nu se oprește doar la alianța cu Austro-Ungaria, dar ajunge la alianța cu Italia, stat tânăr și în căutare de aliați pentru a face figură de mare putere.

Acest sistem complex de alianțe este desființat după înlăturarea lui Bismarck, în 1890, când se renunță la politica acestuia de păstrare a echilibrului între Rusia și Austria în Balcani. Ruptu-

ra din 1890 dintre Berlin și Petersburg, inițiativă datorată exclusiv Germaniei, este extrem de importantă pentru problemele din Balcani. De acum înainte prestigiul și puterea Germaniei vor fi folosite pentru sprijinirea politicii Austro-Ungariei în spațiul sud-est european. Diplomația germană nu mai privește monarhia habsburgică doar ca pe un aliat care să ferească Berlinul de intervenția Rusiei într-un eventual conflict armat franco-german, ci și ca pe un partener în întărirea poziției sale în sud-estul Europei.

Situația internațională e caracterizată, mai cu seamă după 1900, de *pacea armată*. Aceasta a presupus pe de o parte consolidarea unor sisteme de alianță din ce în ce mai strânse, iar, pe de alta, o cursă tot mai mare a înarmărilor, votul de legi militare care cresc an de an creditele destinate armatelor, mărirea anilor de serviciu militar, construirea de noi materiale de război. Unirea celor două elemente, alianțele și înarmările, pun în funcție mecanismul generalizării conflictului. În aceasta și constă originalitatea Primului Război Mondial, celui din 1914, față de celelalte războaie din Europa secolului al XIX-lea [3, p. 77].

Durata Primului Război Mondial, uriașele pierderi umane și materiale, dificultățile economice, criza morală și de conștiință au determinat apariția, înainte de încheierea conflictului, a unui curent *pacifist*, a numeroase proiecte și programe de organizare a lumii pe noi baze, astfel ca pacea și securitatea, dezvoltarea și bunăstarea să fie asigurate pentru toate națiunile.

Un puternic impact asupra celor două tabere beligerante l-au avut *Decretul asupra păcii*, lansat de guvernul bolșevic la 8 noiembrie 1917 și programul american de pace cunoscut sub numele de *Cele 14 puncte* ale președintelui Woodrow Wilson. Ambele proclamau unele principii foarte importante, între care diplomația deschisă, *dreptul la autodeterminare*, pace democratică, fără anexiuni. Programul american mai prevedea egalitatea între state, libertatea navigației pe mare, libertatea comerțului, reducerea înarmărilor, crearea unei Ligi a națiunilor care să apere pacea și să realizeze cooperarea între state.

La 11 noiembrie 1918 s-a pus capăt războiului, iar la 18 ianuarie 1919 au început la Paris lucrările *Conferinței de Pace*, la care au participat numai țările aliate și asociate, nu și cele învinse (Germania, Austria, Ungaria, Bulgaria și Turcia).

Problemele ce trebuiau soluționate erau deosebit de numeroase și dificile. La baza hotărârilor care au fost adoptate și care s-au concretizat în primul rând în tratatele de pace au stat realitățile din momentul sfârșitului războiului, rapoartele și analizele întocmite de cele peste 50 de comitete și comisii de experți și voința organelor principale ale conferinței – *Consiliul celor zece*, *Consiliul celor cinci* și *Consiliul celor patru* (Anglia, Franța, Statele Unite ale Americii și Italia, Japonia implicându-se în mică măsură și numai pentru problemele ce priveau Extremul Orient și zona Pacificului).

De asemenea, ca urmare a Conferinței de Pace de la Paris, parte integrantă a Tratatului de Pace de la Versailles din anul 1919 a fost semnarea *Pactului Ligii Națiunilor* sau *Societății Națiunilor*, fundamentată și pe cele 14

puncte ale lui Woodrow Wilson[3]. Societatea Națiunilor a fost prima organizație internațională de securitate având obiectivul principal să mențină pacea mondială.

În continuare se evidențiază un șir de evenimente care determinau caracterul alianțial din acea perioadă: *Conferința* și *tratatele de la Locarno* (octombrie 1925), *Pactul Briand-Kellogg* (iunie 1928), *discuții asupra problemei dezarmării* și *problema reparațiilor și a datoriilor de război*.

Perioada anilor 1931-1939 este caracterizată prin eșecul politicii de securitate colectivă. Ea este apreciată ca fiind un preludiu al celui de-al Doilea Război Mondial. Între 1931-1939, în fiecare an au izbucnit crize, care au pregătit triumful dictatorilor. În afara Manciuriei și Etiopiei, crizele acestei perioade au fost europene. Ele au pus în cauză principalele clauze ale tratatelor de la Versailles. Un prim mare fenomen în această perioadă l-a constituit eșecul Societății Națiunilor.

De la bun început lipsa de încredere a marilor puteri în sistemul Societății Națiunilor a făcut ca o mare parte a problemelor lumii post-Versailles să fie rezolvate prin intermediul unor organisme paralele: Consiliul Suprem al Puterilor Aliate și Asociate, Conferința Ambasadorilor, Comisia Reparațiilor. Preponderența puterilor europene în Consiliu, combinată cu lipsa Statelor Unite și a Uniunii Sovietice (până în 1934), a însemnat că Societatea nu reflecta noua distribuție de putere la nivel global, cu efecte grave asupra succesului organizației în a deveni un garant al securității globale. Mai mult, faptul că mare parte a instituțiilor sale funcționau pe baza unanimității a lipsit Societatea Națiunilor de suplețe și a transformat-o într-un instrument al prezervării statuquoului [3, pp. 91-92].

În prima jumătate a lui 1933, un alt proiect pentru asigurarea securității continentale prinsese contur. Este vorba de *Pactul celor Patru*, pact pe care Germania îl agrea din simplul motiv că ar fi reprezentat o lovitură majoră dată ideii de securitate colectivă. Originile ideii pot fi găsite într-un discurs al lui Mussolini pronunțat la Torino în octombrie 1932, care constata ineficiența Societății Națiunilor și preconiza semnarea unui pact între cele patru mari puteri occidentale (Anglia, Franța, Germania și Italia).

Astfel, analizând aceste evoluții politico-militare regionale și continentale, putem spune că ele duc la stări și procese conflictuale care impun crearea unor coaliții militare. Spre deosebire de alianțele militare, care se constituie, de regulă, pe timp de pace, coalițiile militare se constituie pe timp de război.

Coaliția se distinge de alianțele militare. Ea corespunde unui grup de state format cu ocazia unui conflict pentru a beneficia de mijloace militare și diplomatice mai importante: astfel coaliția se poate de caracterizat ca *alianță temporară*. În calitate de exemplu putem să ne referim și la perioada actuală, unde 32 de țări care s-au regrupat în jurul SUA

Deși președintele american Woodrow Wilson a fost membru al comisiei care a redactat acest Pact, acesta nu a fost ratificat niciodată de Senatul SUA, din cauza articolului 10, care conținea cerința ca toți membrii să respecte independența teritorială a celorlalți membri, și chiar să participe la acțiuni comune împotriva agresiunii.

pentru a împiedica anexarea Kuwaitului de către Irak (1990-1991) și *coalition of the willing*, formate în jurul SUA, în cadrul intervenției militare în Irak în martie 2003. Totodată, alianțele politico-militare sunt mai durabile și deseori mai formalizate decât coalițiile, bazându-se pe diplomație și pace.

Revenind la evoluția istorică a evenimentelor de creare a coaliților și alianțelor politico-militare, vom menționa că în ajunul și în perioada celui de-al Doilea Război Mondial statele încercau direct sau indirect să-și asigure propria securitate, precum și puterea la nivel regional și internațional.

Hitler decide să pună în practică vechiul său proiect de *uniune* a Austriei cu Germania, *Anschluss-ul*, interzis prin tratatul de la Versailles (o anexare a Austriei). Condițiile externe erau favorabile, Mussolini lăsând mână liberă lui Hitler. În Austria exista un partid nazist, care constituia un stâlp al influenței naziste.

În același timp apare așa-numita *problemă sudetă* (sudeți→germanii din Cehoslovacia), care în anii 1919-1936 nu a fost sesizabilă. Dimpotrivă, ea a devenit acută din momentul în care Hitler a decis să-i adune pe toți germanii într-o mare patrie. În septembrie 1938, Hitler a declarat că soluția autonomiei era depășită și că singura ieșire din impas era atașarea regiunii sudete Reichului.

Marile puteri Franța și Anglia s-au manifestat ca adepte ale principiului că este mai necesară salvarea păcii decât salvarea alianței. Guvernul englez, spre deosebire, a dus o *politică conciliatoare*, al cărei principiu era să tolereze acțiunile lui Hitler, să încerce să le controleze, pentru a nu declanșa crize iremediabile.

Astfel, la München, în 30 septembrie 1938, Franța, Anglia, Italia și Germania au decis, fără să consulte Cehoslovacia, amputarea teritoriului său național, în favoarea Germaniei. Dezmembrarea Cehoslovaciei a continuat și în lunile următoare, părți din teritoriul acesteia fiind anexate de Ungaria și Polonia. În final, la 15 martie 1939, Cehoslovacia a fost invadată de trupele germane și ungare și ștearsă de pe harta Europei [2, p. 157].

Guvernele francez și englez au încercat, prin garanțiile unilaterale date la 13 aprilie 1939 României și Greciei, și la 31 martie Poloniei, să-și manifeste prezența în sud-estul Europei, fără a împiedica însă expansiunea germană în această zonă. Garanțiile au avut doar un caracter moral, teoretic și nici o eficiență practică.

Totodată, nu putem evita evidențierea *Tratatului de neagresiune germano-sovietic* (Pactul Ribbentrop-Molotov semnat la Moscova, 23 august 1939). Prevederile pactului susțineau că: cei doi semnatari doreau să apere cauza păcii; se angajau să nu susțină o terță putere, care ar intra în război cu una dintre ele; să nu se alăture vreunei alianțe ostile unuia dintre parteneri; să rezolve diferendele numai pe cale amicală sau prin arbitraj. De asemenea, exista și un *protocol adițional secret*, mult mai important, care avea trei articole principale: (1) plasa Finlanda, Letonia și Estonia sub influență rusă, iar Lituania sub influență germană; (2) fixa linia zonelor de influență în Polonia pe linia Narev-Vistula-San; (3) sublinia interesul sovietic pentru Basarabia, Germania declarând că nu are nici un interes în această zonă. Prin acest Protocol adițional secret Stalin și Hitler delimitau cele două zone

de influență (sovietică și germană) de la Marea Baltică la Marea Neagră, convenind asupra „unor transformări teritoriale și politice" în Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și România.

Astfel, înfrântă în Primul Război Mondial, Germania nu a renunțat la aspirațiile de dominare a Europei și de reâmpărțire a zonelor de influență. Dar, pentru aceasta, Germania și Italia au semnat *Pactul de Oțel*, care prevedea că „cele două puteri se angajează să se susțină, fără pace separată sau armistițiu, în caz de complicații de război cu una sau mai multe puteri, și acest lucru imediat, cu toate forțele militare" [4, p. 37].

Operațiile militare germane și italiene au fost însoțite de noi aranjamente privind Axa Berlin – Roma – Tokio, astfel că la 27 septembrie 1940 a fost semnat, la Berlin, *Pactul Tripartit*, care prevedea că cele trei puteri „au hotărât să acționeze mână în mână și să colaboreze pentru înfăptuirea aspirațiilor lor în marele spațiu din Asia Răsăriteană și din Europa. Ele consideră că scopul lor cel mai important este instaurarea și menținerea ordinii noi" [5, p. 164]. România a pierdut pe timpul dictaturii lui Carol al II-lea aproape o treime din teritoriul național, iar la 22 iunie 1941 a intrat în războiul antisovietic alături de Germania și Italia.

Evoluția celui de-al Doilea Război Mondial impune crearea unei coaliții antihitleriste, formată în principal de către Anglia, Franța, URSS și, ulterior, SUA Iar la 23 august 1944 România, în urma evoluțiilor de pe frontul răsăritean, a întors armele împotriva Germaniei, intrând în coaliția antihitleristă.

În ultimă instanță, alianța antihitleristă a cuprins, în aprilie 1945, cel puțin 57 de state. Aceste acțiuni și-au găsit manifestare prin întrunirile bilaterale la nivel de prim-miniștri ai Angliei și URSS, trilaterale cu participarea și a SUA, conferințelor la nivel înalt cu participarea primilor-miniștri ai Angliei și URSS, precum și a președintelui SUA Franklin Rooswelt. Aceste conferințe au avut loc în noiembrie 1943 la Teheran și în ianuarie 1945 la Yalta. În linii mari se discutau următoarele probleme: 1) crearea ONU, după încheierea războiului, pentru a asigura menținerea păcii și securității; 2) soarta Germaniei după încheierea războiului, vizându-se cu precădere demilitarizarea, denazificarea și democratizarea. Această prevedere a fost reiterată și la Conferința de la Potsdam din iulie-august 1945. 3) Participarea aliaților în război: la Teheran s-a convenit asupra deschiderii celui de-al II-lea front în Europa Occidentală (realizat la 6 iunie 1944 prin declanșarea operațiunii Overlord), iar la Yalta s-a decis asupra implicării URSS în război cu Japonia (s-a realizat la 2 august 1945) (Se mai spune că la Yalta s-a împărțit lumea, după propunerea prim-ministrului englez, conform unor anumite procente).

Prin urmare, demersurile diplomatice ale coaliției antigermane au fost îndreptate spre conjugarea eforturilor, dar s-a hotărât, la insistența SUA, că Germania și aliații (Italia, Ungaria, Bulgaria, Turcia, Japonia) nu vor achita reparații de război, pentru a preîntâmpina unele eventuale conflagrații mondiale. În acest scop, pentru a contribui la restabilirea economiilor ruinate de război, în august 1945 a fost propus Planul Marshall, după numele secretarului de stat al SUA, care a fost aplicat din 1948

până în 1951; au beneficiat 16 state participante în război, inclusiv Germania și aliații, dar cu excepția URSS și a statelor aflate în zona ei de ocupație, care oficial au refuzat în iunie 1947, suma asistenței financiare și tehnologice fiind de cca 12,5 miliarde dolari americani.

După cel de-al Doilea Război Mondial, timp de peste patru decenii, lumea a fost marcată de ceea ce a intrat în istorie sub numele de „Războiul Rece". Astfel a fost definită starea de încordare, de dispută și de adversitate între cele două superputeri – Statele Unite ale Americii

și Uniunea Sovietică – urmate de aliații lor, țările occidentale și respectiv statele comuniste, din Europa, Asia și America Latină. Deși au avut loc conflicte armate, ele au fost limitate ca forțe, întindere și consecințe, cele două superputeri evitând să le transforme într-un „război cald", cu consecințe greu de imaginat.

Specificul alianțelor politico-militare la etapa contemporană

În domeniul științei politice este bine cunoscut faptul că teoriticienii realiști percep sistemul internațional ca o lume bazată pe *relații de putere*, exercitarea puterii și securității naționale. În acest context, statele formează alianțe pentru a spori securitatea lor personală și pentru a se proteja împotriva amenințărilor militare externe. Alianța ar fi un instrument de echilibru între puteri (*balanța de putere*), printre altele, care fac sistemul internațional instabil, deoarece orice alianță antrenează o contraalianță. Acest mecanism este direct legat de *dilema de securitate a alianței* [6, pp. 461-495], cu care se confruntă statele care trebuie să se asigure singure de securitatea lor împotriva amenințărilor externe (*autoajutorare*). Astfel, statele care nu fac parte dintr-o alianță sunt percepute de acestea din urmă ca o amenințare și aceste state care nu sunt membre, la rândul lor, le consideră ca un pericol. Acestea sunt tentate să formeze o alianță cu putere echivalentă. Crearea NATO în 1949, prin efectul de simetrie, a dus la crearea Pactului de la Varșovia în 1955. Acest lucru duce la o bipolarizare și o escaladare militară, care are un efect destabilizator asupra securității internaționale și se manifestă ca amenințare la adresa securității naționale.

Acestei abordări realiste de alianțe militare unii cercetători i-au pus în opoziție o reprezentare mai extinsă. Stephen Walt constată că decizia de a se alătura unei alianțe este motivată atât prin interese comune exprimate în costuri și beneficii, cât și prin afinități nonutilitariste, ideologice sau socio-culturale, și anume partajarea valorilor și idealurilor comune [7, pp. 156–179]. Dacă unul sau ambii dintre acești factori nu mai sunt, alianța va avea tendința să dispară. În același timp, Karl Deutsch în lucrările sale se referă la noțiunea de *comunitate de securitate*, elaborată la sfârșitul anilor 1950 [8]. De fapt, autorii David Mitrany [9], K. Deutsch și Ernst Haas [10] utilizează cu suces teoria numită *funcțională* a comunităților epistemice (sau *comunităților de securitate*) în explicarea factorilor de creare a alianțelor.

În acest cadru, menționăm că o alianța militară are de fapt o funcție implicită, la care se referă și NATO pentru a justifica perenizarea sa în era post-bipolară: integrarea statelor aliate, creată de interdependența care țese alianța dintre

statele membre. Acestea din urmă dezvoltă și consolidează valorile comune care merg dincolo de simpla punere în comun a intereselor de apărare și a jocului clasic de echilibru al puterilor. Prezența chiar a unor norme și valori comune ar putea antrena diminuarea războaielor. Asistența reciprocă militară are un efect de *spill-over* în domeniul politic, economic și diplomatic.

Astfel, concentrându-se pe aria geografică a Atlanticului de Nord, K. Deutsch, începând cu anii 1950, oferă argumente care vor permite de a justifica menținerea NATO, odată ce amenințarea comunistă a dispărut. Într-adevăr, putem spune că NATO este o comunitate de securitate în sensul termenului lui Deutsch: interesele comune au supraviețuit amenințării, sau mai degrabă „comunității de valori", la care statele sale membre fac mai des referință. Cu cât valorile sunt împărtășite pe scară mai largă, cu atât coeziunea de alianță are șanse mai mari de continuare.

Iată de unde și interferența în creștere între noțiunile de *apărare colectivă* și *securitate colectivă*. În literatura de specialitate există o distincție neclară cu privire la apărarea și securitatea colectivă. Există o confuzie în jurul conceptului de *alianță militară* și diferențierea sau relația sa cu *securitatea colectivă*. Cu toate acestea, este esențial să se facă distincție între cele două concepte pentru a analiza și a înțelege apropierea începând cu sfârșitul Războiului Rece. Alianțele militare și securitatea colectivă au în comun abordarea managementului comun a ceea ce e bun și ceea ce e rău de la securitatea internațională, de la partajarea sarcinii de securitate [11, p. 63].

Cu toate acestea, ele diferă în mai multe aspecte: alianța militară este *exclusivă* și solicită, în mod inevitabil, o contra-alianță, ceea ce poate duce la o criză, adică la conflict, cum a fost cazul pentru Primul Război Mondial. Alianța militară se bazează pe distincția dintre *noi* și *ei*, aceștia din urmă fiind percepuți în afara câmpului de solidaritate în primul rând, în calitate de concurenți adică amenințare împotriva căreia trebuie de unit forțele și de protejat reciproc. Securitatea colectivă, dimpotrivă, nu face diferența dintre *noi* și *celălalt*, ci implică un angajament universal și reciproc al tuturor pentru fiecare și al fiecărui pentru toți împotriva cuiva care ar pune în pericol securitatea comună. Ea se bazează pe convingerea că securitatea internațională este un bun comun pentru toate statele: aceasta include toate părțile interesate și le angajează într-un management de securitate comună.

Alianța militară se adaptează continuu la modificările în spațiul global și dinamica acestuia, precum și la necesitățile statului în asigurarea securității naționale. Amintim faptul că una dintre preocupările majore ale comunității internaționale de la Primul Război Mondial era de a contribui la evoluția sistemului de securitate comună, de natură pur *defensivă*, la un sistem de *securitate colectivă* și de *cooperare*. Atunci când președintele american Woodrow Wilson a creat Liga Națiunilor, el o vedea ca pe o *alianță universală*, înlocuind *alianțele speciale* interstatale clasice, care sunt alianțele militare.

Cu toate acestea, formarea de pacte și alianțe militare, după al Doilea Război Mondial, reflectă eșecul ONU pentru a

asigura securitatea internațională și subliniază divergența de interese dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Importanța crescândă a alianțelor militare a favorizat împărțirea lumii conform unei logici bipolare. *Echilibrul de puteri* în timpul Războiului Rece a dus la pactele de proliferare și alianțe militare. În vremea respectivă, Secretarul General al ONU, Dag Hammarskjöld, a recunoscut utilitatea alianțelor militare „sistemele de alianțe menținute paralel cu ONU pentru a reflecta echilibrul actual de forțe pot fi de folos în timpul perioadei pe care o traversăm. Cu toate acestea, cei mai mulți dintre noi recunoaștem că sistemele de alianțe garantează în mod limitat siguranța și bunăstarea în prezent și în viitorul țărilor noastre" [12].

Războiul Rece a văzut multe alianțe, dintre care unele încă mai există și astăzi, dar cu rezultate diferite în funcție de regiune: Conferința interamericană, fondată de către Pactul de la Rio în 1947; Uniunea Europei Occidentale (UEO), creată în 1948; NATO, inființată în anul 1949; ANZUS (Pactul militar Australia / Noua Zeelanda / SUA), semnat în 1951; Organizația Unității Africane (OUA), în 1963, iar în 2002 a devenit Uniunea Africană (UA). Tratatul ANZUS și Tratatul de la Rio au un caracter istoric, iar utilizarea lor a fost limitată în trecut, acum fiind inactive. Pactele similare NATO, inclusiv CENTO în Orientul Mijlociu (*Pactul de la Bagdad*, 24 februarie 1955), care regrupa Turcia, Iranul, Irakul, Pakistanul și Marea Britanie, creând un cordon protector la frontierele sudice ale URSS (face legătura cu SEATO și NATO).

Important este și *Tratatul de la Manila*, care a creat *Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est* (SEATO) la 8 septembrie 1954. SUA, Franța, Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă, Filipinele, Pakistanul și Thailanda se angajau să dea o ripostă colectivă la un atac împotriva unuia dintre teritoriile lor și la sud de paralelele de 21,30 grade, ceea ce includea Indochina, dar nu și Taiwanul, legat printr-un tratat defensiv chino-american (2 decembrie 1954) și subiectul unei vii tensiuni între 1954–1955. Organizația Tratatului SEATO a avut întotdeauna disfuncții până la dizolvarea sa în anii 1970: dezacordurile au împărțit țările arabe, în principal situate în cadrul CENTO, în opoziția lor comună împotriva Israelului, și nu față de Uniunea Sovietică; Pakistanul, în special îngrijorat de ambițiile Indiei, a dorit alianță cu China.

Sfârșitul Războiului Rece, marcat de prăbușirea Uniunii Sovietice, a schimbat lumea de la *logica binară de blocuri*, la o lume multipolară și mult mai complexă, care necesita un răspuns mai colectiv, adică la nivel mondial, decât defensiv în fața noilor provocări de securitate internațională: proliferarea conflictelor intra-statale, slăbirea statului, terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă etc. Războiul împotriva Irakului, în 1991, a marcat trecerea de la o logică de alianțe la o logică ONU. Douăsprezece rezoluții ale Consiliului de Securitate înainte de război (rezoluția 660–678), începând cu cele privind retragerea imediată a Irakului din Kuwait și cele de autorizare de utilizare a forței, sunt expresia unei garanții colective, nu și a unei alianțe: fiecare hotărâre a constituit obiectul unor negocieri care au implicat Washingtonul și Moscova.

Cu toate acestea, sfârșitul Războiului Rece nu a însemnat dispariția de alianțe:

unele au supraviețuit, cum ar fi NATO, altele se formează, precum este Pactul de nonagresiune și de apărare comună al Uniunii Africane (UA), prima alianță militară panafricană (ianuarie 2005).

Un mod de supraviețuire a acestor alianțe în perioada post-bipolară este integrarea lor mult mai avansată în multilateralism și mecanismele diplomatico-strategice de reglementare a securității și a conflictelor internaționale. Alianța militară de ieri, dacă dorește să supraviețuiască în perioada de după Războiul Rece, trebuie să dezvolte tot mai mult o vocație *la nivel mondial*, atât geografic, cât și funcțional. Acesta este scopul urmărit de către NATO în ultimii ani.

Această evoluție netă corespunde unei schimbări a conceptului de securitate, trecând de la noțiunea de *securitate națională-militară* proprie Războiului Rece la acceptarea extinsă în cazul în care securitatea este înțeleasă ca un bun comun care trebuie de păstrat, nu numai vizavi de exterior, dar, de asemenea, între statele respective, în scopul de a gestiona securitatea împreună. În acest context, alianța militară evoluează în raport cu contextul internațional prin implicarea în activități care nu mai sunt doar pentru apărare, ci, de asemenea, din ce în ce mai mult pentru securitatea colectivă. NATO este exemplul cel mai avansat al unui astfel de proces de *denaturare* a alianței militare [11, p. 64].

Astfel, sfârșitul amenințării militare sovietice a pus imediat problema supraviețuirii Alianței Atlantice. Dispariția Pactului de la Varșovia ar fi trebuit să fie în mod logic însoțită de cea a lui NATO, dar Statele Unite au arătat rapid dorința lor de a menține un rol important în gestionarea securității europene. S-a dezvoltat în paralel și noul „*concept strategic*" al NATO (1991), pentru a ține cont de noile amenințări la adresa securității internaționale, precum și de construcția unei apărări europene.

Discursul Secretarului de Stat american James Baker, pronunțat la Berlin în decembrie 1989, stabilește în mod clar politica care, de fapt, va fi urmată de Statele Unite în Europa: extinderea rolului NATO din punct de vedere geografic și din punct de vedere funcțional. NATO a dobândit o nouă legitimitate și tinde să fie definită ca o organizație similară a Organizației Națiunilor Unite [13, p. 85]. Astfel, ea se deosebește din ce în ce mai mult de o alianță militară *tradițională* și exclusivă pentru a deveni mai inclusivă. Din iulie 1990, la Summitul de la Londra, șefii de stat și de guvern ai țărilor membre NATO susțin că Alianța „se [întoarce] către țările din Est, foștii adversari ai săi din timpul Războiului Rece, și le [oferă] prietenia lor" [11, p. 65]. În mod similar, la Summitul de la Washington din aprilie 1999, s-a pus accentul pe „parteneriat, cooperare și dialog" [14, pp. 22-23] cu foștii adversari din Pactul de la Varșovia.

Pentru demonstrarea extinderii spre Est, în 1999, NATO salută Republica Cehă, Ungaria și Polonia, iar în 2004, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia. La acest lucru se adaugă Dialogul Mediteranean al NATO, lansat încă în 1994, care leagă securitatea Europei cu cea de la Mediterană, și Consiliile NATO–Rusia, care vizează consolidarea cooperării în materie de securitate și apărare.

Unele țări europene se temeau că transformarea efectuată de NATO să

nu diminueze coeziunea sa ideologică și strategică. Franța, în special, în mod regulat a amintit că nu ar trebui să „schimbăm natura fundamentală a NATO, care trebuie să rămână o alianță militară euro-atlantică" [15, p. 1]. De fapt, extinderea Alianței către țările din Europa Centrală și de Est a dus la schimbări importante în comunitatea de valori și complică divergențele de interese strategice.

Pe de altă parte, la aniversarea sa de 60 de ani (1949–2009), NATO a devenit un instrument ambițios de securitate colectivă și de gestionare a crizelor în Europa și în lume. De aceea este important să menționăm faptul că începând cu 11 septembrie 2001, multilateralismul devine din ce în ce mai pronunțat în cadrul Alianței, iar alianța din ce în ce mai flexibilă cu manifestări de creare a coalițiilor. *No entangling alliances*, au fost cuvintele președintelui american George Washington în *Mesajul său de adio* din 19 septembrie 1796: „Politica noastră reală este de a avansa de la alianțe permanente.... Putem apoi în condiții de siguranță să ne bazăm pe *alianțe temporare*, în cazul unor situații extraordinare" [16]. Această poziție a fost reactualizată de administrația G. W. Bush după 11 septembrie 2001: „Acestea nu sunt coaliții care determină misiunile, ci misiuni care determină coalițiile"[4]. Fiecare misiune militară poate fi de acum înainte obiectul unei coaliții diferite, constituite *ad-hoc*, favorizând alianțele flexibile și ocazionale. Aici putem observa o inversare a principiului multilateralismului și a politicii americane în Europa, așa cum a fost definită de la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial. Astăzi se vorbește de existența unor sisteme *de coaliții de concurenți*, care distrug complet una din funcțiile principale ale multilateralismului, și anume *Construirea sensului comun*, după opinia lui E. Haas [10, pp. 55-72], în cazul confruntării unui eveniment neprevăzut.

Astfel, atitudinea Statelor Unite după atentatele de la 11 septembrie 2001 a încurajat utilizarea de coaliții *ad-hoc* conduse de Statele Unite și ajutoarele bilaterale pentru desfășurarea războaielor din Afganistan și Irak (*Coalition of the willing*). Aceste coaliții nu sunt un fenomen nou, dar ele devin de regulă mai degrabă o excepție, în domeniul militar și al securității internaționale, evitând constrângerile care erau proprii pentru alianțele militare multilaterale și convocând un grup de *aliați* rapid: „Alianța devine o alegere, o posibilitate utilizabilă *a la carte*, și nu o obligație inerentă în bazele politicii externe a statului" [17, pp. 665-681]. *Războiul împotriva terorismului* a făcut conceptul de alianță mai profund și flexibil[18, pp. 767-811]. De exemplu, China, care a fost calificată ca fiind „o amenințare strategică a secolului XXI", în *Quadrennial Defense Review* din 2001, a devenit un „aliat strategic al Statelor Unite în lupta lor împotriva terorismului", în Strategia de Securitate Națională din septembrie 2002 [19].

În același timp, globalizarea, inclusiv amenințările, favorizează coaliții de circumstanțe în detrimentul alianțelor stabile, asfel accentuând o interdependență tot mai mare între instituțiile multilate-

[4] *Donald Rumsfeld, conferința de presă după întâlnirea miniștrilor apărării NATO de la Bruxelles, 18 decembrie 2001.*

rale de securitate. Alianțele de apărare teritorială sunt considerate parțial depășite și contestate de fluiditatea de risc - mult mai vag și mai intens – care se substituie amenințării în sensul tradițional și militar. În ce privesc amenințările transnaționale – terorismul, crima organizată, răspunsul de a crea alianțe pare mult mai puțin adecvat, având în vedere faptul că statele din alianță nu se confruntă cu același risc, cu aceeași intensitate și în același timp. Acestea implică o reacție globală.

În acest cadru de analiză nu putem neglija prevederile Summituuil NATO de la Chicago, care a avut loc în perioada 20-21 mai 2012. Deși inițial summit-ul avea menirea să evalueze progresele înregistrate după summitul de la Lisabona în 2010, un șir de evenimente ce au avut loc recent au transformat agenda summitului de la Chicago („Primăvara arabă", criza financiară internațională și discursul ministrului apărării american, Robert Gates (iunie 2011).

Agenda oficială a summitului a cuprins 6 subiecte de importanță majoră: (1) *Subiectul central al summitului a fost situația din Afghanistan* (termenele de retragere a trupelor statelor aliate, educarea forțelor polițienești, strategia post-2014, care trebuie să marcheze un angajament continuu din partea statelor aliate). (2) *Elaborarea Defense and Detterence Posture Review* – DDPR (Revizuirea poziției privind apărarea și descurajarea) – un angajament continuu de a folosi capabilitățile nucleare în scopuri defensive și în situații de ultimă instanță. (3) *Problema scutului anti-rachetă*. (4) *Problema constantă a relației NATO-Rusia*. (5) *Subiect ce ține de Parteneriatele NATO în lume*. (6) Politica *Smart Defense*, un concept *nou,* care va întruni diferite tipuri de proiecte cu scopul de a optimiza cheltuielile pentru apărare [20, pp. 21-25]. Conceptul mizează pe 3 aspecte: prioritizare, specializare și cooperare multinațională. Exemple pozitive de Smart Defense au fost deja inițiate anterior: Baltic Air Police Patrol și Alliance Ground Surveillance Programme. Aceste proiecte au menirea de a specializa statele aliate în dezvoltarea anumitor capabilități de securitate pentru care acestea au un avantaj comparativ [21, p. 4].

Astfel, la viziunea exclusivă a alianțelor ar trebui să fie adăugată o viziune incluzivă de cooperare multilaterală. Acest lucru este realizat de către NATO prin transcendere la contradicția teoretică între *alianțe speciale* și *alianțe universale*, întruchipate în cadrul ONU, care apar și se afirmă ca *brațul secular* al acestuia și al OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa) [22, pp. 23-30]. În pofida naturii diferite și a modului de funcționare a acestor organizații de securitate, acestea au dezvoltat o *cultură a cooperării* instituțională, inducând astfel o logică de interdependență, în special în reconstrucția post-conflict: vom observa acest fenomen în Balcani, în special în Bosnia și Kosovo, în cazul în care ONU, NATO, OSCE și UE cooperează îndeaproape.

Odată cu creșterea complexității amenințărilor internaționale, multilateralismul pretinde a fi unicul mod de a gestiona crizele și rezolva conflictele, acțiunea este tot mai eficace atunci când este efectuată de către mai mulți. În acest context, alianța militară, în sensul tradițional al termenului, încearcă să-și redefinească rolul în lumina *teoriei balanței de amenințări*, propusă de Ste-

phen Walt, precum că statele nu se vor mai alia unul împotriva celuilalt, ci împotriva amenințărilor globale [23].

CONCLUZII

Reperele istorice începând cu secolul XIX evidențiază deosebirea dintre alianțele politico-militare, care și-au demonstrat eficiența și durata existenței și coalițiile militare care au avut o existență doar pe timpul desfășurării războiului, iar atunci când interesele au cerut-o unele state au trecut în alianța sau coaliția adversară (cu precădere pe timpul celor două războaie mondiale). Structura și scopul coalițiilor militare sunt determinate de situația în care se desfășoară războiul, potențialul economic și militar al participanților la coaliție, de interesele de grup și individuale, de normele dreptului internațional și de poziția opiniei publice față de evenimentele în curs de desfășurare. Referitor la acest aspect, reputatul om politic francez Michael Debre considera că „o națiune este întotdeauna singură în fața destinului său în sensul că nici o națiune nu poate să se aștepte ca o altă națiune să lupte pentru ea, decât cu două condiții: să fie în joc interesele acestei alte națiuni, iar națiunea periclitată să facă tot ceea ce trebuie pentru ea însăși" [24].

Referindu-ne la perioada contemporană, în special perioada Războiului Rece, alianțlele au tendința vădită de a fi *instrument de echilibru* al puterilor și al *comunității de securitate*. În acest cadru putem remarca existența contradicției între *alianța militară* și *securitate colectivă*. Cu toate acestea, alianțele militare după cel de-al Doilea Război Mondial s-au format în baza articolului 51 din Carta ONU, și anume, pe principiul de legitimă apărare. Acest articol nu autorizează în mod explicit crearea de alianțe militare, în baza acestuia s-au multiplicat multe alianțe. În același timp, Carta ONU nu pretinde ca Consiliul de Securitate să aibă monopolul securității internaționale – articolul 52 prevede crearea unor organisme regionale de securitate colectivă.

Această opoziție stabilită de mult timp între *alianța militară* și *securitatea colectivă* a fost pusă în discuție treptat de la sfârșitul Războiului Rece și astăzi fiind chiar mai pronunțată. În timp ce conceptele de securitate și amenințările s-au extins, termenul de alianță s-a extins pentru a cuprinde alte domenii decât cele strict militare. Persistența unor alianțe, după dispariția amenințării militare, arată că ele pot fi, de asemenea, o expresie a valorilor comune care au pierdut. Unele alianțe au evoluat de la apărarea colectivă la securitatea colectivă, de la reciprocitate simplă spre formarea unei *comunități de securitate*, cum a fost cazul pentru NATO. Observăm că alianțele politico-militare s-au instituționalizat progresiv, dotându-se cu o organizație similară celei pentru securitatea colectivă, cum ar fi crearea Consiliului pentru Pace și Securitate al Uniunii Africane, pe baza modelului ONU.

După căderea Zidului de la Berlin are loc trecerea treptată de la *alianțe speciale* la *alianțe universale*. Iar după 11 septembrie 2001, multilateralismul devine din ce în ce mai pronunțat, iar alianțele din ce în ce mai flexibile.

Astfel, alianța politico-militară este *un concept în evoluție*, în sensul că se adaptează continuu la modificările în spațiul global și dinamica acesteia. Acest

lucru explică de ce cele mai multe alianțe nu sunt eterne și se pot dizolva în funcție de schimbările din contextul internațional, condus de un echilibru de puteri și probleme de securitate în schimbare. Existența alianțelor este, prin natura lor, fragilă și menținerea coeziunii lor este cea mai mare provocare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Ciachir N. *Istoria relațiilor internaționale de la pacea Westfalică (1648) până în contemporaneitate (1947)*. București: Editura Oscar Print, 1998.

2. Retegan M. *În balanța forțelor: alianțe militare românești interbelice*. București: Editura SEMNE, 1997.

3. Antoniu B., Dinu M. R. *Istoria relațiilor internaționale în secolele XIX-XX*. Bucuresti: Ministerul Educației și Cercetării, UMPIR, 2005.

4. Gallo M. *Italia lui Mussolini*. București: Editura Politică, 1969.

5. Irima I., Chiriac M., Ion E. *Curs de doctrine politico-militare*. Partea a V-a: SISTEME POLITICO-MILITARE. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

6. Snyder G. *The Security Dilemma in Alliance Politics*. În: *World Politics*, vol. 36, 1984.

7. Walt S. *Why Alliances Endure or Collapse*. În: *Survival*, vol. 39, nr. 1, Oxford University Press, Oxford, printemps 1997.

8. Deutsch K. *Political Community in the North Atlantic Area: International Organization in Light of Historical Experience*. Princeton: Princeton University Press, 1957.

9. Mitrany D. *A Working Peace System*. Chicago: Quadrangle Books, 1966.

10. Haas Ernst. *Beyond the Nation state: Functionalism and International Organization. Stanford*: Stanford University Press, 1964.

11. Hoop Scheffer A. *Alli ances militaires et sécurité collective: Contradictions et convergences*. În: Devin G., Badie B. *Le Multilatéralisme. Evolutions et tendances*. Paris: Edition La Découverte, 2007.

12. Boutros-Ghali B. *Contribution à une théorie générale des alliances*. Paris: A Pedone, 1963.

13. Barschdorff P. *Facilitating Transatlantic Cooperation After the Cold War*: An Acquis Atlantique. Palgrave Macmillan, 2001.

14. Manualul NATO. Bruxelles: Bureau de l'information et de la Press, 2001, p. 22-23.

15. Alliot-Marie Michèle. *L'Otan doit rester une organisation euro-atlantique*. În: *Le Figaro*, 30 octombrie, 2006

16. *Washington's Farewell Address 1796*. http://avalon.law.yale.edu/18th_century/washing.asp (accesat: 12.01.2014)

17. Parmentier G. *Les États-Unis et l'OTAN, de l'alliance à la coalition*. În: *Annuaire français de relations internationales*. Bruxelles: Bruylant, 2005, p. 665-681.

18. Byman D. *Remaking Alliances for the War on Terrorism*. În: *The Journal of Strategic Studies*, vol. 29, nr. 5, octobre 2006.

19. *Quadrennial Defense Review*, september 30, 2001, p. 4. http://www.defense.gov/pubs/qdr2001.pdf, (accesat: 13.09.2013).

20. Musteață A. *Smart Defence: securitatea în condiții de austeritate bugetară*. În: *Jurnal Academic*, nr.15, CID NATO Moldova, 2011.

22. *Summitul NATO de la Chicago – repere pentru Republica Moldova*. În: *Jurnal Academic*, nr.15, CID NATO Moldova, 2011.

23. Zorgbibe Ch. *Les cinquante-sept années de l'Alliance atlantique*. În: *Revue politique et parlementaire*, nr. 1041, octobre-décembre 2006, p. 23-30.

24. Walt S. M. *The Origins of Alliance (Cornell Studies in Security Affairs.)* Series: Cornell Studies in Security airs Cornell University Press, 1990.

25. Grozea T. *Eseu despre strategia apărării*. București: Editura Militară, 1976.

UNIUNEA EUROPEANĂ: ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE ALE POLITICII ECOLOGICE

Viorica BOAGHI[1]

EUROPEAN UNION: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ENVIRONMENTAL POLICY

The deepest transformation of current environment has been raised a misunderstanding from humanity side. The beginning of the 21st century is marked by an aggravation of environmental conditions. One of the biggest problems is related to the preservation of global environment. As could be presumed, a significant role in solving environment problems belongs to the actions of United Nation and European Union. Policy makers are actively debating a single primary objective of environmental stability to remain appropriate. The present article attempts to highlight the main direction of the EU policy in environmental area, to characterize the UE policy stages and legal framework regarding the environmental issues.

Sfârșitul anilor ’80 ai secolului XX a marcat un punct de cotitură în abordarea problemelor ecologice la nivelul Uniunii Europene (UE). Preocupările s-au orientat în sensul stabilirii unui cadru general care să integreze acțiunile necesare în domeniul protecției mediului în țările Europei Centrale și de Est. Eforturile depuse în acest sens s-au concretizat în documentul cadru adoptat la Conferința ministerială „Un mediu pentru Europa”, care a avut loc la Lucerna (Elveția) în aprilie 1993[1]. Conferința a condus, de fapt, la o schimbare radicală în înțelegerea modului în care trebuie să se realizeze îmbunătățirile posibile pentru mediul înconjurător cu resursele disponibile ale fiecărei țări.

Astăzi UE este considerată drept cea mai mare regiune care exercită influență asupra politicii ecologice mondiale. La etapa actuală, UE este unica dintre toate grupurile de state existente, apărute în procesul de integrare economică și ecologică regională, care s-a apropiat maximal de etapa integrării complete [2].

Totuși problemele ecologice cu care se confruntă în prezent UE, și starea mediului ambiant în statele UE, nu pot fi caracterizate univoc. În pofida eforturilor depuse, starea pădurilor și menținerea diversității lor biologice practic nu au înregistrat progrese. Suprafața forestieră în UE în anii ’90 a crescut cu 10%, însă mai mult de jumătate din toate pădurile Europei sunt afectate de consecințele acidulării solurilor, poluării, secetei și incendiilor.

În țările din Europa Centrală și de Sud se simte acut deficitul de apă potabilă pură. În mai mult de jumătate din ma-

[1] *Viorica BOAGHI, doctor în drept, postdoctorand, Universitatea Wuhan, R. P. China.*

rile orașe ale UE are loc exploatarea excesivă a resurselor subterane de apă, iar în multe țări aceste ape sunt substanțial poluate cu nitrați, pesticide, metale grele și hidrocarburi. S-a înrăutățit considerabil starea ecosistemelor riverane și a acvatoriilor, în special în nordul Europei precum și în țările mediteraneene.

Tendințele observate în UE generează apariția unor astfel de chestiuni teoretice complexe, cum ar fi elaborarea politicii ecologice în scopul păstrării și restaurării mediului ambiant în Europa. Se presupune că în proiectul Constituției UE [3] , unde politicii ecologice îi revine un rol important, aceasta din urmă ar trebui să fie orientată spre atingerea următoarelor obiective: protecția și ameliorarea calității mediului ambiant; protecția sănătății omului; folosirea rațională a resurselor naturale; cooperarea internațională în domeniul elaborării măsurilor orientate spre soluționarea problemelor ecologice regionale și globale.

Politica ecologică a UE trebuie să ia în considerație diversitatea problemelor de mediu în cadrul uniunii, precum și beneficiile și costurile potențiale ale acțiunilor întreprinse sau inacțiunilor, să se bazeze pe principiile precauției și acțiunilor preventive, să încurajeze dezvoltarea economică și socială echilibrată a regiunilor UE. Legile și programele europene de acțiuni în domeniul mediului ambiant se adoptă după consultarea cu Comitetul Regiunilor, Comitetele Economic și Social. Statele-membre trebuie să finanțeze și să aplice politica adoptată de UE în domeniul mediului ambiant [4].

În ultimii 50 de ani UE, a promovat propria politică în domeniul protecției mediului. S-au desfășurat activități de amploare cu caracter de protecție a mediului, a fost creată creat o bază juridică pentru reglementarea și coordonarea activității ecologice a statelor-membre, au fost elaborate și puse în aplicare noi abordări pentru protejarea și ameliorarea calității mediului ambiant.

UE este în prezent unul din liderii mondiali în sfera cooperării ecologice internaționale. Concomitent, politica ecologică și activitățile UE în ansamblu sunt indisolubil legate de acțiunile globale în domeniul protecției mediului, inclusiv cele desfășurate sub egida ONU.

Protecția mediului este una din direcțiile prioritare ale activității UE, alături de alte direcții de integrare. UE dispune de vaste competențe în domeniul protecției mediului, în această sferă se adoptă un număr semnificativ de acte normative europene. UE are, de asemenea, împuternicirile necesare pentru realizarea cooperării internaționale în sfera ecologică și în domeniul protecției mediului ambiant.

Însă nu întotdeauna a fost așa. Inițial, Tratatul de la Roma (1957) [5] nu oferea UE împuterniciri în domeniul protecției mediului ambiant. Acțiunile UE în această perioadă atingeau doar tangențial sfera ecologică și se realizau pentru atingerea altor obiective de importanță economică și socială. Activitățile de protecție a mediului aveau un statut auxiliar. Dar, spre începutul anilor ’70 ai secolului XX, ca urmare a acutizării crizei ecologice în Europa, a apărut necesitatea de a realiza acțiuni ecologice la nivelul UE. În anii ‘70, la o reuniune a șefilor de stat din UE, s-au luat decizii cu privire la dezvoltarea activităților organizației în domeniul protecției me-

diului. Totodată, prevederile actului de constituire nu au fost revizuite, astfel competențele UE în domeniul protecției mediului nu au fost oficial prevăzute.

Conform literaturii de specialitate, putem distinge cinci etape de formare a politicii de mediu a Uniunii Europene [6].

Etapa întâi (1957–1971). Această etapă se caracterizează prin lipsa de competență juridică a UE în domeniul protecției mediului. La această etapă se desfășurau doar măsuri facultative. Inițial, „mediul ambiant" nu fusese prevăzută de către Tratatul de la Roma din 1957 drept o sferă de integrare europeană. Totuși problemele de mediu determinau hotarele reglementării juridice a instituirii unei piețe comune a statelor UE, ceea ce , spre exemplu, se reflectă, în articolul 36 al Tratatului, care permite statelor-membre să introducă restricții asupra importului, exportului și tranzitului pe motive de securitate ecologică. În general, în pofida absenței unei politici comune în domeniul protecției mediului în în perioada analizată, instituțiile UE erau pregătite pentru a-și extinde activitățile în sfera ecologică.

Etapa a doua (1972–1985). Pentru această etapă sunt caracteristice desfășurarea activităților inițiale de protecție a mediului de către țările UE, apariția primelor programe de acțiuni în această sferă, dezvoltarea inițială a reglementării juridice în domeniul ecologiei. În 1972, Consiliul șefilor de guverne ai statelor-membre ale UE a adoptat decizia privind extinderea competențelor UE, inclusiv în domeniul mediului ambiant. Însă în legislația primară a UE nu au fost introduse modificări. Toate deciziile în noul domeniu erau adoptate prin articolele Tratatului de la Roma din 1957, care permiteau efectuarea acțiunilor în sferele ce nu erau prevăzute în documentul de constituire a Comunității Europene. Reglementarea noii sfere de integrare se făcea mai ales prin emiterea de directive – acte de armonizare a legislației statelor-membre. UE a aderat la o serie de convenții internaționale importante privind protecția mediului ambiant, de exemplu, Convenția pentru protecția florei și faunei sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (1979), Acordul internațional privind esențele de lemn tropical (1983), Convenția privind poluarea atmosferică transfrontalieră pe distanțe lungi (1979). Etapa a doua a fost marcată de formarea politicii comunitare în domeniul mediului ambiant și elaborarea modalităților de bază ale reglementării juridice a acestuia.

Etapa a treia (1986–1991). Această perioadă se poate caracteriza ca o etapă de atribuire a competențelor ecologice instituțiilor UE. Actul Unic European din 1986 a introdus modificări în Tratatul de la Roma din 1957. Au fost stabilite scopurile și sarcinile, principiile și direcțiile politicii UE în domeniul protecției mediului ambiant. În relațiile dintre UE și statele-membre în domeniul protecției mediului a fost introdus principiul subsidiarității. Acest principiu înseamnă că UE desfășoară activitățile în domeniul ecologiei în măsura în care scopurile politicii ecologice pot fi realizate la nivelul UE mai eficient decât de unele statele-membre aparte. În legislația secundară se observă o creștere a reglementării juridice a protecției mediului în baza regulamentelor – actelor ecologice legislative ale statelor-mem-

bre. Concomitent, a continuat activitatea de armonizare a cadrului juridic al statelor-membre, în special în domeniul protecţiei solului şi mediului ambiant împotriva poluării chimice. În această perioadă o importanţă primordială pentru UE au avut-o problemele introducerii sistemului de evaluare a posibilelor efecte asupra mediului, monitorizării, diseminării informaţiei ecologice şi asigurării accesului publicului la ea, şi, mai ales, finanţării acţiunilor de protecţie a mediului. La etapa a treia procesul de formare a politicii UE în domeniul mediului şi al reglementării juridice a sferei date, în linii mari, s-a încheiat.

În general, la primele etape ale acţiunilor de protecţie a mediului, începând cu anul 1972, au fost adoptate circa 200 de acte legislative, reglementând problemele deşeurilor industriale, poluării apei şi aerului. O trăsătură specifică a acestei perioade a fost abordarea verticală şi sectorială a problemelor ecologice, pe care s-au bazat primele programe de acţiuni ale UE în domeniul protecţiei mediului.

Etapă a patra (1992-2002). Aceasta este etapa perfecţionării politicii ecologice a comunităţii. În ansamblu, în acest timp a fost creat cadrul principial al politicii ecologice curente prin consolidarea instituţională a aspectelor politicii ecologice şi a problemelor mediului ambiant în Tratatele UE. Scopurile şi sarcinile politicii ecologice ale UE au fost formulate după cum urmează: păstrarea, protecţia şi ameliorarea stării mediului; grija pentru ocrotirea sănătăţii omului; utilizarea raţională a resurselor naturale; susţinerea la nivel internaţional a măsurilor care vizează soluţionarea regională şi globală a problemelor ecologice.

Activităţilor ecologice ale UE începe să li se aplice abordarea „orizontală", principiul de bază al căreia este luarea în calcul a întregului spectru de ramuri economice, care produc poluarea.

Etapa a cincea (din 2003 până în prezent). În ultimii ani, activitatea ecologică a UE are loc în baza competenţei ecologice, prevăzute de articolele Tratatului UE. Activitatea ecologică este indisolubil legată de alte direcţii de activitate ale UE.

La etapa actuală, în cadrul UE are loc perfecţionarea reglementării juridice a protecţiei mediului ambiant. Un element important pentru realizarea politicii ecologice în Europa este includerea problemelor protecţiei mediului în proiectul Constituţiei UE, cu toate că acesta a fost respins de referendumurile organizate în câteva ţări membre ale UE.

Agravarea situaţiei ecologice în Europa este influenţată de o serie de factori economici şi juridici. Aceştia se manifestă în domenii diferite şi variază în ceea ce priveşte scara impactului şi gravitatea consecinţelor. Printre aceşti factori se pot enumera: politica macroeconomică, ce conduce la utilizarea extensivă a resurselor naturale; politica investiţională, spre dezvoltarea sectoarelor economice ce exploatează resursele naturale; politica sectorială ineficientă, şi anume în complexul energetic, agricultură şi silvicultură; imperfecţiunea cadrului legislativ; lipsa unei strategii ecologic echilibrate de lungă durată; existenţa unui stimulent eficient sub forma obţinerii unui profit considerabil şi rapid de pe urma exploatării sau vânzării excesive a resurselor naturale, cum sunt petrolul, gazele naturale, lemnul şi minereurile [7] .

Aceşti factori dau naştere la astfel de probleme complexe ale mediului, ca: a) efectul de seră şi încălzirea globală; b) ploile acide şi poluarea apei în lacuri, c) acumularea în mediul ambiant a substanţelor toxice şi a deşeurilor radioactive.

Conform Tratatului de la Amsterdam (1997) [8], activitatea ecologică a UE se bazează pe următoarele principii: principiul acţiunii preventive; principiul precauţiei; principiul lichidării consecinţelor şi despăgubirii pentru daunele aduse mediului; principiul "poluatorul plăteşte".

La baza acestor principii se află abordările comune pentru toate statele-membre ale UE: a) probleme ecologice comune în ţările europene; b) obligativitatea punererii în aplicare a deciziilor comune adoptate; c) tendinţa de a unifica măsurile de combatere a poluării; d) poziţii coordonate şi unice în cadrul negocierilor internaţionale.

Principalele instrumente administrative ale politicii ecologice europene sunt astfel de acte şi documente normative, cum ar fi convenţiile şi directivele, precum şi regulamentele [9]. Convenţiile, în special cele adoptate sub egida ONU, constituie un instrument important al politicii ecologice globale. Sub incidenţa lor cade un număr mare de domenii, inclusiv resursele naturale şi activităţile umane periculoase pentru mediul înconjurător. În plus, sfera reglementată de aceste documente include clima şi atmosfera, mările şi oceanele, pădurile şi deşerturile, biodiversitatea în general şi speciile pe cale de dispariţie în particular.

Directivele, făcând parte din legislaţia secundară a UE, sunt, de asemenea, un instrument important al politicii ecologice.

Începând cu anii '90, politica ecologică a UE se reorientează de la administrarea directă spre mecanisme mai flexibile, inclusiv elemente de piaţă (de exemplu, comercializarea cotelor emisiilor de gaze cu efect de seră) şi elementele de administrare participativă, bazate pe principiul „responsabilităţii împărţite" între părţi – guvernul, businessul, comunitatea, consumatorii. Mai mult decât atât, în conformitate cu Convenţia de la Aarhus, semnată în 1998 [10], cetăţenii trebuie să fie incluşi în activităţile de protecţie a mediului, implicaţi în pregătirea, monitorizarea şi controlul încălcării normelor ecologice. Cetăţenii au dreptul la informaţia ecologică, dreptul de a participa la elaborarea legislaţiei, dreptul de a se adresa în instanţa de judecată cu probleme de protecţie a mediului.

Mecanismele flexibile de piaţă sunt eficiente pentru utilizare în toate domeniile prioritare ale politicii ecologice: în lupta împotriva schimbărilor climatice şi pentru conservarea diversităţii biologice, în protecţia mediului şi ocrotirea sănătăţii omului, în utilizarea durabilă a resurselor naturale.

Astfel, instrumentele de piaţă stimulează producătorii şi consumatorii să adopte un comportament eco-eficient în folosirea resurselor naturale, precum şi să elaboreze tehnologii inovaţionale ecologice.

În general, politica ecologică rămâne o direcţie importantă a activităţii UE. În acest domeniu s-a format un vast sistem al legislaţiei ecologice, normele căreia sunt implementate cu succes în practică. Trebuie recunoscut faptul că UE este un lider mondial în promovarea politicii ecologice, care soluţionează cu succes multe dintre problemele ecologice ale continentului şi lumii în ansamblu.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Vezi *http://www.unece.org/env/efe/welcome.html* (accesat: 14.08.2013).

2. Буторина О. В., Борко Ю. А. *Расширение Европейского Союза и Россия*. - М.: Деловая литература, 2006. 568 с.

3. Vezi: http://ru.wikipedia.org (accesat: 16.08.2013).

4. *Проект Конституции ЕС*, *http://www. europa.eu.int.* (accesat: 21.08.2013).

5. Vezi: *http://ru.wikipedia.org (accesat: 14.08.2013).*

6. Гусев А.А. *Основные направления и этапы формирования экологической политики Европейского Союза*, *http://www.wpec.ru.* (accesat: 14.08.2013).

7. Гусев А. А. *Экологические проблемы в проекте Конституции ЕС*, în *Полис*. 2009. № 1. с. 174-179.

8. Vezi *http://ec.europa.eu/romania/documents/eu_romania/tema_24.pdf* (accesat: 14.08.2013).

9. Гусев А. А. *Современная экологическая политика*. - М: ИМЭМО РАН, 2006. 205 с.

10. Vezi *http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm* (accesat: 14.08.2013).

MEDICINĂ MILITARĂ

HEPATITELE CRONICE

***Ion CORCIMARI*[1]**
***Vasile ALCAZ*[2]**
***Tatiana CIOBANU*[3]**
***Eugenia RUSU*[4]**

CHRONIC HEPATITIS

Chronic hepatitis remain to be a global public health problem. The importance of tackling this problem is imposed not only by high morbidity figures, but also by the severity of the consequences, in particular, of the parenteral viral hepatitis. The study examined medical records of 109 patients with chronic hepatitis. Of these, 101 were infected with viral hepatitis and 8 with hepatitis of unknown etiology. 28 soldiers were identified, of whom 20 serving up to 6 months, and 8 – more than 6 months. Most of the soldiers were identified by physicians of the CMCH.

Hepatita cronică este o patologie cu răspândire largă în lume: 50–60 bolnavi la 100 000 populație. Circa 5% din populația adultă suferă de hepatită cronică.

Hepatitele cronice rămân a fi o problemă de sănătate publică globală. Importanța abordării acestei probleme se impune nu doar prin morbiditatea înaltă, ci și prin severitatea consecințelor, îndeosebi a hepatitelor virale parenterale.

Hepatita virală B cronică. Hepatita cronică virală B afectează circa 3–5 % din populație și constituie una din cauzele primare de ciroză hepatică și carcinom hepatocelular, precum și a noua cauză de deces din lume. Pentru prima dată ca formă nosologică hepatita virală B în țara noastră a fost înregistrată în 1966 la nivel de 34,3 cazuri la 100 000 locuitori. În 2006, indicele de morbiditate prin hepatita virală B a fost de 7,48 ‰ Conform datelor statistice, în Republica Moldova anual se înregistrează circa 2 700 de purtători ai AgHBs noi depistați.

Totodată, se menționează că la noi predomină formele AgHBe negative, ceea ce sugerează infecția cu VHB mu-

[1] *Ion CORCIMARI, colonel medic (r), terapeut principal al Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[2] *Vasile ALCAZ, maior medic, șef Secție terapie generală, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[3] *Tatiana CIOBANU, locotenent medic, medic specialist Secția terapie generală, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[4] *Eugenia RUSU, medic specialist Secția terapie generală, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

tant, implicând probleme de opțiuni terapeutice. De asemenea, o atenție deosebită se atrage asupra infecției oculte cu VHB, care reprezintă o formă clinico-biologică caracterizată prin prezența ADN VHB în ser și țesutul hepatic, dar fără AgHBs seric. Infecția ocultă cu VHB se poate transmite de la donatori la recipienți în 25–94% cazuri, care la rândul lor pot ulterior dezvolta hepatita acută virală B. Infecția ocultă cu VHB are risc înalt de dezvoltare a cancerului hepatic. Luând în considerare prezența mutaților a VHB la nivel de înveliș, testarea numai a AgHBs pentru determinarea infecției cu VHB trebuie revăzută. Pacienții pozitivi la anti-Hbcor sunt, în absența altor marcheri ai infecției cu virusul hepatic B, o sursă de infecție pentru sănătoși.

Distribuția geografică a HBV este neuniformă:

• *zona de endemie redusă (<2%)*: Noua Zeelanda, țările din Europa de Nord, SUA, Australia, Canada, Republica Sud-Africană;

• *zona de endemie medie (2–5%)*: Europa de Est, Republica Moldova, bazinul Mării Mediterane, Brazilia, Orientul Mijlociu, Asia Centrală, Japonia, America de Sud;

• *zona de endemie înaltă* (>5%): Asia de Sud, China, Indonezia, Africa, Alaska, insulele Oceanului Pacific.

Hepatita cronică se dezvoltă la <5% adulți și la 30–90% copii.

La pacienți cu hepatita cronică:

HbeAg pozitivă – progresarea spre ciroza anuală este de 2–2,5%, cu o rată cumulativă de progresie la 5 ani de 8–20%;

HbeAg negativă – progresarea anuală e mai rapidă – 8–10%.

Incidența decompensării hepatice este aproximativ 3%, cu incidența cumulativă la 5 ani de 16%.

Odată ce se dezvoltă ciroza, riscul apariției carcinomului hepatocelular variază între 2–8% pe an, cu o incidență cumulativă la 5 ani de 15–20%.

Rata mortalității la 5 ani este de 0–2% pentru pacienți cu hepatita cronică B fără ciroză, 14–20% pentru pacienți cu ciroza compensată și 70–80% după apariția decompensării.

Cercetările asupra bolnavilor cu HVB din personalul medical au demonstrat, că cei mai expuși la virusul hepatic B erau asistentele medicale din cabinetele de proceduri, personalul din laborator, precum și medicii stomatologi, faptul prezentând pentru ei o boală profesională, ceea ce argumentează necesitatea vaccinării obligatorii a acestora contra hepatitei virale B.

Hepatitele virale D. Particularitățile epidemiologice ale hepatitei virale D sunt în egală măsură cu cele ale infecției cu VHB. VHD este un virus defect care poate produce o coinfecție sau suprainfecție numai în prezența VHB. Anual în lume se înregistrează circa 10 milioane de persoane infectate cu VHD, ulterior cu dezvoltarea a circa 100 mii cazuri de hepatită fulminantă, 400 mii – hepatită cronică, 700 mii – ciroză hepatică. În Republica Moldova, morbiditatea prin hepatita virală D se înregistrează oficial începând cu anul 1991.

În lume se identifică următoarele zone de endemie:

• *zona de endemie înaltă (>20%)*: țările bazinului Mării Mediterane, Europa de Est (posibil Moldova), insulele Oceanului Pacific, America de Sud (zona fluviului Amazon), Africa;

• *zona de endemie medie* (10–19%): India, Asia Mijlocie, Turcia, Egipt, Spania;

• *zona de endemie redusă (2–10%)*: Japonia, Europa de Vest, SUA, Taiwan, Hong Kong, Australia.

Hepatita virală C. Virusul HCV este răspândit pe tot globul pământesc. Se estimează că 3% de populație (până la 170 milioane de oameni) sunt infectați cu HCV și la 80–90% dintre ei se dezvoltă boala cronică a ficatului. HCV C reprezintă 64% din totalul hepatitelor cronice. Distribuția geografică a HCV pe glob este neuniformă:

• *zona de endemie redusă (<2%)*: Marea Britanie, țările scandinave (0,1–0,5%), țările din Europa de Vest, SUA, Australia (0,4%), Canada (0,4–1,4%), Republica Sud-Africană;

• *zona de endemie medie (2–5%)*: Europa de Est, Moldova, bazinul Mării Mediterane, Brazilia, Orientul Mijlociu, India, China;

• *zona de endemie înaltă (>5%)*: Libia >7%, Egipt – 20%.

Hepatita autoimună. Incidența bolii în Europa și America de Nord este de la 50 până 200 cazuri la un milion de populație. Prevalența bolii este de 17 cazuri la 100 000 persoane, înregistrându-se mai frecvent în grupurile etnice nord-europene și caucaziene cu genotipul HLA–DR3 și HLA–DR4. Hepatita autoimună constituie 20% din numărul total al hepatitelor cronice. Se determină preponderent la persoanele de gen feminin (70–80%). Boala poate afecta persoane de orice vârsta, incidența maximă fiind situată între 45–70 ani.

Morbiditatea cu hepatitele cronice în rândul militarilor. În cadrul studiului au fost examinate 109 fișe medicale ale pacienților cu hepatită cronică. Dintre aceștia, 101 au fost cu hepatitele virale și 8 cu hepatite de etiologie neidentificată. Au fost depistați cu hepatită 28 de ostași, dintre care 20 până la 6 luni de armată și 8 după 6 luni. Majoritatea soldaților au fost depistați activ de către medicii SCMC.

Dintre hepatitele virale predomina HVB – 72 de cazuri, fiind urmată de HVC – 18 cazuri, asociere HVB+HVD – 11 cazuri.

Studiind ancheta epidemiologică, s-a stabilit că infectarea a avut loc preponderent prin manopere medicale și pe cale sexuală, 11 pacienți au avut tatuaje, 15 aveau rude cu hepatită cronică. Utilizatori de droguri nu au fost depistați. Durata spitalizării a constituit în medie 12 zile.

Pacienții primeau tratament cu metabolice, dezintoxicante, hepatoprotectori, după care în 82 de cazuri probele hepatice sau normalizat.

CONCLUZII

Morbiditatea militarilor prin contact indică prevalența hepatitelor virale cronice. Ca incidență ele urmează după infecțiile respiratorii virale acute și infecțiile intestinale acute.

Situația epidemiologică în Armata Națională privind morbiditatea prin hepatite virale B, C, D rămâne a fi nefavorabilă. Pe fundalul reducerii morbidității prin hepatitele virale acute are loc creșterea în continuare a numărului de bolnavi cu hepatite cronice și ciroze hepatice.

Aplicarea tratamentului antiviral la bolnavii cu hepatite virale cronice a adus un sentiment de speranță mult așteptat în rezolvarea acestei probleme. Rezulta-

tele cercetărilor în acest domeniu sunt încurajatoare. Dacă la începutul anilor 1990 interferonul standard în monoterapie, administrat 24 de săptămâni, apoi până la 48 săptămâni, demonstra că există speranțe pentru identificarea unui tratament (răspunsul virusologic susținut fiind sub 10%), în prezent interferonul pugilat în combinație cu ribavarină determină un răspuns virusologic susținut în 52% din cazuri.

BIBLIOGRAFIE:

1. Babiuc C., Dumbrava V., *Medicina internă*. Chișinău, 2007.
2. Dumbrava V., *Tratat de hepatologie*. Chișinău, 2006.
3. Pântea V., *Hepatitele virale C, B și B acute și cronice*. Chișinău 2011.

HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ

***Ion CORCIMARI*[1]**
***Tatiana CREȚU*[2]**
***Sergiu BRUNCHI*[3]**
***Iuliana LAPTEANU*[4]**

ARTERIAL HYPERTENSION

High blood pressure is an imperative problem of public health, representing the most common cardiovascular disease. It is assumed that approximately 26.4% of the world population suffers from hypertension, with around 7.1 million yearly deaths due to complications of this disease. This disease is widespread among soldiers, the situation which is faced by the Central Military Clinical Hospital doctors and examined in the present study.

Hipertensiunea (HTA) arterială este o problemă de sănătate publică foarte importantă, reprezentând cea mai întâlnită boală cardiovasculară. Se presupune că aproximativ 26,4% din populația lumii suferă de HTA, înregistrându-se anual în jur de 7,1 milioane de decese din cauza complicațiilor HTA. Incidența HTA este în creștere, iar mortalitatea este de 4 ori mai mare decât în cazul *cancerului*. Este frecvent întâlnită la persoanele de peste 40 de ani, dar are o tendință de a apărea din ce în ce mai des la tineri. Importanța HTA rezultă și din posibilele complicații ale sindromului hipertensiv, afectând întregul teritoriu vascular, mai ales arterele, cu precădere anumite organe: *inima*, *aortăa*, *rinichii*. Hipertensiunea arterială persistentă este unul din factorii de risc pentru asemenea afecțiuni precum *infarctul*, *anevrismul arterial*, *accidentul vascular cerebral*, *insuficiența cardiacă*, precum și cauza principală a *insuficienței renale*. O sc[dere cu 5 mmHg a tensiunii sangvine reduce riscul unui accident cerebral cu 34%, a apariției unei ischemii – cu 21%, reducând de asemenea probabilitatea instalării unor boli precum demența, insuficiența cardiacă și mortalitatea de pe urma bolilor cardiovasculare. Hipertensiunea arterială este cea mai răspandită boală cronică. Este bine cunoscut faptul că hipertensiunea este factor de risc pentru o mulțime de alte probleme medicale, precum accidentul vascular

[1] *Ion CORCIMARI, colonel medic (r), terapeut principal al Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[2] *Tatiana CREȚU, medic internist, Secția cardiopulmonologie, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[3] *Sergiu BRUNCHI, locotenent-colonel medic, șef Secție cardiopulmonologie, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[4] *Iuliana LAPTEANU, medic internist, Secția cardiopulmonologie, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

cerebral, infarctul de miocard, afecțiuni ale vaselor sangvine, afectarea rinichilor, pierderea vederii și alte complicații. În ciuda faptului că este o afecțiune medicală destul de studiată și care se poate trata în cele mai bune condiții, chiar și în zilele noastre există foarte mulți oameni care trăiesc cu această boală fără să fie diagnosticați și mai există milioane de oameni cu hipertensiune care nu urmează un tratament adecvat.

Material și metode. Analiza cazurilor tratate în SCMC arată că hipertensiunea arterială reprezintă cel mai frecvent diagnostic din lotul patologiei cardiovasculare (circă 63 cazuri la sută în 2011) pe parcursul ultimilor ani. Cât privește repartizarea pe contingente, minoritatea o constituie contingentul militar (soldații, ofițerii, militarii angajați prin contract), constituind vârsta tânără. Ca și în rezultatele studiilor statistice generale, incidența crește odată cu vârsta, 84% dintre cazuri aparținând categoriei *alții* (ce include pensionarii și contingentul economic).

Rezultatele obținute. În tabelul de mai jos este reflectată dinamica pacienților hipertensivi după categorii pe parcursul ultimilor ani.

Contingente	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Soldați	**1**	**0**	**0**	**1**
Ofițeri	**14**	**22**	**19**	**29**
Angajați prin contract	**5**	**7**	**8**	**4**
Alții	**194**	**177**	**260**	**288**
Total	**214**	**206**	**287**	**322**

Analizând lotul de pacienți hipertensivi tratați în SCMC, observăm:

– după ani, avem o creștere a numărului de pacienți hipertensivi în rândurile ofițerilor, ceea ce corespunde statisticilor mondiale de întinerire a maladiei date;

– dacă e să menționăm gradul de afectare a organelor țintă, în peste 80% din cazuri se confirmă prezența afectării subclinice de organ;

– cât privește complicațiile acute, pe parcursul anului 2011 în SCMC s-au tratat trei pacienți cu Infarct de miocard și 14 pacienți cu Accident cerebro-vascular acut, majoritatea fiind din lotul pacienților economici;

– preponderent, adresarea primară este deja la stadiul de afectare subclinică sau clinică de organ, ceea ce reduce eficacitatea tratamentului și mărește riscul cardiovascular total;

– într-un singur caz, la soldați, în 2008, a fost determinată hipertensiune arterială, secundară unei malformații congenitale (coartație de aortă), pacientul fiind supus tratamentului chirurgical reușit, ulterior eliberat din rândul forțelor armate.

Dat fiind că predomină contingentul în vârstă (pensionarii Ministerului Apărării), care sunt supuși curelor de tratament repetat în SCMC, în cadrul acestora se duce și lucrul educațional (de

sorginte conceptuală) și familiarizarea cu tratamentul hipotensiv farmacologic, precum și cu măsuri nefarmacologice.

Prognosticul pacienților ce suferă de hipertensiune arterială depinde de durata evoluției, severitate și bolile asociate, cum ar fi *diabetul zaharat*, care cresc riscurile complicațiilor oftalmologice, neurologice, renale și cardiace. Atunci când hipertensiunea arterială este tratată adecvat, prognosticul este mult mai bun. Trebuie reținut faptul că hipertensiunea arterială poate duce la un prognostic nefast chiar și în cazul în care este asimptomatică.

Controlarea eficientă prin modificări în stilul de viață și medicamentele îmbunătățesc mult prognosticul. Stilul de viață însoțit de stres, fumat, dietă, sedentarism, obezitate duc la o explozie a bolilor cardiovasculare, hipertensiunea arterială fiind situată în fruntea clasamentului.

Scopul principal al tratamentului este de a scădea valorile tensiunii arteriale pentru a preveni apariția de complicații cardiovasculare. Întrucât la producerea acestor evenimente contribuie și alți factori de risc, trebuie să cunoaștem că tratamentul antihipertensiv se efectuează concomitent cu tratamentul care vizează și factorii de risc asociați. Tratamentul hipertensiunii arteriale este, în general, unul individualizat și pe viață. Oprirea tratamentului este, de obicei, urmată de revenirea valorilor tensiunii arteriale la nivelul dinaintea tratamentului, iar pentru unele medicamente (betablocatori, clonidină) – de „rebound" hipertensiv. Cu toate acestea, după un control bun și de durată al hipertensiunii arteriale, se poate încerca reducerea progresivă, controlată a dozelor și a numărului de medicamente folosite, mai ales la pacienții cu complianță bună la remediile nefarmacologice.

În pofida dovezilor covârșitoare care arată că hipertensiunea este un factor de risc cardiovascular și că strategiile de reducere a tensiunii arteriale diminuează marcat acest risc, studiile efectuate pe diverse continente, precum și cele efectuate în anumite țări europene, arată clar: 1) o parte notabilă de pacienți hipertensivi nu sunt conștienți de afecțiunea pe care o au, sau dacă sunt conștienți nu urmează tratament și 2) țintele de tensiune arterială sunt atinse rareori, indeferent dacă tratamentul este prescris și pacienții sunt urmăriți de specialiști sau de medici de familie. Controlul tensiunii arteriale sistolice este în mod particular atins rar, iar valorile mai reduse (>130 mmHg) recomandate pacienților diabetici sau celor cu risc foarte crescut sunt aproape în mod excepțional atinse. Astfel se explică de ce hipertensiunea rămâne principala cauză de decese și mortalitate cardiovasculară atât în întreaga lume, cât și în țările industrializate.

CONCLUZII

1. Este necesară examinarea minuțioasă a militarilor în timpul dispensarizării, pentru selectarea adecvată și la timp a pacienților hipertensivi, astfel prevenindu-se complicațiile.

2. Urmează a fis efectuată instruirea corectă a pacientului în privința monitorizării tratamentului antihipertensiv și controale repetate la medicul de familie, în funcție de riscul cardiovascular, pentru scăderea numărului de pacienți ce necesită internări repetate în staționar din motivul hipertensiunii necontrolate.

3. Se va urmări obținerea unei complianțe satisfăcătoare medic–pacient, de care în mod esențial depinde eficacitatea tratamentului.

4. Se va proceda la folosirea pe larg a protocoalelor clinice naționale de diagnostic și tratament, reieșind din posibilitățile și particularitățile noastre.

BIBLIOGRAFIE:

1. Apetrei E. *Noul ghid european al hipertensiunii arteriale*. În: *Revista Română de Cardiologie*, 2007.

2. Gunghina G. *Mic tratat de cardiologie*. București 2010.

3. Gherasim L., Dorobanțu M. *Actualități în hipertensiunea arterială*. București, Ed. Medicală Amaltea, 1998.

PARTICULARITĂȚILE CLINICO-EVOLUTIVE ALE OREIONULUI LA MILITARII ÎN TERMEN

***Corina RUSU*[1]**
***Ion VACULIN*[2]**
***Diana CEBOTARU*[3]**

Actualitatea temei. Oreionul sau parotidita epidemică este o maladie infecțioasă acută, transmisibilă, specific umană cu evoluție autolimitată, care se manifestă clinic prin febră, sindrom de impregnare infecțioasă, inflamație nesupurativă a glandelor salivare și a altor țesuturi precum sunt pancreasul, testiculele, sistemul nervos. Se estimează că la 20–30% din populație boala evoluează subclinic.

Deși oreionul este în special o maladie benignă de copilărie, virusul îi poate infecta și pe adulți, la care meningita și orhita sunt complicații destul de frecvente.

Conform datelor specialiștilor, orhitele urliene la băieți sub 12 ani și la bărbați după 50 de ani se înregistrează extrem de rar, pe când adolescenții și bărbații tineri fac orhite unilaterale de la 20% până la 50% cazuri. Afectarea bilaterală se observă doar la 15–30% bolnavi cu orhită sau la 7% din toți bolnavii cu oreion. Unii autori presupun că în cazul orhitelor unilaterale rata hipofertilității nu este prea mare. Dar cercetările efectuate au demonstrat azoospermia la 10% din cei care au făcut orhită urliană unilaterală. În cazul orhitelor bilaterale, datele despre rata hipofertilității posturliene variază mult. Unii autori din Rusia menționează sterilitatea în 1–2% cazuri de orhită urliană bilaterală, alții din SUA, Germania – până la 40–70%. Timofeeva G. A. a menționat (1983) că sterilitatea la bărbați poate apărea în cazul oreionului chiar și fără manifestări clinice de orhită. S-a dovedit reducerea concentrației de testosteron, care joacă un rol important în maturizarea spermatozoizilor.

Studii morfologice ale oreionului asociat cu orhită au fost efectuate încă în 1940 de către Gall, Charny și Meranze, care au elucidat caracterul de focar al inflamației și au descris succesiunea stadiilor maladiei. Deja din stadiul inițial se depistează edemul interstițial, cu vase sangvine congestionate și înconjurate de limfocite. Sporirea permeabilității vaselor sangvine duce la hemoragii interstițiale locale și la exsudarea leucocitelor și a fibrinei. Epiteliul seminifer degenera, iar celulele Stertoli rămân puțin afectate. Depunerea de colagen în interstițiu, soldată cu atrofia tubulară și fibroza peritubulară duc la dezvoltarea orhitei urliene. Sterilitatea poate fi tranzitorie sau

[1] *Corina RUSU, medic infecționist, Secția boli infecțioase și dermatovenerologie, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[2] *Ion VACULIN, locotenent-colonel medic, medic-șef adjunct pentru lucrul curativ-diagnostic al Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova..*

[3] *Diana CEBOTARU, locotenent medic, șef Secție boli infecțioase și dermatovenerologie, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

definitivă şi apare datorită pierderii epiteliului germinal. Sunt mai multe explicaţii ale inducerii degenerării celulelor germinative în oreion. O variantă ar fi că virusul parotiditei poate avea o acţiune indirectă: febra înaltă în cadrul maladiei duce la schimbarea temperaturii în testicule, contribuind la degenerarea celulelor germinative. O altă explicaţie este că degenerarea celulelor germinative este cauzată de congestia canalelor seminifere, care explică edemul interstiţial. Şi, în sfârşit, afectarea celulelor Leydig – producătoare de testosteron – poate avea un efect de reducere a funcţiei canalelor seminifere. Date cu privire la originea endocrină a consecinţelor orhitelor sunt puţine. Este descrisă afectarea severă a funcţiei celulelor Leydig în perioada acută a maladiei, cu diminuarea nivelului testosteronului paralel cu creşterea nivelului hormonilor luteinizanţi şi folicul-stimulanţi la pacienţii cu orhite urliene. Alte studii ale pacienţilor cu orhite urliene au demonstrat atrofia testiculară, reducerea libido, impotenţa şi ginecomastia asociată cu reducerea nivelului testosteronului.

Lipsa virusului urlian în sânge chiar şi în perioada iniţială de orhită şi rezultatele negative la anticorpi către ţesutul testicular exclude mecanismul autoalergic al dezvoltării orhitei urliene. Mai sigură este acţiunea nemijlocită a virusului parotiditei asupra celulelor parenchimatoase ale ţesutului testicular.

Orhita urliană apare, de regulă, la a 4–6-a zi de la debutul bolii. Bolnavul simte o durere violentă în locul unde a demarat procesul inflamator. Durerile iradiază în regiunea inghinală, perineu, regiunea lombară şi sacrală. Scrotul se măreşte în volum de peste 2–3 ori, tegumentele devin lucioase, hiperemiate intens, fierbinţi. Testiculul la palpare este dureros şi mărit în dimensiuni. Pe lângă aceste modificări locale se afectează şi starea generală prin ascensiuni termice însoţite de frisoane, cefalee, greţuri. Aceste manifestări treptat dispar.

Scopul lucrării. A studia aspectele clinico-evolutive ale cazurilor de oreion din actuala epidemie care au manifestări clinice de orhită urliană.

Material şi metode. În total în perioada 2007–2008 în Secţia de boli infecţioase s-au tratat 407 bolnavi. Din ei orhita urliană s-a dezvoltat la aproximativ 94 (23%) de bolnavi, dintre care 10 (2,4%) au fost transferaţi în Secţia chirurgia generală pentru tratament urologic calificat.

O altă complicaţie a oreionului a fost pancreatita urliană, 10 (2,4%) de pacienţi necesitând îngrijiri speciale. În medie durata tratamentului constituia 10–15 zile (evoluţie uşoară–medie), însă la 84 (20,6%) pacienţi cura de tratament a însumat 20–22 zile.

Rezultate obţinute. În toate cele 407 (100%) de cazuri, maladia a evoluat acut cu febră, cefalee, mialgii, tumefierea glandelor parotidiene, care aveau un edem păstos, pielea deasupra lor fiind extinsă, fără modificarea culorii tegumentelor. La 300 (73,7%) bolnavi au fost afectate ambele glande parotidiene şi la 135 (33,1%) era afectată glanda parotidă stângă. Tensionarea şi tumefierea glandelor parotidiene erau uneori destul de pronunţate, fiind însoţite de dureri în regiunea glandelor şi în urechi. Semnul Murson s-a depistat pozitiv în 77% cazuri.

Orhita a fost constatată în primele 3 zile de la debutul maladiei la 48 bolnavi; în a 4–6-a zi – la 36, iar după a 7-a zi de boa-

lă – la 10 pacienți. La 23 pacienți au fost afectate ambele testicule. Asocierea orhitei a fost însoțită de noi ascensiuni termice doar la 30 pacienți, alții afebrili – acuzând dureri scrotale și în regiunea testiculului afectat, uneori cu iradiere în partea inferioară a abdomenului. Testiculul afectat, de regulă, era mărit în volum, dur, edematic, hiperemic, dureros la palpare.

Ultrasonografia a fost utilizată în 100% cazuri, confirmând afectarea pancreatică, testiculară până la apariția simptomelor în 260 (64 %) cazuri.

Tuturor pacienților le-a fost aplicat tratament cu antibiotice timp de 5–7 zile, iar cazurile de orhită au fost tratate cu glucocorticoizi în doze corespunzătoare.

Discuții și comentarii. Armata Națională este parte componentă indispensabilă a structurilor statale, în componența căreia își satisfac serviciul militar în termen tinerii cuprinși în limitele vârstei de 18–27 ani. În acest context, epidemia de oreion declanșată în Republica Moldova în 2007–2008 a afectat preponderent grupul de vârstă de 15–24 ani. Din numărul total de bolnavi 2/3 au fost vaccinați cu o singură doză de vaccin contra oreionului la vârsta de un an; din cei tratați în spital – 79% cazuri. Infecția urliană a evoluat preponderent cu forme glandulare, dar și cu forme combinate.

CONCLUZII

1. În baza celor relatate anterior s-a constatat că majoritatea pacienților – 325 (84%) au avut forme combinate de oreion, cu afectarea glandelor parotidiene și submaxilare, precum și complicate de orhita și pancreatita urliană.

2. La 2/3 din pacienții cu infecție urliană s-a dezvoltat pancreatita, la jumătate din ei diagnosticul fiind stabilit doar în baza datelor ultrasonografice și de laborator, lipsind manifestările clinice.

3. Ultrasonografia necesită o utilizare mai largă la etapa inițială a bolii.

4. În ce privește tratamentul, corticoterapia s-a dovedit a fi eficace în toate cazurile dificile și complicate cu orhită.

5. Secția de boli infecțioase a SCMC poate exercita diagnosticarea și tratamentul eficace al maladiilor infecțioase, inclusiv a oreionului, cu prevenirea complicațiilor severe.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cazanțev A. P. *Parotidita epidemică*, 1988.

2. Charny C. W., Meranze D. R. 1948. *Pathology of mumps orchitis.* J. Urol. 60 p. 140.

3. Erpenbach, K. H. J. 1991. *Systemic treatment with interferon–alpha 2 B: an effective method to prevent sterility after bilateral mumps orchitis.* J. Urol. 146, p. 54-56.

4. Gall A. E. 1947. *The histopathology of acute mumps orchitis.* Am. J. Pathol. 23 p. 637.

5. Ku J. H., Y. H. Kim, Y. S. Jeon, and N. K. Lee. 1999. *The preventive effect of systemic treatment with interferon–alpha 2B for infertility from mumps orhitis.* BJU Int. 84, p. 839–842.

6. Manson A. L. 1990. *Mumps orhitis*. Urology 36, p. 355-358.

7. Oliver R. T. 1990. *Atrophy, hormones, genes and viruses în etiology germ cell tumors.* Cancer Surv. 9 p. 63-286.

SUBOFIȚERUL MIHAIL IKONNIKOV, CERCETĂTOR AL MĂNĂSTIRII JAPCA

Ion XENOFONTOV [1]

NONCOM MIHAIL IKONNIKOV, A RESEARCHER OF THE JAPCA MONASTERY

The Japca monastery, located on a terrace on the right bank of the Dniester River, is the only Moldovan monastic complex operating continuously since its foundation. A center of spirituality and culture, the Japca monastery has always been managed by pious, educated, industrious and hardy personalities who, by their lifestyle and worldview, used to be true patterns of Christendom. Some prominent people, including those from military field, of a high intellectual quality, approved themselve even in the field of scientific research.

Mănăstirea Japca, plasată pe o terasă de pe malul drept al fluviului Nistru, este singura așezare monastică din spațiul pruto-nistrean care funcționează neîntrerupt de la înființare. Fiind un focar de spiritualitate și cultură, acest complex monastic – unul dintre cele mai mari din regiune – a fost diriguit și viețuit de personalități evlavioase, culte, harnice, rezistente, care prin modul lor de viață și de abordare a concepției despre lume au servit drept modele de urmat ale creștinătății. Unele personalități, cu o înaltă pregătire intelectuală, s-au manifestat chiar și în domeniul cercetării științifice.

Primele informații referitoare la mănăstirea Japca au fost reconstituite în baza mărturiilor orale [1, nr. 20, pp. 920-921]. Părintele Paisie, „călugărul excentric" [2, p. 8], cel mai enigmatic și longeviv monah din Basarabia (a murit la mănăstire în anul 1827 sau 1828, la vârsta de 115 ani), a relatat comunității monahale informații valoroase despre schitul și mănăstirea Japca, unele mărturii fiind menținute în memoria colectivă și individuală a călugărilor până la sfârșitul sec. XIX [1, nr. 23, pp. 920-921]. A transmis urmașilor informații complexe despre istoria mănăstirii, parte din care au fost incluse în *Pomelnicul mănăstirii Japca* din 1872. Acesta a fost menținut în memoria colectivă și cea individuală până la sfârșitul sec. XIX.

Un alt martor al evenimentelor istorice pe care le-a traversat mănăstirea Japca a fost călugărul Augustin (Ilie Muzurenco), aflat la mănăstire din 1819 și care a depus mărturii pentru întocmirea *Pomelnicului* din 1872 [3, p. 408]. Prima istorie scrisă a complexului monastic de

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor in istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

la Japca a fost elaborată de starețul Teofil (1818–1821). La 13 noiembrie 1820, arhimandritul Teofil, urmând Ordinul nr. 3754 al Dicasteriei duhovnicești, a prezentat un raport sumar referitor la istoricul lăcașului monahal [4, pp. 262-264], parte din informație inclusă în *Pomelnic*.

Ieromonahul Maximilian (Mihail Ikonnikov), blagocin al mănăstirii Japca, susținut de arhimandritul Ieronim (Iohann Heppner), stareț în perioada 10 iunie 1868 – 1873, a ținut cont de relatările înaintașilor și de documentele existente la mănăstire pentru întocmirea *Pomelnicului mănăstirii Japca*, document-cronică unic în spațiul basarabean din sec. XIX. *Pomelnicul* a fost publicat în 1872 în *Кишиневские епархиальные ведомости* [5]. Forma de prezentare a acestui document este una științifică, conținând notițe și comentarii.

Ieromonahul Maximilian s-a născut în 1834. A studiat la Seminarul din Veatka, iar după absolvire, în timpul Războiului din Crimeea (1853–1856), a făcut carieră militară, ca subofițer (1856), fiind decorat cu medalia de bronz. După război a slujit în unitățile militare din Caucaz, unde s-a îmbolnăvit și a fost nevoit să se retragă. După trecerea în rezervă, a intrat în ascultări la mănăstirea Sfântul Trifon din Veatka (1860–1864). A fost tuns în monahism la mănăstirea Înălțarea Sfintei Cruci din Slobodka (1866), unde a fost numit ierodiacon și ieromonah (1867). În 1868 a venit la mănăstirea Japca. Împreună cu Ieronim, fostul stareț al mănăstirii Japca, au plecat în Eparhia Cernigovului [1, nr. 23, pp. 920].

La întocmirea *Pomelnicului*, Maximilian a fost ajutat de călugărul Sinesie (Gheorghe Bârca), moldovean, care a tradus cele 150 de documente din română în rusă. Sinesie s-a născut în 1839. A studiat la Seminarul din Chișinău, apoi a fost repartizat ca preot în Sângerei (1864–1866). Rămas văduv, a plecat la mănăstirea Curchi (1866), unde s-a călugărit (1867). În 1869 a fost transferat la Japca. În 1872 a participat la deschiderea școlii de la Japca. De aici a fost transferat în funcția de stareț la mănăstirea Țigănești (1872–1873) [3, pp. 406-408].

Pomelnicul include evenimente esențiale din istoria mănăstirii – de la întemeiere până în 1872: starețiii acesteia, ctitorii, donatorii; oferă informații valoroase despre obștea monahală (sunt menționați 106 călugări, majoritatea români), edificii, dinamica economică etc. De menționat faptul că în acest valoros document se fac deseori referințe la vechiul *Pomelnic*, care, din păcate, nu s-a păstrat [3, nr. 16, p. 498].

Totodată, ieromonahul Maximilian a sistematizat și a avut grijă de documentele așezământului monahal. Primele încercări de a organiza arhiva mănăstirii îi aparțin arhimandritului Casian (Aleksei Artiuhovski), „starețul gospodar” [7, p. 26] în perioadele 29 aprilie 1836–1842, 1844–1853, 1856–1864 [8, p. 29]. În anii 1869–1871, Maximilian a adunat, a selectat și catalogat într-un volum circa 150 de documente referitoare la domeniul mănăstirii. Pentru această activitate importantă Maximilian a primit mulțimuri din partea ierarhilor eparhiali [9, pp. 3-4]. La traducerea documentelor mănăstirii a participat și monahul Sinesie, viitorul stareț al mănăstirii [10, F. 211, inv. 161, f. 1]. Informația prețioasă selectată de Maximilian i-a facilitat munca la întocmirea *Pomelnicului*. În 1939, teologul

Visarion Puiu (1879–1964) a descoperit documentele mănăstirii, le-a copiat și a depus originalele pentru păstrare la Arhivele Statului din București [8, p. 7]. Cunoscutul istoric Gheorghe Bezviconi (1910–1966) a publicat, în 1942, 140 de documente ale sfântului lăcaș „scoase dintr-un colț prăfuit al chiliilor… salvate de pierdere și de urgia bolșevică" [8, p. 7]. Cadrul cronologic al documentelor include anii 1646–1843.

La Japca se aflau documente referitoare la activitatea mănăstirii Hârbovăț în perioada 1813–1821. Aceste dosare au fost transferate de Maximilian la Hârbovăț [11, p. 92]. Egumenul Sinesie (Oliciovski), diriguitor al mănăstirii Japca între 31 august 1821 și 1824 a scris istoria mănăstirii Hârjauca pe baza arhivei mănăstirii Japca [10, F. 1232, inv. 1, d. 32 f. 1].

În perioada postbelică, arhiva mănăstirii a avut de suferit de pe urma unor incendii [12, p. 445]. Actualmente, călugărițele întrețin cu atenție arhiva mănăstirii. Un exemplar al *Pomelnicului* din 1872 se află în biblioteca lăcașului monahal.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Ганицкий М. А., *Шабский Вознесенскій Монастырь*, în *Кишиневские епархиальные ведомости*, № 20, № 23, 1876.

2. Xenofontov Ion, *Paisie – călugărul excentric de la Japca*, în *Literatura și Arta*, 13 octombrie, 2011.

3. Іером. Максимилиан, *Синодик Шабскаго монастыря*, în *Кишиневские епархиальные ведомости*, № 13, № 16, 1872.

4. Arhimandrit Visarion Puiu, *Însemnările despre monastirile și schiturile eparhiei Hotinului, din 1820*, în *Arhivele Basarabiei*. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, nr. 3, 1930, pp. 262-264.

5. *Кишиневские епархиальные ведомости*, № 13-17, 1872.

6. Чекир Сергей, *Церковная жизнь освящённая в Кишиневских епархиальных ведомостях (1867–1874)*, în *Basarabia ortodoxă din interfluviul pruto-nistrean (1813–2013)*. Simpozion științific internațional 14-15 octombrie 2013, Chișinău, Cuvântul ABC, 2013.

7. Xenofontov Ion, *Arhimandritul Casian, starețul gospodar de la Mănăstirea Japca*, în *Timpul*, 03 februarie, 2012.

8. Bezviconi Gh., *Mănăstirea Japca din județul Soroca*, București, Tipografia „Fântâna Darurilor", 1942.

9. *Punerea la cale a stăpânirii de Eparhie* (text bilngv, în română, cu grafie chirilică, și rusă), în *Кишиневские епархиальные ведомости*, № 1, 1870.

10. Arhiva Națională a Republicii Moldova, F. 211, inv. 161, f. 1; F. 1232, inv. 1, d. 32, f. 1.

11. Чудецкий Павел, *Из монастырских документов,* în *Кишиневские епархиальные ведомости*, № 2, 15-31 января, 1882.

12. Xenofontov Ion, *Mănăstirea Japca*, în *Mănăstiri și schituri din Republica Moldova: studii enciclopedice*. Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2013.

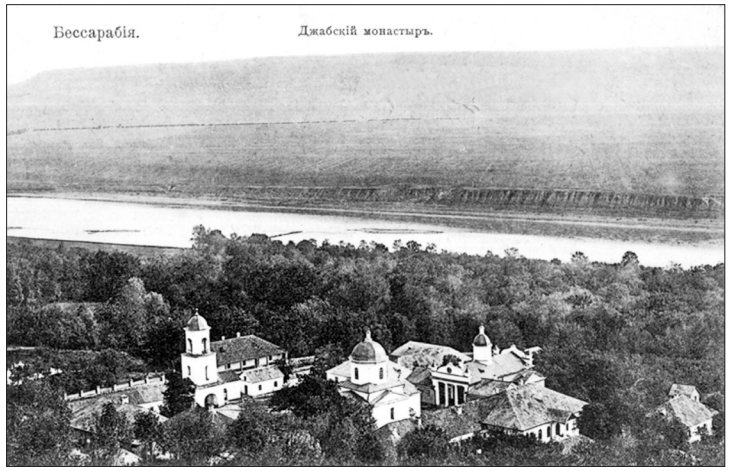

Mănăstirea Japca. Vedere generală, începutul sec. XX.
Muzeul Național de Istorie al Moldovei. Nr. inv.: FB-24563-3

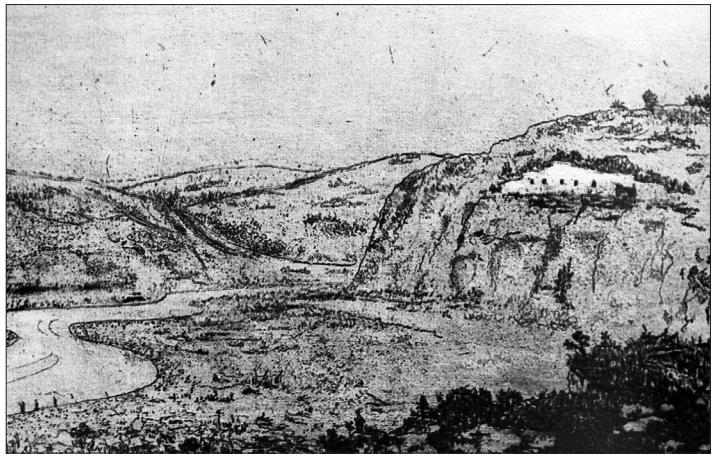

Schitul Japca, sec. XVIII. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. Cota arhivistică: 39687

ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA. FILE DE ISTORIE

Mihail BUCLIȘ[1]

MILITARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA. PAGES OF HISTORY

Historical evolution of military education is an integral and inseparable part of the military and general history of the Republic of Moldova. After the Declaration of independence of the Republic of Moldova a comprehensive process of professionalization of the military of the national army began, with the organizing of the military education as a priority. It was designed to address the need for well trained military personnel of the army and, at the same time, to serve as an academic support of the Moldovan military sphere.

Evoluția istorică a învățământului militar constituie o parte integrantă și inseparabilă a istoriei militare și a istoriei generale a Republicii Moldova. Studierea îndelungatului drum istoric al poporului nostru demonstrează că, de la strămoșii îndepărtați și până în zilele noastre, domeniul militar național și-a fundamentat întotdeauna activitatea pe un complex proces instructiv, didactic, în scopul restructurării și organizării permanente pe baze moderne a organismului militar național și condiționării acestuia la necesitățile de organizare și echipare ale timpului. Acest fapt a devenit mult mai pregnant și necesar, începând cu epoca modernă, rămasă istorică pentru poporul nostru, și continuând cu epoca contemporană, în cadrul căreia armata noastră a obținut statutul de „armată națională" [1, pp. 107-120; 2, pp. 285-296].

În conformitate cu această continuitate istorică națională, învățământul militar din Republica Moldova reprezintă o cauză pe deplin motivată a aspirațiilor de veacuri ale neamului. După adoptarea Declarației de Independență a Republicii Moldova a început un amplu proces de profesionalizare a militarilor Armatei Naționale, în cadrul căreia, prioritară a fost organizarea temeinică a învățământului militar național, care vine să suplinească nevoia de cadre militare bine instruite pentru armata statului și, totodată, să fie un suport academic al activității fenomenului militar moldovenesc, astfel încât să corespundă „învățământului militar specializat", despre care vorbea marele istoric și om politic Nicolae Bălcescu la 1844.

În baza acestor necesități și tendințe pentru un stat suveran și independent, la 3 iulie 1992, conducerea militară a Republicii Moldova a prezentat Guvernului proiectul *Legii cu privire la crearea Liceului Militar al Republicii Moldova*, care fusese elaborat în comun cu

1 Mihail BUCLIȘ, colonel, comandant(rector) al Academiei Militare „Alexandru cel Bun".

Ministerul Științei și Învățământului, Ministerul Construcțiilor, Ministerul Economiei și Finanțelor, Ministerul Comerțului și Resurselor Materiale și Departamentul de Stat pentru Combustibil. Datorită acestui proiect, la 29 iulie 1992 Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 459 privind organizarea Liceului Militar, ca o primă instituție de învățământ militar din istoria Republicii Moldova. Instituția și-a început activitatea la 22 noiembrie 1992, inaugurată fiind de către comandantul suprem al forțelor armate de atunci, președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur. La început, în procesul de învățământ au fost încadrați 11 profesori. Studenții militari erau pregătiți la două specialități – infanterie motorizată și artilerie.

La 1 septembrie 1993, prin Hotărârea Guvernului nr. 550, instituția a fost reorganizată în Colegiul Militar „Alexandru cel Bun". La 3 octombrie, în timpul depunerii solemne a primului jurământ militar, instituției i s-a înmânat, de către președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, Drapelul de Luptă.

Inițial, în anul 1994, instituția avea următoarele catedre: Catedra de tactică; Catedra de artilerie; Catedra de patrimoniu material, Catedra de armament și tehnică de luptă, Catedra de științe sociale; Catedra de limbi moderne; Catedra de discipline generale. În cadrul respectivelor catedre erau instruiți specialiști militari pe domeniile: *infanterie motorizată, artilerie și transmisiuni*. Prima promoție (anul 1995) avea doar 72 de absolvenți [3, p. 6].

Din 1995, prioritară pentru instituție a devenit crearea bazei tehnico-materiale și a bazei metodice; catedrele instituției au fost reorganizate și completate cu cadre didactice și au fost elaborate noi programe de studii. În afară de cursurile de bază, au fost instituite noi cursuri: cursul de studiere intensivă a limbii engleze (din 1995); cursul de studiere intensivă a limbii germane (din 1998); cursul de pregătire a sergenților (din 1998); cursul de pregătire a ofițerilor externiști (din 1999); cursul de ridicare a calificării ofițerilor (din 2000) și cursul de studiere intensivă a limbii franceze (din 2002). Pe durata activității sale, Colegiul Militar a dispus de 10 promoții, cu 642 de ofițeri absolvenți.

Începând cu anul 2002, prin Hotărârea Guvernului nr. 589, la 14 mai 2002, Colegiul Militar a fost transformat în Institutul Militar al Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", cu durată de instruire – 4 ani. Din această perioadă, instituția pregătește specialiști pe domeniile – *infanterie, artilerie, transmisiuni, grăniceri, carabinieri*.

Cea mai recentă reformare s-a produs în anul 2010, când instituția a fost reorganizată în Academia Militară „Alexandru cel Bun", urmărind asigurarea forțelor armate ale Republicii Moldova cu cadre militare cu studii superioare. Actualmente, în Academia Militară „Alexandru cel Bun" activează 76 de cadre didactice. Pe lângă subdiviziunile didactico-științifice, instituția dispune de un centru de cercetări științifice – *Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare*. Activitatea centrului a determinat multiple relații de colaborare cu instituții similare din țară și de peste hotare: Școala Navală Postuniversitară din Monterey, SUA; Universitatea Bundeswehr Munich din Germania; Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare al Academiei Militare „Carol I" din

București, România; Institutul de Cercetări Enciclopedice al Academiei de Științe din Ucraina; Academia de Științe a Moldovei; Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău; Centrul de Informare și Documentare NATO ș.a.

Grație acordurilor de colaborare cu partenerii din străinătate, cadrele naționale beneficiază de stagii la diverse instituții militare internaționale, binevenite pentru edificarea, dezvoltarea și profesionalizarea organismului militar al Republicii Moldova. Conform statisticii prezentate de Departamentul Mobilizării Resurselor Umane, până în prezent, 1611 militari ai Armatei Naționale au studiat/participat la diverse stagii în cadrul instituțiilor militare de peste hotare.

Relațiile de colaborare, în domeniul învățământului militar, stabilite între Armata Națională și partenerii occidentali, s-au extins și aprofundat și datorită participării reprezentanților Moldovei în cadrul Programului Internațional de Studii Militare (IMET) și prin dezvoltarea instituțiilor naționale de învățământ.

La etapa actuală, domeniul militar al Republicii Moldova detașează militari și premilitari, în baza tratatelor internaționale privind învățământul militar, în state precum: România, Statele Unite ale Americii, Germania, Lituania, Letonia, Turcia, Marea Britanie, Slovacia, Grecia, China ș.a.

Statistic, cetățenii Republicii Moldova au beneficiat de studii militare la instituțiile de învățământ din SUA, Germania, Marea Britanie, Suedia, Olanda, Cehia, Slovacia, Estonia, Lituania, Letonia, Turcia, Ungaria, Italia, Ucraina, România, Franța, Elveția, China, Rusia, Grecia, Croația, Armenia, Bosnia și Herțegovina, Norvegia, Austria, Slovenia.

În actualele intenții prospective ale învățământului militar național intră următoarele misiuni principale:

- formarea și pregătirea profesională a ofițerilor Armatei Naționale, precum și a altor beneficiari din sistemul național de securitate, apărare și ordine publică;
- desfășurarea cercetărilor științifice în domenii specifice, potrivit solicitărilor Ministerului Apărării și ale programelor proprii ale Academiei Militare;
- perfecționarea și specializarea, prin învățământ postuniversitar, a specialiștilor militari și civili;
- pregătirea, prin masterat (doctorat), a specialiștilor militari și civili;
- formarea ofițerilor de rezervă;
- studierea limbilor străine;
- dezvoltarea competențelor profesionale ale studenților, în domeniul operațional, privind organizarea și conducerea acțiunilor militare interarme, numai într-un context întrunit, precum și a operațiunilor multinaționale, la nivel tactic;
- cunoașterea aprofundată a modului de acțiune a structurilor militare tactice, din compunerea altor armate, prin însușirea procedurilor și standardelor Alianței Nord-Atlantice (NATO);
- dezvoltarea competențelor lingvistice, potrivit nevoilor de interoperabilitate, pentru lucrul în structurile militare multinaționale;
- formarea gândirii logice și creative la studenți, în domeniul artei militare, corespunzător competențelor necesare, pentru îndeplinirea funcțiilor de comandant de unitate tactică și de ofițer de stat major, în structurile superioare ale acestui eșalon;

• cunoașterea și utilizarea mijloacelor informatice pentru conducerea unităților și marilor unități tactice pe timp de pace, dar și în operațiuni militare multinaționale;

• fundamentarea metodelor de bază în analiza aprofundată a fenomenelor politico-militare interne, zonale și internaționale;

• evidențierea cercetării științifice, ca activitate de bază și obligatorie a instituției de învățământ superior.

În concluzie, considerăm, cu certitudine, că numai parcurgând consecvent și hotărât aceste direcții prospective, vom contribui, cu adevărat, la consolidarea organismului militar național, în conformitate cu dezideratul enunțat de savantul Nicolae Iorga, în studiul său *Istoria armatei românești*, care susținea „alcătuirea armatei naționale pe o îndoită bază: aceea a străvechii datini de apărare națională și aceea a împrumuturilor utile și necesare pentru profesionalizarea domeniului militar național" [4, p. 143], că doar astfel putem contribui la crearea unei istorii cu adevărat naționale.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Ciobanu V., *Unele aspecte ale creării Armatei Naționale a Republici Moldova (1989–1992)*, în *Administrația Publică*, nr. 3, 2006.

2. Gaiciuc V., *Constituirea Armatei Naționale a Republicii Moldova în contextul evenimentelor istorice*, în *Tyragetia*, nr. 9, 1999.

3. Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun": onoare, demnitate, datorie /Coordonator: Mihai Bucliș, Chișinău, 2013, 200 p.

4. Iorga N., *Istoria armatei românești*. Vol. I (până la 1599), București, Editura Ministerului de Război, 1929.

Depunerea jurământului la Academia Militară, 2012

SPITALUL CLINIC MILITAR CENTRAL – AVANPOSTUL SERVICIULUI MEDICAL AL ARMATEI NAȚIONALE

Vladimir TROFIMOV[1]

CENTRAL MILITARY CLINICAL HOSPITAL – THE VANWARD MEDICAL SERVICE OF THE NATIONAL ARMY

The first pages of history of the Central Military Clinical Hospital have been written more than seven decades ago, in a very special political context as the territory between Prut and Dniester came under the Soviet administration. Historical tradition, together with the effort and high professionalism of medical staff, have provided further rise of the prestige of the institution, which is rightly considered to be the vanward of the National Army's medical service.

Spitalul Clinic Militar Central, care a marcat de curând un frumos popas jubiliar, are o istorie veche și interesantă. Primele file din istoria lui sunt scrise cu peste șapte decenii în urmă, într-un context și o situație politică deosebită, când teritoriul dintre Prut și Nistru ajunge sub administrație sovietică. Astfel, prin ordinul nr. 0175 din 7 iulie 1940 al Comandamentului Districtului Militar Odesa, la Chișinău a fost redislocat spitalul militar din or. Zaporojie, care la 1 noiembrie același an și-a început activitatea. În iunie 1941, când s-a pomenit cuprins în vâltoarea evenimentelor de război, spitalul militar a fost transformat în spital pentru evacuarea bolnavilor. În primele două săptămâni de operațiuni militare spitalul a primit 1 253 de răniți și bolnavi. La 7 iulie 1941 spitalul este evacuat în or. Kirovograd, unde se instalează rapid și la 3 august avea deja primiți 819 răniți și bolnavi.

Războiul a determinat și calea spitalului, marcând noi puncte pe harta itinerarului de deplasare a lui. De la 8 august până la 12 octombrie 1941 spitalul primește 1 278 de răniți și bolnavi în or. Donețk-Ambrosiev, între 24 ianuarie și 25 mai 1942 acordă servicii medicale și îngrijire la 7 670 de răniți și bolnavi în or.Volhov, iar în perioada 25 mai 1942 – 10 octombrie 1944 este dislocat în satul Siasykie Ryadki și orășelul Slanțî din regiunea Leningrad.

Pe 10 octombrie 1944 a fost dislocat în or. Tallinn, iar pe 3 martie 1945 este evacuat și trimis cu eșalonul în Chișinău. În total, în anii războiului, în spital s-au aflat la tratament peste 32 mii de răniți și bolnavi. În condițiile vitrege ale războiului personalul spitalului a dat dovadă de curaj, de devotament profesiei alese și de mare sacrificiu în lupta pentru viețile soldaților și ale oamenilor civili, fapt pentru care mulți dintre co-

[1] *Vladimir TROFIMOV, colonel medic, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

laboratorii lui s-au învrednicit pe bună dreptate de ordine și medalii.

După încheierea conflagrației mondiale, viața pune în fața spitalului noi sarcini și activitatea instituției este îndreptată spre consolidarea bazei tehnico-materiale și ridicarea nivelului serviciilor medicale, mai ales în baza experienței uriașe obținute de cadrele de medici și asistente medicale în condițiile dificile ale războiului. Structura spitalului va fi constituită din 12 secții curative și diagnostice. În anul 1966 va fi dată în folosință noua clădire centrală cu 4 etaje.

În anul 1992, odată cu proclamarea Republicii Moldova ca stat independent și crearea Armatei Naționale, în baza vechii instituții medicale a fost fondat Spitalul Clinic Militar Central.

O premisă primordială pentru realizarea cu succes a acestui proiect a constituit-o personalul spitalului, grupul de ofițeri medici care în mare majoritate au sosit la baștină în 1992 din diferite districte militare ale fostei Uniuni Sovietice și care, împreună cu colegii lor, noi angajați, au contribuit substanțial la creșterea și dezvoltarea SCMC într-o instituție valoroasă, unde domină profesionalismul, corectitudinea și munca asiduă pentru pacient.

La începuturile înființării Spitalului Clinic Militar Central al Armatei Naționale a Republicii Moldova s-au aflat: șeful instituției, colonel medic Gh. Scotigor, colonel medic S. Neamțu, colonel medic I. Corcimari, colonel medic I. Rusu, colonel medic Ia. Rusu, colonel medic M. Pâsla și alții, care au contribuit și la formarea unui colectiv de medici și de personal medical mediu și inferior bine organizat și competent.

Actualmente spitalul este o instituție medicală de profil larg, care are 27 de subdiviziuni curative, cabinete și secții diagnostice, dotate cu aparataj medical modern. Specialiștii de înaltă calificare anual acordă ajutor medical la peste 7 000 pacienți. În spital este creat un sistem modern de diagnosticare și deservire medicală complexă a bolnavilor.

Din anul 2005, în baza Ordinului Ministerului Sănătății al Republicii Moldova nr. 375 din 29 decembrie 2003, Spitalul Clinic Militar Central anual încheie contract cu Compania Națională de Asigurări în Medicină privind acordarea asistenței medicale în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală. Astfel, instituția acordă astăzi asistența medicală următoarelor categorii de pacienți: efectivului și funcționarilor Armatei Naționale, pensionarilor militari, membrilor de familie ai militarilor, pacienților tematici (până la 15% din volumul contractat), precum și altor categorii de pacienți care dispun de polița de asigurare obligatorie de asistență medicală.

În 2004 spitalul a fost acreditat de către Consiliul Național de Evaluare și Acreditare în Sănătate, și reacreditat în 2009.

Spitalul are, de asemenea, încheiate contracte de colaborare și cooperare cu un șir de instituții medico-sanitare publice, precum Instututul Oncologic, Spitalul Municipal de Ftiziopulmonologie, Centrul Național Științifico-Practic al Medicinei de Urgență, Spitalul Clinic Republican, Centrul Republican de Diagnosticare Medicală, Spitalul Republican de Psihiatrie, Spitalul Municipal nr. 1 (pentru femeile militare însărcinate), prin care militarilor Armatei Naționale

li se acordă în cazuri de necesitate asistență medicală specializată.

Efectivul medical al spitalului participă activ în exerciții și conferințe internaționale multinaționale programate în cadrul Parteneriatului pentru Pace, implementează în structurile instituției standardele medicale europene.

Medicii spitalului sunt permanent preocupați de ridicarea nivelului lor de pregătire profesională. Mulți au frecventat în ultimii ani cursuri de perfecționare și au efectuat vizite de documentare la catedrele USMF „N. Testemițanu" (peste 100 medici și asistente medicale), la Academia Medico-Militară din Sankt Petersburg (Rusia), la Spitalul Militar Central din Kiev (Ucraina), unii au frecventat în diferite perioade cursuri și stagieri la prestigioase centre și instituții din România, Statele Unite ale Americii, Cehia, Slovacia, Austria și alte țări.

Un capitol aparte și de mare importanță îl constituie participarea personalului spitalului la aplicațiile militare ale unităților Armatei Naționale, la exercițiile internaționale medicale, unele din ele fiind desfășurate în Republica Moldova, la pregătirea și organizarea cărora cadrele instituției noastre au fost antrenate în cea mai mare măsură. File interesante, pline de sentimente de mândrie au scris medicii spitalului prin participarea lor la multe misiuni internaționale.

Un mare aport în perfecționarea și ridicarea procesului curativ-diagnostic îl au și veteranii spitalului, cadre cu mare experiență, pe care o împărtășesc colegilor săi mai tineri.

În cadrul spitaluli activează cu succes un șir de catedre ale Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu", care au o contribuție deosebită la menținerea nivelului profesional al medicilor și sporirea calității lucrului curativ-diagnostic.

Colaboratorii Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării privesc cu optimism în viitor și sunt convinși că vor îndeplini cu cinste misiunea nobilă ce le revine de a asigura sănătatea celor care sunt soldații și ofițerii Armatei Naționale, ofițerii în rezervă și în retragere, veteranii de război, precum și a personalului civil care se adresează la noi după ajutor. Garanția acestei convingeri și chezășia unor realizări importante în activitatea Spitalului îl constituie și implicarea permanentă a conducerii Ministerului Apărării al Republicii Moldova întru echiparea și modernizarea instituției noastre. Împreună cu efortul și profesionalismul înalt al personalului medical, acest fapt va asigura și mai departe sporirea prestigiului instituției noastre curative, care, pe bună dreptate, este considerată ca fiind avanpostul serviciului medical al Armatei Naționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Medicina militară – experiență și performanță,* Chișinău, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, 2013.

2. Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova, Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2012, 108 p.

Spitalul Militar, Chișinău, 1919

Corpusul administrativ al Spitalului Clinic Militar Central, 2012

Colectivul Spitalului Clinic Militar Central alături de ministrul apărării Vitalie Marinuță, 2012

PERSONALIA

REDACTORUL-ȘEF AL „REVISTEI MILITARE” COLONEL (R.) DR. CONSTANTIN MANOLACHE LA UN POPAS ANIVERSAR: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE DE COLABORARE

Mircea TĂNASE[1]

DIAMOND JUBILEE OF THE EDITOR-IN-CHIEF OF ”THE MILITARY MAGAZINE”, COLONEL DR. CONSTANTIN MANOLACHE: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS OF COLLABORATION

Founded in 2009 as a publication of the Military Institute of Armed Forces dedicated to scientific studies of security and defence, ”The Military Magazine” raises very topical national and international issues: security and geopolitics, military science and technology, military psychology and education, military history and art, military terminology, new books etc. Through all of these five years the magazine has enjoyed the fatherly care of its tireless and persistent editor in chief, colonel Constantin Manolache, researcher and doctor in political sciences.

Fondată, după cum avem cunoștință, în anul 2009, ca publicație științifică de studii de securitate și apărare a Institutului Militar al Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, *Revista Militară* abordează în paginile sale domenii de strictă actualitate în plan național și european: securitate și geopolitică, tehnică și tehnologii militare, știință, psihologie și educație militară, istorie și artă militară, terminologie militară, apariții editoriale etc.

Sfârșitul secolului XX a adus cu sine o reanalizare și o reevaluare a fenomenului militar contemporan, iar *Revista Militară*, editată la Chișinău, Republica Moldova, vine să umple un gol evident în exprimarea editorială a teoriei și științei militare acumulate în acest spațiu geografic, plasat geopolitic la granița dintre Est și Vest, frecvent convulsionat de dispute politico-militare.

În toți acești cinci ani revista a crescut sub părintească îngrijire a neobositului și perseverentului redactor-șef, colonelul Constantin MANOLACHE, cercetător și doctor în științe politice.

La ceas aniversar, felicităm cordial echipa redacțională a *Revistei Militare* și profităm de această sărbătoare pentru a vă prezenta câteva repere definitorii din traiectoria și experiența revistei *Gândirea militară românească*, publicație de teorie și știință militară a Statului Major General al Armatei Ro-

[1] *Mircea TĂNASE, colonel, doctor în științe militare, redactor-șef al revistei „Gândirea militară românească”.*

mâniei, fondată în anul 1864 sub numele *România Militară*.

Revista este printre cele mai vechi publicații militare din România, drumul ei împletindu-se fructuos cu cel al instituției care o patronează. Încă de la înființare, în paginile *României Militare* au fost dezbătute, pe lângă problematica strict militară – în care doctrina militară românească a deținut un loc primordial – și aspecte privind apărarea națională, în complexitatea ei.

În 1866, revista și-a întrerupt existența, editarea ei fiind reluată în 1891, din inițiativa unui grup de ofițeri din Statul Major General, în frunte cu căpitanul Alexandru Averescu, viitor mareșal al României. În această perioadă, revista s-a aflat sub conducerea unor personalități reprezentative ale vieții militare românești, precum generalii C. I. Brătianu, Ștefan Fălcoianu, Alexandru Iarca.

În paginile revistei au fost abordate idei privind organizarea armatei, înzestrarea, pregătirea și conducerea acesteia, strategia și tactica, militând pentru necesitatea unor structuri militare și a unor principii de organizare și de conducere a acestora care să respecte tradiția, să corespundă realităților României și ale timpului, în consonanță cu ceea ce a fost mai valoros în teoria și practica militară internațională.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 3663, din 1 ianuarie 1898, *România Militară* a devenit revista oficială a Marelui Stat Major, publicație „în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor„.

Ca o recunoaștere a valorii sale intelectuale și a ideilor promovate, în anul 1900 *România Militară* a primit Medalia de aur, cu diplomă specială, în cadrul „Expoziției generale" de la Paris. Tot ca o confirmare a prestigiului său, revista a primit și în anul 1906 Medalia de aur, cu diplomă specială, la „Expoziția generală" de la București, organizată cu ocazia împlinirii a 40 de ani de domnie ai regelui Carol I al României.

În 1916, ca urmare a intrării României în Primul Război Mondial, revista și-a întrerupt din nou apariția, fiind reeditată începând cu ianuarie 1921, „ca o necesitate firească în viața armatei". Menirea revistei era ca în paginile sale „să se expună toate învățămintele trase din războiul european, precum și să se facă toate propunerile relativ la nevoile armatei de mâine în legătură cu mijloacele economice, de personal, de material, de instrucție și educație militară".

Pe durata celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada imediat următoare, activitatea publicistică a fost orientată către prezentarea situației de front, a unor analize și concluzii asupra acțiunilor trupelor și ale comandamentelor.

Începând cu ianuarie 1947, revista va apărea sub denumirea *Revista militară generală*, prezentând și „prefacerile sociale" din țară. După un an, denumirea revistei se va schimba din nou, devenind „Cultura militară", până în 1959. Din acel an va apărea sub denumirea *Probleme de artă militară*. Din ianuarie 1990, revista și-a schimbat denumirea în *Gândirea militară românească*, pe care o păstrează și în prezent.

În întreaga perioadă a existenței sale, în paginile revistei au fost dezbătute problemele fundamentale ale construcției militare naționale, concepte și teorii privind organizarea armatei, pregătirea și managementul profesionist al acesteia, strategia, arta operativă și tactica milita-

ră, completate de principalele concepte și doctrine afirmate în gândirea militară internațională.

Principalele noastre entități editoriale sunt axate pe noile proiecții conceptuale, opinii ale specialiștilor privind diversele abordări teoretice, geopolitică, geostrategie și securitate internațională, conexiuni internaționale, pagini de istorie militară etc. De asemenea, au devenit tradiționale în formatul revistei editorialul (susținut de redactorul-șef), universul publicistic militar, cronica vieții militare și aparițiile editoriale ale specialiștilor din domeniu.

Anual, la 12 noiembrie – Ziua Statului Major General al Armatei României – sunt acordate „Premiile revistei Gândirea militară românească", prilej cu care sunt recompensate cele mai valoroase lucrări publicate în anul precedent în domeniul teoriei și al științei militare. Premiile conferite poartă numele unor personalități reprezentative din spațiul de altitudine al creației militare românești: *General de divizie Ștefan Fălcoianu, General de brigadă Constantin Hîrjeu, Mareșal Alexandru Averescu, General de brigadă Radu. R. Rosetti* și *General de corp de armată Ioan Sichitiu.*

La 15 februarie 2004, cu ocazia împlinirii a 140 de ani de existență, revistei i-a fost conferit, prin Decret Prezidențial, Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler, categoria F, Promovarea culturii pentru „rezultate de excepție obținute în întemeierea teoretică a construcției militare naționale și pentru contribuția fundamentală adusă la edificarea conceptelor strategice care au susținut transformarea profundă a Armatei României la nivelul standardelor operaționale ale Alianței Nord-Atlantice", constituind centrul de greutate al preocupărilor esențiale și al proiectelor cardinale afirmate în forumul gândirii militare românești.

Revista *Gândirea militară românească,* care are o periodicitate de șase numere pe an, se adresează corpului ofițeresc, dar și mediilor instituționale guvernamentale și neguvernamentale a căror menire reclamă cunoașterea pe fond a problematicii militare naționale.

Din anul 2005, revista apare și în limba engleză – *Romanian Military Thinking*, având propriul ISSN, cu o periodicitate de patru numere pe an, fiind destinată, în special, conectării teoriei și științei militare românești la mediul științific internațional.

În anul 2014, revista *Gândirea militară românească* va sărbători 150 de ani de la prima sa apariție, când avem planificate o serie de manifestări care să marcheze acest frumos jubileu.

Ne bucură faptul că revista *Gândirea militară românească* este recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, fiind clasificată ca revistă cu prestigiu recunoscut în domeniul științei militare, informațiilor și ordinei publice, potrivit evaluării făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011.

Contribuția autorilor permanenți ai revistei și profesionalismul Consiliului editorial, înalta prestație a revistei au fost înalt apreciate și la nivelul publicațiilor internaționale, în anul 2009 *Gândirea militară românească* fiind inclusă în baza de date *Index Copernicus International*, în *Journals master List (http://www.mapn.ro/smg/gmr/).*

Col. (r.) dr. Constantin MANOLACHE

Avem convingerea că materialele prezentate în revista noastră vor fi interesante și utile și specialiștilor din domeniul militar din Republica Moldova. Colaborarea celor două publicații, *Revista Militară* de la Chișinău și *Gândirea militară românească* de la București, pentru promovarea valorii și imaginii instituției militare, atât în România, cât și în Republica Moldova, poate căpăta noi dimensiuni. Începutul deja a fost făcut, în anul 2011 cartea *Războiul din Afghanistan, 1979–1989, În memoria participanților din Republica Moldova. Realitate istorică și imaginar social*, semnată de dr. Ion Xenofontov (Editura Lumen, Iași, 2010, 544 p.) a fost nominalizată la Premiile Revistei *Gândirea militară românească*.

La ceas de frumoasă împlinire umană și profesională, pentru bogatul palmares științific al instituției pe care o conduce – Institutul de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei – suntem deosebit de onorați să transmitem cele mai sincere felicitări și urări de bine colonelului (r.) dr. Constantin MANOLACHE.

Transmitem, cu aceeași sinceră prețuire, un salut camaraderesc colectivului redacțional al *Revistei Militare* din Chișinău, căreia îi dorim o prezență de lungă durată în spațiul publicist intern și internațional și împliniri pe măsura frumoaselor sale proiecte editoriale.

La mulți ani, domnule colonel (r.) dr. conf. univ. Constantin MANOLACHE!

Mult succes *Revista Militară!*

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Ion XENOFONTOV

„REVISTA MILITARĂ. STUDII DE SECURITATE ȘI APĂRARE" – PRIMA REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚE MILITARE ȘI DE SECURITATE NAȚIONALĂ

La 28 noiembrie 2013, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltate Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (Hotărârea nr. 288) au recunoscut „Revista Militară. Studii de securitate și apărare" drept publicație științifică, categoria C, la trei profiluri (domenii științifice): a) științe militare și de securitate națională; b) științe politice și c) istorie. Publicația științifică este prima și singura revistă în domeniul științelor militare și de securitate națională din Republica Moldova.

Revista Militară. Studii de securitate și apărare (redactor-șef: col. (r.) dr. conf. univ. Constantin Manolache) a fost fondată de Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun" în anul 2009. Publicația este editată de Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Academiei Militare. Periodicitatea revistei este de două numere pe an. Până în prezent au apărut, cu regularitate, nouă numere ale publicației științifice. Revista este plasată pe pagina web a Academiei Militare (http://www.academy.army.md/). Publicația este redactată și recenzată, fiind recunoscută atât în plan național, cât și în cel internațional.

Colegiul de redacție este constituit din 18 cercetători, inclusiv 13 din Republica Moldova, doi din România, doi din Federația Rusă și unu din Ucraina. Șase membri ai Colegiului sunt ofițeri, inclusiv patru colonei, un locotenent-colonel și un locotenent-major. Din Colegiu face parte și un colonel din România.

În total au fost publicate 111 articole și studii științifice. Articolele au rezumate în una din limbile de circulație internațională.

Materialele sunt semnate de 102 cercetători științifici și militari, având ca tematică de studiere domeniul militar. Gradele științifice ale autorilor: doi academicieni, doi doctori habilitați, 24 de doctori în știință. Autorii publicației sunt: trei generali, zece colonei, șapte locotenenți-colonei, doi maiori, trei căpitani, un locotenent, un sergent-major.

Sumarul revistei include articole și studii științifice din domeniile educației, psihologiei și științei militare (35); securității și geopoliticii (24); istoriei și artei militare (19); tehnicii și tehnologiei militare (13); terminologiei militare (5); apariții editoriale [din domeniul militar] (12); personalia (1); album foto (1), opinii ale participanților la operații militare (1).

Autorii au grade științifice în diverse ramuri științifice (politologie, științe militare, istorie, științe tehnice, filologie etc.), iar tematica publicației este interdisciplinară.

FOTO ENCICLOPEDIA

Rubrică îngrijită de *Ion XENOFONTOV*

MEMORIE ISTORICĂ, POZIȚII STRATEGICE, OBIECTIVE ȘI INSTITUȚII MILITARE DIN BASARABIA INTERBELICĂ (I)

Liceul Militar, Chișinău. Biblioteca Națională a României (în continuare – BNR), inventar (în continuare – inv.) 19037

Liceul Militar „Regele Ferdinand", Chișinău. BNR, inv. 19039

Pompieria, Chișinău. BNR, inv. 19077

Sfințirea unei troițe, Chișinău. BNR inv. 55222

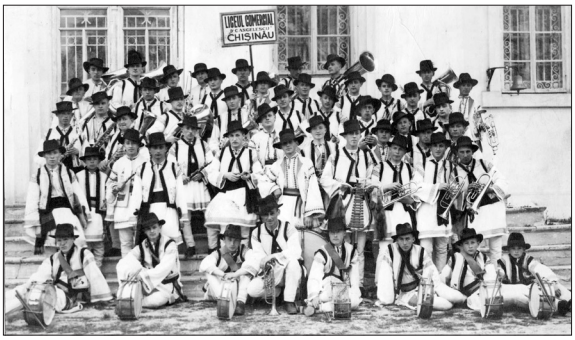

Fanfara Liceului Comercial „D. C. Angelescu", Chișinău. BNR, inv. 57949

Gara, Chișinău, BNR, inv. 19049

Liceul de băieți „Ion Creangă", Bălți. BNR, inv. 16439

Pod peste Răut, Bălți. BNR, (în continuare – BNR), inv. 16436

Vedere generală, Bălți. BNR, inv. 16434

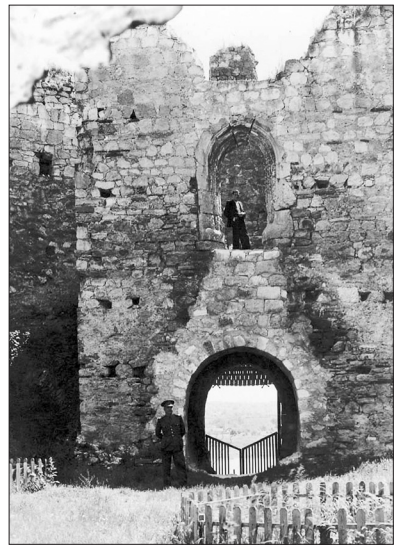

Cetatea Soroca. BNR, inv. 75347

Pe valea fluviului Nistru, jud. Soroca. BNR, inv. 75301

Malurile Nistrului, Soroca. BNR, inv. 75343

Barajul, Soroca. Vedere din interior. BNR, inv. 75348

Localitate din jud. Soroca. BNR, inv. 56391

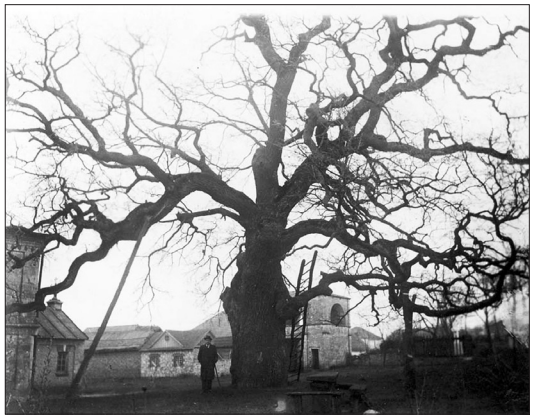

Stejarul domnului Ștefan cel Mare și Sfânt din Cobâlea, jud. Soroca (actualmente, raionul Șoldănești). BNR, inv. 94945

Istorica Catedrală a orașului Orhei ridicată de către domnul Vasile Lupu. BNR, inv. 97640

Carierele, Brănești, jud. Orhei. BNR, inv. 75338

Cetatea veche pe malul Nistrului, Tighina. BNR, inv. 49421_45

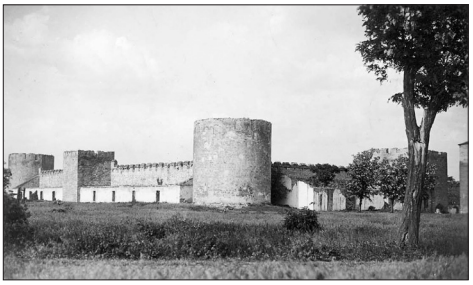

Cetatea, Tighina. BNR, inv. 70931

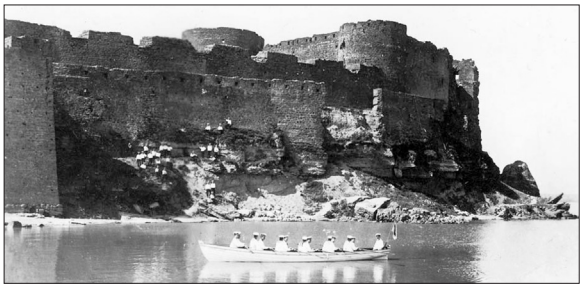

Cetatea Albă. BNR, inv. 16628

Orașul Comrat. O porțiune din șosea ce trece pe strada principală „D. Cantemir”, prin fața Catedralei, și localurie Primăriei și altor autorități. BNR, inv. 91251

Stradă din Cahul. BNR, inv. 14296

Cetatea Albă, august 1919. BNR, inv. 48941_02

Primăria, Chilia-Nouă. BNR, inv. 16636

Cercul Militar, Chișinău. Biblioteca Națională a Republicii Moldova

APARIŢII EDITORIALE

„MEDICINA MILITARĂ – EXPERIENȚĂ ȘI PERFORMANȚĂ”

Vladimir TROFIMOV[1]
Mihai ADAUGE [2]

De curând, sub girul Ministerului Apărării al Republicii Moldova și al Spitalul Clinic Militar Central, a văzut lumina tiparului culegerea de studii ştiinţifico-practice ale medicilor din cadrul Spitalului Clinic Militar Central intitulată sugestiv *Medicina militară – experiență și performanță*.

Responsabil de ediție a fost colonelul medic Vladimir Trofimov, șeful instituției respective; misiunea de coordonatori ai lucrării a revenit colonelului medic (r.) Ion Corcimari și doctorului în ştiinţe medicale, conferenţiarului universitar Andrei Leşco. În afară de aceştia, din Colegiul de redacţie al volumului fac parte locotenent-colonelul medic Ion Vaculin, colonelul medic Feodor Potlog și locotenent-colonelul medic Roman Targon, doctor în ştiinţe medicale. Lucrarea a fost editată la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”, 2013.

Spitalul Clinic Militar Central este o instituţie cu experienţă considerabilă în domeniul medical graţie istoriei sale, specificului de activitate, precum și cadrelor de profesionişti. În spital activează circa 400 de persoane încadrate în 22 de secţii și cabinete curativ-diagnostice. Peste jumătate din medicii spitalului au o practică bogată de muncă și, respectiv, categorie superioară de calificare, iar o mare parte dintre ei au făcut studii, cursuri și stagieri în cele mai mari și prestigioase centre medicale din lume: SUA, Germania, Franța, Marea Britanie, Austria, Italia, România, Cehia, Slovacia, Rusia, Ucraina, Turcia etc.

Experienţa și profesionalismul sunt două atuuri ale acestei instituţii medicale. Datorită lor spitalul reuşeşte să înregistreze o creştere vădită a indicatorilor calitativi și cantitativi în activitatea sa. „Însă realităţile în care trăim, scrie şeful spitalului în prefaţa lucrării, fiind într-o permanentă schimbare atât de galopantă, aruncă medicinei atâtea provocări, încât experienţa și performanţa sunt impuse să caute răspunsuri adecvate. Cine ar putea să reuşească mai mult în deschiderea de noi drumuri în ceea ce priveşte diagnosticarea și tratarea diferitelor maladii, dacă nu medicina cu experienţă și performantă, de felul celei practicate în SCMC”.

Experienţa, performanţa și cooperarea internaţională sunt puse de medicii SCMC și în serviciul cercetării ştiinţifice, pentru a identifica noi soluţii, noi căi și noi metode de a preîntâmpina și a combate boala, de a asigura sănătatea oamenilor.

---

[1] *Vladimir TROFIMOV, colonel medic, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

[2] *Mihai ADAUGE, cercetător ştiinţific, Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”.*

Lucrarea *Medicina militară – experiență și performanță* cuprinde 40 de studii, grupate în două mari compartimente: „Probleme terapeutice" și „Probleme clinico-chirurgicale", și sunt semnate de 53 de medici aproape din toate secțiile și serviciile spitalului. Materialele incluse vizează un spectru foarte larg de probleme stringente cu care se confruntă astăzi știința și practica medicală, la care autorii vin cu sugestii, propuneri, metode și practici noi în rezolvarea lor și contribuie la dezvoltarea medicinei în general. „Or, medicina, spun medicii SCMC citându-l pe Petre Țuțea, este arta vindecării, care teoretic nu are nicio limită".

Anexa 1

Autorii volumului „Medicina militară – experiență și performanță"

Adam Simion – colonel medic, medic stomatolog chirurg, Secția de chirurgie maxilo-facială și stomatologie

Alcaz Vasile – maior medic, șef Secție de terapie generală

Babin Alexandru – maior medic, șef Secție infecție chirurgicală

Becu Veaceslav – locotenent-colonel medic, șef Secție de anesteziologie și terapie intensivă

Bour Alin – dr. hab., prof. univ., șef Curs chirurgie generală și semiologie, Facultatea Stomatologie

Brunchi Sergiu – locotenent-colonel medic, șef Secție de cardiopulmonologie

Caproș Nicolae – dr. hab., prof. univ., medic consultant vertebrolog, Secția de traumatologie

Cebotaru Diana – locotenent medic, șef Secție de boli infecțioase și dermatovenerologie

Chiaburu Valeria – medic specialist în ultrasonografie, Secția de investigații și diagnostic

Ciobanu Tatiana – locotenent medic, medic specialist, Secția de terapie generală

Corcimari Ion – colonel medic (r), terapeut principal al SCMC

Condurari Ion – colonel medic (r), medic specialist, Secția de infecție chirurgicală

Cravcenco Galina – medic anesteziolog-reanimatolog, Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Crețu Tatiana – medic internist, Secția de cardiopulmonologie

Crușca Stanislav – chirurg, Centrul consultativ-diagnostic

Dehteriuc Veaceslav – locotenent-colonel medic, șef Secție de otorinolaringologie

Dima Alexandru – medic specialist, chirurg, Secția de chirurgie miniinvazivă cu bloc operator

Dintiu Gheorghe – locotenent-colonel medic (r), medic ortoped-traumatolog, Secția de traumatologie

Drăguță Ilarion – maior medic, șef Cabinet urologic, Secția chirurgie generală

Drăguță Diana – studentă (an. IV), UMF București

Eșanu Valeriu – student (an. VI), USMF „Nicolae Testemițanu"

Fărâmă Veaceslav – locotenent-major medic, medic-specialist reanimatolog, Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Gladun Nicolae – dr. hab., prof. universitar, șef Catedră de chirurgie, USMF „Nicolae Testemițanu”

Grumeza Andrei – maior medic, șef Secție de chirurgie maxilo-facială și stomatologie

Lapteanu Iuliana – medic internist, Secția cardiopulmonologie

Leșco Andrei – dr. în șt. med., conf. universitar, medic specialist, chirurg Secția de chirurgie miniinvazivă cu bloc operator

Leșco Constantin – medic chirurg rezident

Lisnic Gheorghe – colonel-medic (r.), medic specialist, șef Cabinet diagnostic ultrasonografic Secția de investigații și diagnostic

Lupașcu Constantin – USMF „Nicolae Testemițanu”, conf. univ., șef Secție de urologie Spitalul Clinic Republican

Mazur Roman – medic anesteziolog, Spitalul Clinic Feroviar Central

Moldovan Ina – locotenent medic, medic anesteziolog-reanimatolog ,Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Nicorici Cristina – medic rezident

Orlic Ana – medic rezident

Pascari Veronica – șef Cabinet ginecologic, Secția de chirurgie generală

Popovici Alexandru – medic specialist, Secția de chirurgie generală

Potlog Feodor – colonel medic, șef Secție de chirurgie generală

Romanov Nicolae – șef Secție ATI, Spitalul Clinic Feroviar Central

Rusu Eugenia – medic specialist, Secția de terapie generală

Rusu Corina – medic infecționist, Secția de boli infecțioase și dermatovenerologie

Scripliuc Ion – maior medic, șef Secție de traumatologie

Spătaru Alina – medic specialist, Secția de psihoneurologie

Spatari Vladimir – medic anesteziolog-reanimatolog, Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Stupac Ilie – colonel medic (r), medic ortoped-traumatolog, Secția de traumatologie

Stupac Ion – medic rezident, Secția de traumatologie

Șcerbacov Vladimir – medic stomatolog chirurg, Secția de chirurgie maxilo-facială și stomatologie

Targon Ludmila – medic fizioterapeut, sef Secție de fizioterapie

Targon Roman – locotenent-colonel medic, șef Secție de chirurgie miniinvazivă cu bloc operator

Tataru Carolina – medic anesteziolog-reanimatolog, Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Teodorovici O.V. – prof., șef Catedră de endourologie a Academiei Medicale de Învățământ Postuniversitar din Federația Rusă, or. Moscova

Tozlovan Snejana – medic anesteziolog-reanimatolog, Secția de anesteziologie și terapie intensivă

Trofimov Vladimir – colonel medic, medic-șef al Spitalului Clinic Militar Central

Vaculin Ion – locotenent-colonel medic, medic-șef adjunct pentru lucrul curativ-diagnostic al SCMC

Vataman Vladimir – dr. în șt. med., conf. univ., USMF „Nicolae Testemițanu”

Total: **53** de autori

Anexa 2

Sumarul volumului „Medicina militară – experienţă şi performanţă”

V. Trofimov
Experienţa şi performanţa – condiţii prielnice pentru desfăşurarea cercetării ştiinţifice
N. Gladun
Încă o apreciere profesională...
Probleme terapeutice
I. Corcimari, V. Alcaz, T. Ciobanu, E. Rusu
Analiza particularităţilor hepatitelor cronice în Armata Naţională a Republicii Moldova
I. Corcimari, V. Alcaz, T. Ciobanu, E. Rusu, Gh. Lisnic
Incidenţa bolii ulceroase la militari
Corina Rusu, I.Vaculin, D. Cebotaru
Particularităţile clinico-evolutive ale oreionului la militarii în termen ai Armatei Naţionale
I. Corcimari, V. Alcaz, Gh. Lisnic, E. Rusu, T. Ciobanu, C. Nicorici, A. Orlic
Descrierea unui caz clinic de cancer cefalopancreatic
I. Corcimari, I. Lapteanu, S. Brunchi, T. Creţu
Caz clinic excepţional de boala Still la vârsta de 18 ani
I. Corcimari, T. Creţu, S. Brunchi, I. Lapteanu
Hipertensiunea arterială
I. Corcimari, I. Vaculin, S. Brunchi, T. Creţu, I. Lapteanu
Descrierea cazului clinic cu TBC pulmonară miliară
L. Targon, A. Spătaru
Tratamentul complex la bolnavii cu sindroame algice miotonice şi miofasciale în osteocondroza lombo-sacrală în perioada de acutizare
Probleme clinico-chirurghicale
F. Potlog, V. Trofimov, A. Leşco, I. Condurari, A. Babin,
A. Popovici, C. Leşco, V. Pascari, V. Eşanu, S. Cruşca, V. Spatari
Activitatea aniversară a Secţiei chirurgie generală în Spitalul Clinic Militar Central: realizări şi perspective
V. Dehteriuc, A. Grumeza
Analiza patologiei rinosinusale pe perioada anilor 2008–2011
V. Dehteriuc
Endoscopia rinosinusală – metodă contemporană
A. Grumeza, S. Adam, V. Şcerbacov, V. Dehteriuc
Experienţa Secţiei chirurgie maxilo-facială şi stomatologie la două decenii de activitate
A. Leşco, F. Potlog, A. Popovici, C. Leşco, V. Eşanu, A. Babin, S. Cruşca, I. Moldovan
Abdomenoplastiile şi hernioplastiile peretelui abdominal anterior
V. Pascari, F. Potlog, R. Targon, I. Moldovan, V. Chiaburu
Avantajele chirurgiei laparoscopice în tratamentul nozologiilor ginecologice
R. Targon, A. Leşco, F.Potlog
Hernioplastie laparoscopică preperitoneală prin abordul transabdominal în tratamentul herniilor inghinale

A. Bour, R. Targon, A. Leșco, F. Potlog
Aspectele moderne în clasificarea herniilor inghinale
A. Bour, R. Targon, F. Potlog, A. Leșco
Varietatea plastiilor „tension free" în herniile inghinale
A. Bour, R. Targon, V. Vataman, A. Leșco, F. Potlog
Testarea experimentală în vivo a biocompatibilității plaselor chirurgicale utilizate în chirurgia reconstructivă a peretelui abdominal
R. Targon, A. Lesco, A. Dima, F. Potlog
Hernioplastia aloplastică preperitoneală Moran – variantă alternativă pentru cura chirurgicală a herniei inghinale
A. Bour, F. Potlog, R.Targon, A. Lesco
Selectarea tehnicii intervențiilor chirurgicale în cazul herniilor inghinale
A. Leșco
Repere de tehnică chirurgicală în nefrectomia laparoscopică de donare: o argumentare în favoarea chirurgiei laparoscopice avansate
N. Caproș, Il. Stupac, I. Stupac
Aspectul contemporan în tratamentul chirugical al stenozelor toraco-lombare
I. Drăguță, C. Lupascu, V. Trofimov, F. Potlog, I. Vaculin, D. Drăguță
Aspecte istorice, actualități și perspective în urolitiază
I. Drăguță, C. Lupascu, V. Trofimov, F. Potlog, I. Vaculin, D. Drăguță
Rolul schimbărilor metabolice în geneza urolitiazei
V. Becu, I. Moldovan, A. Leșco, V. Spatari, C. Tataru, S. Tozlovan, V. Fărâmă, G. Cravcenco, N. Romanov, R. Mazur
Corelația dintre procedeele anestezice loco-regionale și unele tipuri de intervenții chirurgicale
A. Babin, I. Condurari, A. Leșco, F. Potlog, V. Alcaz
Tratamentul chirurgical la bolnavii cu diabet zaharat complicat cu sindromul„piciorul diabetic"
I. Drăguță, F. Potlog, R. Targon
Caz clinic. Pionefroza, o complicație severă a urolitiazei
A. Leșco, R. Targon, F. Potlog, A. Dima, S. Crușca, I. Moldovan, G. Cravcenco, V. Becu
Chirurgia laparoscopică antireflux în tratamentul herniilor hiatale
A. Leșco, F. Potlog, A. Popovici, V. Eșanu,
C. Leșco, I. Moldovan, G. Cravcenco, S. Crușca
Tratamentul chirurgical al formelor rare de chist hidatic
Gh. Dintiu, I. Scripliuc
Experiența tratamentuli chirurgical al fracturilor de claviculă
Gh. Dintiu, I. Scripliuc, Il. Stupac
Hallux Valgus tratamentul chirurgical. Experența SCMC
Ili.Stupac, Gh. Dintiu, I. Scripliuc, I. Stupac
Conduita de tratament al fracturilor diafizare ale oaselor gambei
O. Teodorovici, N. Zabrodina, I. Drăguță, C. Lupașcu,
V. Trofimov, F. Potlog, I. Vaculin, D. Drăguță
Analiza unor factori ce influențează cursul urolitiazei la pacienții de categorii diferite de vârstă

A. Leșco, I. Vaculin, F. Potlog, R.Targon, A. Popovici, A. Babin, C. Leșco, V. Becu, V. Pascari, S. Crușca

Premisele de dezvoltare a chirurgiei laparoscopice în SCMC

I. Moldovan, V. Becu, A. Leșco, V. Spatari, C. Tataru, S. Tozlovan, V. Fărâmă, G. Cravcenco, N. Romanov, R. Mazur

Evoluția în managementul bolnavilor chirurgicali monitorizați în Secția anestezie și terapie intensivă a SCMC

Il. Stupac, Gh. Dintiu

Tratamentul contemporan al leziunilor prin armă de foc ale aparatului locomotor

N. Caproș, Il. Stupac, I. Stupac

Tactica chirurgicală în tratamentul traumatismului vertebro-medular tardiv

A. Leșco, I. Condurari, F. Potlog, A. Babin, C. Leșco, V. Eșanu, I. Moldovan, V. Becu, V. Fărâmă
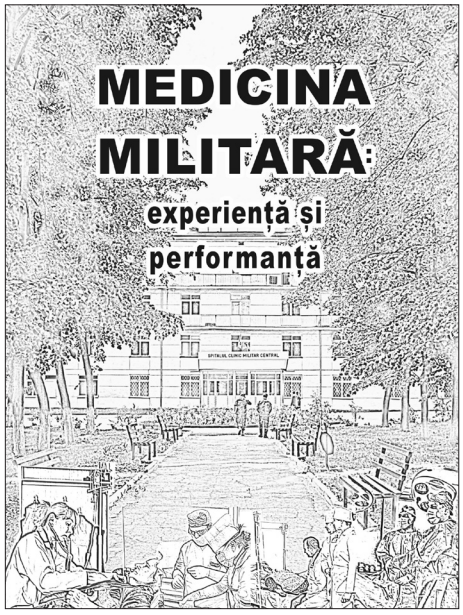
Reactualizarea tratamentului medicamentos și chirurgical în cazul patologiilor proctologice și septico-purulente